Broj 3

God. XXXV

HORTIKULTURA

1968

ČASOPIS ZA PRIVREDNA, PRAKTIČNA I TEORETSKA PITANJA IZ HORTIKULTURE

H O R T I K U L T U R A

BROJ 3 - 1968

SADRŽAJ:

PEJZAŽNA I VRTNA ARHITEKTURA

Dipl. ing. MIRA HALAMBEK-WENZLER, pejz. arh., Zagreb: Centralni park u Novom Skopju

IZ NAŠE HORTIKULTURNE BAŠTINE

PETAR MATKOVIĆ, Split: Značaj djela Petra Hektorovića za hortikulturu

PEJZAŽ U PROSTORNOM REGIONALNOM PLANIRANJU

Prof. dipl. ing. ALEKSANDAR KRSTIĆ, Beograd: Zdravstveni turizam i obrada pejzaža u prostornom planiranju — II deo

HORTIKULTURA, REKREACIJA, TURIZAM, SPORT

ŽIVOMIR SIMOVIĆ, Beograd: Parkovi u Vrnjačkoj banji i okolne šume čine je izuzetno privlačnom i prijatnom

HORTIKULTURNI FELJTON

HORTIKULTURNE MANIFESTACIJE I IZLOŽBE

P. DRAGEC, Zagreb: Značaj i rezultati održanog »Sajma cvijeća 68« — 20—23. VI 1968. u Zagrebu

N. N. N.: Druga internacionalna cvjetna izložba u Sisku od 14—19. septembra 1968. godine

PEJZAŽNA I VRTNA ARHITEKTURA U OBLIKOVANJU PROSTORA

PMS: Vrtna arhitektura i skulptura ujedinjene u jedinstvenu skladbu u vrtu kipara Ivana Mirkovića na Mejama podno Marjana u Splitu

N.N.N.: Rasadnik u Metkoviću

ŽIVOT I RAD HORTIKULTURNIH ORGANIZACIJA

ŠTEFAN VILIM, hort. stručnjak, Rijeka: Privredna suradnja hortikulturnih organizacija dijela Hrvatske i Slovenije

Dipl. ing. ŠTEFICA NOVAK, Zagreb: Osvrt na prvu redovnu godišnju skupštinu »Društva prijatelja cvijeća« u Zagrebu

FLORIKULTURA

Dipl. ing. PETAR ŠOLIĆ, Mostar: Nove anuale za 1968. godinu

HORTIKULTURNE ZANIMLJIVOSTI

VOJISLAV Ž. MIŠIĆ, hort. stručnjak, Beograd: Nastavak i razvojni put akademskog parka u Beogradu

Ž. S., Beograd: Hortikulturna stremljenja i dostignuća u Novom Beogradu

DOBRILA SIMOVIĆ, Beograd: Kult hortikulture u Kragujevcu

PRAKTIČNA HORTOENTOMOLOGIJA

JOSIP ORBANIĆ, hort. stručnjak, Pula: Borba protiv borova prelca u primorskim park-šumama

PRIKAZI, OSVRTI, RECENZIJE

Prof. dr JOSIP KOVAČEVIĆ, Polj. fakultet, Zagreb: Prigodom 90-godišnjice tiskanja naših pedologija

Prof. dr JOSIP KOVAČEVIĆ, Polj. fakultet, Zagreb: Dendrologija s osnovama fitocenologije od B. Jovanovića, Beograd, 1968.

HORTIKULTURNI PABIRCI

FRANJO JUKIĆ, hort. stručnjak, Sarajevo: Aktualni problemi hortikulturne struke

Ž.S.B.: Dvorište muzeja arboretum

VRTNO-ARHITEKTONSKI NATJEČAJI

U povodu jugoslavenskog natječaja za idejno prostorno-pejzažno rješenje poluotoka Marjan u Splitu

IN MEMORIAM

Akademik MILAN ANIĆ

Dipl. ing. MIRA HALAMBEK-WENZLER,
Zagreb

Centralni park novog Skopja

U Skopju u okvirima intenzivne izgradnje novog centra na čijim projektima i realizaciji rade ekipe poznatih jugoslavenskih i inozemnih stručnjaka započinje uskoro i podizanje novog centralnog parka.

Koordinator radova na izgradnji parka je Zavod za stambeno komunalno stopanisuvanje u Skopju.

Stručni hortikulturni radovi realizacije povjereni su komunalnom poduzeću »Parkovi i zelenilo« iz Skopja.

Autor projekta je Mira Halambek-Wenzler, dipl. ing. sa suradnicima Jakobom Jelićem i Jadrankom Šerman-Bajs, dipl. ing.

Izrada projekta centralnog parka u Skopju povjerena je autoru na osnovu prvog plasmana na općejugoslavenskom natječaju raspisanom za idejno rješenje parka u centru.

Projekat parka je od nagrađene ideje do današnjih formi namijenjenih realizaciji doživio niz faza razrade, dijelom uvjetovanih i promjenom namjena okvirnih površina. Projekat je u svim fazama razrade bio razmatran pred širokim skupom urbanista, arhitekata, hortikulturnih i komunalnih stručnjaka i današnji su oblici konačnica provjerene koncepcije.

Park je smješten u srcu starog ali i novog Skopja. Danas se još na tim površinama osjeća katastrofa potresa, no intenzitet nove izgradnje uskoro će zaokružiti prostor parka modernim arhitektonskim zdanjima, savremenim saobraćajnicama i impulsivnim ritmom sitija.

Nije nevažno i ovdje spomenuti da se sva nova urbanističko-arhitektonska izgradnja koja okružuje budući park osniva na najboljim natječajnim rješenjima naših i inozemnih stručnjaka, što uz dinamičnost izgradnje i ispravno rukovođenje ritmom investicionog ulaganja obećava formiranje vrhunskih kvaliteta centra grada u cjelini.

Programski su zahtjevi za izradu projekta bili ovi:

- park treba da omogući kratak boravak građanima, posjetiocima sitija
- park treba da stvori prostor za postavu spomenika na temu »Žena u Revoluciji«
- park treba da omogući u svojim prostorima izlaganje skulpture
- rješenje treba osigurati prilaz podzemnim prostorima koje su ostale nakon potresa radi njihovog eventualnog iskorištenja
- prostorni okviri parka određeni su urbanističkim projektom centra.

PROGRAMSKA KONCEPCIJA

Programska koncepcija parka usvaja dati program u cjelini, te je osnovno nastojanje u razradi parkovnog rješenja

- da se rješenjem omogući boravak i posjet većeg broja ljudi u parkovnim prostorima,
- da taj parkovni prostor prihvaća u sebe tokove šetača iz svih pravaca sitija koji ga okružuje,
- da se u parku ostvare manji, intimniji, mirniji ambijenti izmjenom manjih i većih parternih površina omeđenih kulisama visoke vegetacije što stvara idealne uvjete za izlaganje skulpture,

HORTIKULTURA

JUGOSLAVENSKI ČASOPIS ZA PRIVREDNA, PRAKTIČNA I TEORETSKA PITANJA IZ HORTIKULTURE
(OSNOVANA 1934. GODINE U ZAGREBU POD IMENOM „NAŠ VRT")

GOD. XXXV (XIV) - SPLIT
SEPTEMBAR 1968. — BROJ 3

Izdavač:
HORTIKULTURNA DRUŠTVA SR HRVATSKE

Redakcioni odbor:
ČULIĆ DALIBOR
SPLIT
KLAIĆ PEJZ. ARH. SMILJAN
SARAJEVO
MAKEK ANA
ZAGREB
MATKOVIĆ PROF. ING. PETAR
SPLIT
MILINKOVIĆ PEJZ. ARH. STEVAN
BEOGRAD
ŠIŠIĆ ING. BRUNO
DUBROVNIK
UNGAR PEJZ. ARH. PAVAO
ZAGREB
VILIM ŠTEFAN
RIJEKA

Glavni i odgovorni urednik:
PROF. ING. PETAR MATKOVIĆ
Split, Šetalište 1 maja 8/III
Telefon 28-34

Naslovna stranica:
Akad. slikar ANTE KAŠTELANČIĆ

Lektor
Dr RADOVAN VIDOVIĆ

Korektor
Dr DINKO MOROVIĆ

Uredništvo
Administracija
u Splitu
Narodni trg 4/I
Poštanski pretinac 242
Telefon 26-29

Tekući račun:
344-8-309 — Split

Godišnja pretplata:
Za pojedince 20.00 NDin
Za privredne organizacije i ustanove (za inostranstvo dvostruko) 40.00 „
Cijena redovna u prodaji ovog broja 10.00 „

Izlazi u februaru, maju, septembru i decembru

Tisak:
Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće »Slobodna Dalmacija« Split

Poštarina plaćena u gotovu

Tiskanje završeno, 30. septembra 1968. godine.

— da park kao sastavni dio centra pruži atraktivne sadržaje posjetiocima.

PROSTORNA KONCEPCIJA

Kompozicija parka je stvarana formiranjem dvaju žarišta koji tvore osnovne sadržaje parka prema kojima su usmjereni tokovi šetača:

prvo — trg s velikim vodoskokom, vezan za intimniji ambijent spomenika

drugo — skupina malih bazena sa vrelima.

Prema tim žarištima teku radijalno putovi iz okvirnih prostora.

Radijalna shema koncepcije nastavak je urbanističkog motiva novog centra Skopja, to je tema koja povezuje i usklađuje arhitektonske okvire nove izgradnje sa zelenilom gradske jezgre.

Osim likovne povezanosti s urbanističkim okvirima radijalna shema oblikovanja u parternom crtežu parkovne kompozicije nalazi svoje puno opravdanje u simbolici idejne postavke.

Idejna osnova kompozicije parka je težnja da se simbolikom usmjerenih i sjedinjenih puteva asocira na

— sjedinjene napore u prošlosti (zadana tema spomenika)

— sjedinjene napore danas u izgradnji porušenog Skopja (trg vrela).

Zelenilo kao sastavni elemenat parkovne kompozicije dano je u dvije osnovne forme: kao unisono visoko zelenilo jakih grupacija stablašica, kojima je osnovni zadatak stvaranje mirnih kulisa u razigranim fasadama sitija i kao parterno zelenilo obogaćeno koloristićkim efektima cvjetnih polja. Međuvolumena gotovo i nema.

Zelenilo je jednostavno i mirno. Gusti sklop tamnozelenih krošanja kao kontrast i smirenje dinamike centra grada. Sklop krošanja zatvara interne parkovne prostore, stvarajući ujedno zeleni okvir vizurama usmjerenim iz parka na arhitektonske akcente sitija. Kao vegetacijski nosioci oblikovne koncepcije izabrani su crni bor i cedar, mjestimično buketi magnolija. Parter je koloristički bogat ali sa malim izborom vrste — travnjak, lijehe ruža *(polianthae)*, autohtoni šišmir i lovor višnja *(Pr. 1. schipkaensis)*.

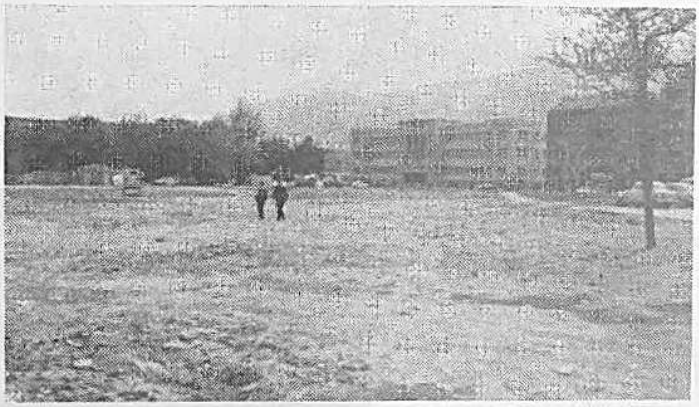

DANAŠNJE PRILIKE TERENA BUDUĆEG PARKA U CENTRU SKOPJA

Izuzevši izbor vrsta po ključu koji omogućava adekvatno likovno izražavanje, težnja je autora bila da park sadrži u sebi vegetacijske elemente koji su vezani uz tradiciju makedonskog vrta (ruža, šimšir) i koji su u uvjetima nezavidno skopske klime pokazali uspješan rast (bor, cedar).

Težnja za autohtonošću je dosljedna i u odabiranju ostalih motiva — kamenog popločenja tako tipičnog za makedonske vrtove, česme — fontane i drugog.

Razmatranja sa gledišta funkcionalnosti parka pokazuju da rješenje omogućava funkcionalni pristup u park iz svih pravaca, dijagonalno prolaženje parkom u poslovnoj žurbi posjete centra, zadržavanje na osunčanim ili zasjenjenim odmarališima uz putove ili pjacete, organiziranje izložbe skulpture na otvorenom.

U realizaciji će park doživjeti obogaćenje plastičnim elementima fontane i spomenika za izbor kojih se vrše pripreme.

Dosadašnja iskustva pokazuju da će i pri tome izboru najbolji put biti anonimni općejugoslavenski natječaj koji daje široke mogućnosti mnogim talentima iz arhitektonskih i skulptorskih krugova.

Iskustvo i spremnost hortikulturnih stručnjaka iz Skopja obećavaju da će novi park biti ostvaren stručno i dobro.

Landscape architect MIRA HALAMBEK-VENZLER
Zagreb:

THE CENTRAL PARK IN THE NEW SKOPJE

The project for the central park in Skopje was worked out by the landscape architect eng. Mira Halambek-Wenzler of Zagreb who won in a nation-wide contest, for an ideal project of a park in the centre of the town.

The composition of the park consists of two nuclei which are the basic contents of the park towards which all the parths are directed:

first — a square with a large fountain in close union with a monument.

second — a group of small pools with water springs.

Such a conception of the project connects and harmonizes the architectural frimework of the new town planning with the greenery of the urban core.

Translated by
Prof. Karmela Vlahović

POLOŽAJ PARKA U CENTRU SKOPJA — autor M. Wenzler
AUTOR URBANISTIČKOG PROJEKTA: ZAVOD ZA URBANIZAM I ARHITEKTURU U SKOPJU, SURADNJA S TIMOM KENZO TANGE IZ TOKIA I TIMOM MIŠČEVIĆ-WENZLER, URB. INST. SRH U ZAGREBU

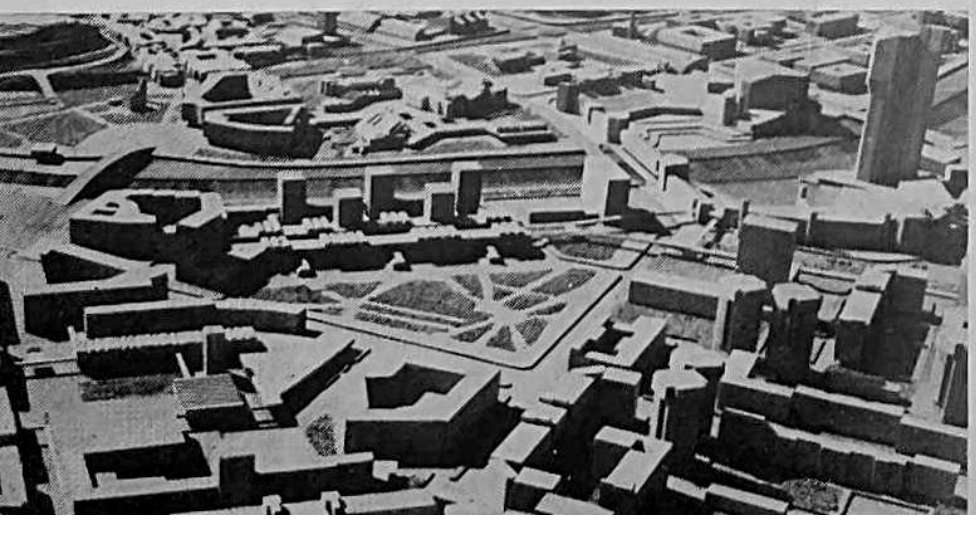

SKOPJE - PARK U CENTRU

SHEMA KONCEPCIJE 1:500

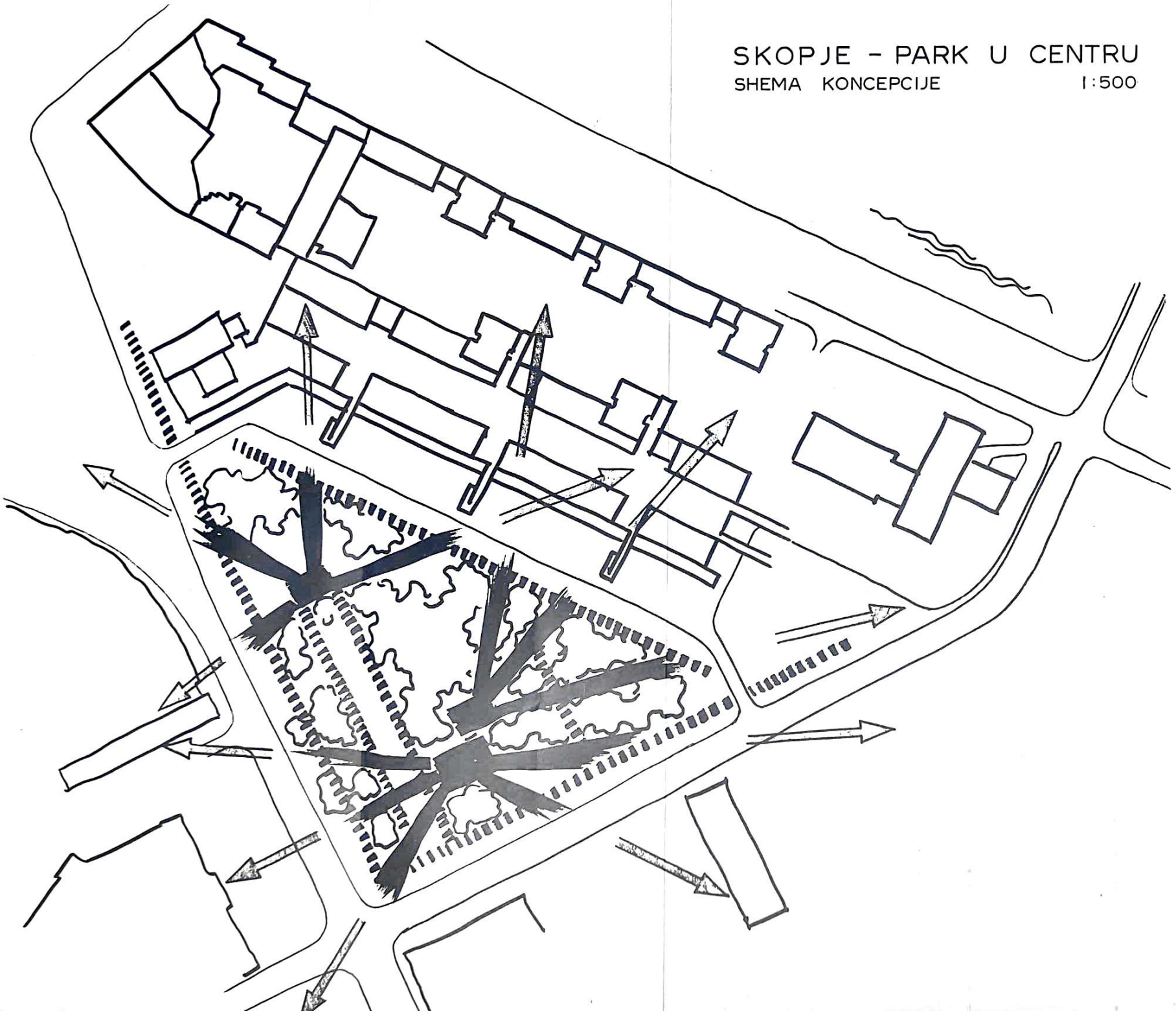

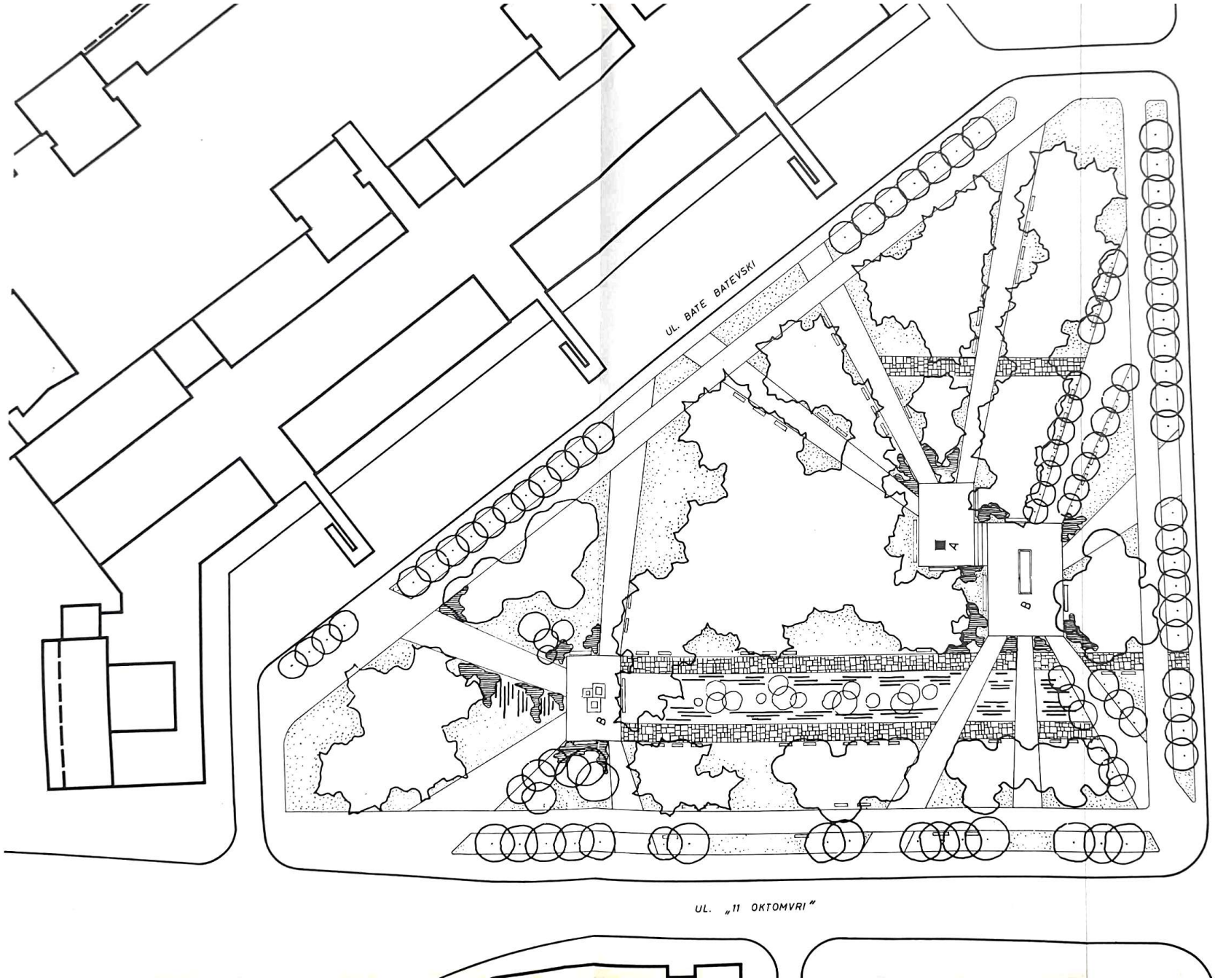

PREGLEDNI PLAN

A — SPOMENIK

B — FONTANE

C — VISOKO DRVEĆE BELOGORICE

a) SKUPINE

b) ALEJE

c) SOLITERI

D — VISOKO DRVEĆE CRNOGORICE

E — PARTERNO ZELENILO

a) TRAVNJAK

b) CVEĆE

c) NISKO GRMLJE

AUTOR: *MIRA WENZLER, DIPL. ING.*
Zagreb, 25. IX 1966.

PETAR MATKOVIĆ
Split

Značaj djela Petra Hektorovića za hortikulturu

Jugoslavenska kultura slavi ovih dana značajan god prvog tiska na našem jeziku »RIBAN'JA I RIBARSKOG PRIGOVARANJA« u Mlecima 1568. godine, dok je rukopis spjeva bio dogotovljen već 1556. godine, dakle tačno pred 400 godina. Time sama ta činjenica dokazuje našu veliku kulturnu tradiciju u kojoj se možemo mjeriti s drugim evropskim narodima.

Spjev je napisao veliki hvarski pjesnik PETAR HEKTOROVIĆ (1487-1572), jedan od najznačajnijih pjesnika hrvatske renesanse. On u tome svom velikom idiličkom spjevu u sažetom obliku i jednostavnošću velikog umjetnika piše o tadašnjim ljudima, njihovim djelima, prilikama svoga doba te o sunčanim plandištima u raspjevanim krajobrazima svog najužeg zavičaja.

Koliko je Hektorović značajan za našu književnost toliko je, i još više, znamenit za našu hortikulturu. On je prvi u historiji jugoslavenske hortikulture potpuno realistički dao opis i raspored jednog floristički i stilski visoko razvijenog parkovnog organizma s popisom domaćih i egzotičnih biljaka, koje je on osobno sadio i njegovao u vrtu svoga Tvrdalja u Starom Gradu na Hvaru. Čak je bio toliko pendantan da je naveo tko mu je pojedine biljke nabavio i poslao. Iz tih stihova o organizaciji svoga parka zaključujemo da je Hektorović obilno razmjenjivao raznovrstan ukrasni parkovni biljni materijal sa svojim renesansnim suvremenicima na našim obalama, osobito s onima iz Dubrovnika. To znanstveno utvrđuje na temelju proučavanja te renesansne tematike o hortikulturnom djelovanju akademik Cvito Fisković koji u svojoj raspravi kaže[1]): »Iz toga se jasno vidi izravna povezanost naših renesansnih erudita u unapređenju hortikulture«.

Prema tome Hektorović nije dao samo kreativnu zamisao o prostornoj raspodjeli živih biljnih i arhitektonskih masa u parku, izvršio za to izbor ukrasnih parkovnih biljnih vrsta već je animirano propagirao razvitak hortikulture, cvjećarstva posebno, ne samo u svojoj najbližoj sredini već i dalje, na čitavoj našoj obali, gdje u to vrijeme žive u otmjenim vilama naši prominentni ljubitelji ladanjskog života u ambijentu raznovrsnog parkovnog bilja, odgovarajuće arhitekture i spomenika bez kojih se tadašnji život nije mogao drukčije shvatiti jer su ti vrtno-arhitektonski predmeti stvarali obilje radosti, zadovoljstva te uvjete za duhovni rad.

Petar Hektorović je također sam sagradio svoj znameniti Tvrdalj u Starom Gradu na Hvaru, po vlastitim zamislima i nacrtima u slikovitoj sredini blagih hvarskih pejzaža. Taj Tvrdalj je istodobno i čvrsta tvrđava i ladanjska vila s gospodarskim površinama. U tom skladnom prostoru najistaknutije mjesto u savršeno zaštićenim uvjetima zauzima njegov omiljeli prostrani, brižno njegovani i vrijedni park na koji se organski nadovezuje i taj organizirani prostor nadopunjuje njegov vlastiti morski ribnjak. Svi ti uređaji nalaze se u sklopu vile s kojom čine logičnu i nedjeljivu vrtno-arhitektonsku cjelinu najviših tadašnjih dometa.

JUŽNA SILHUETA TVRDLJA S RIBNJAKOM

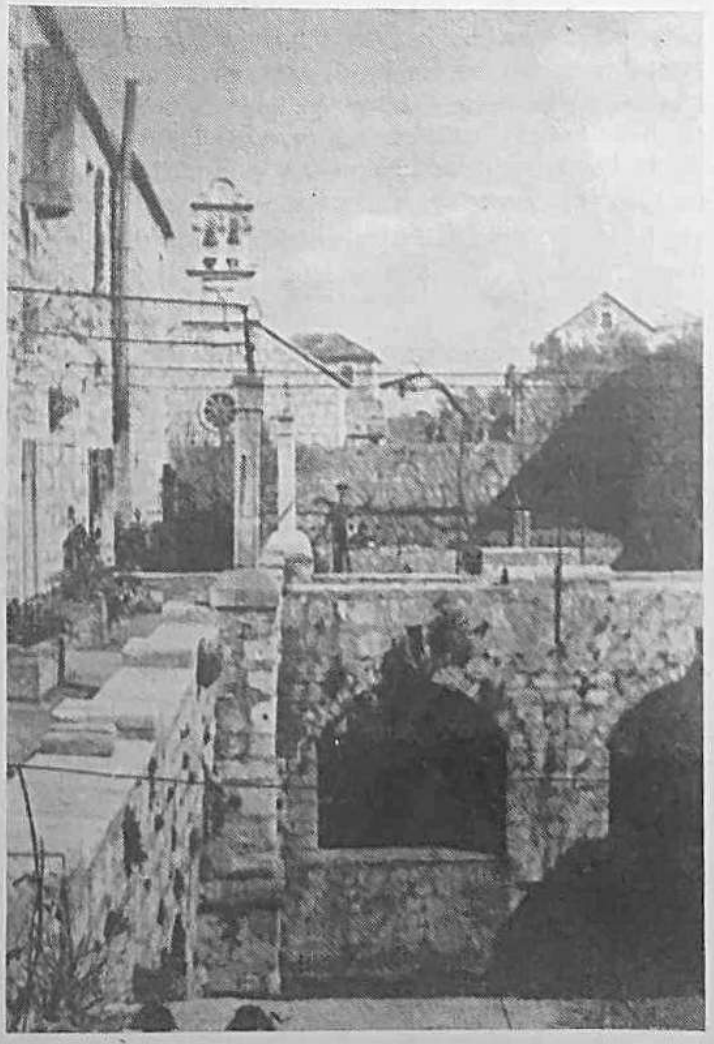

Fisković Hektorovićev vrt predstavlja javnosti kao znamenitu i visoku vrtno-arhitektonsku kreaciju, izvanredne fitološke bujnosti, kao tipično ostvarenje raskošnog renesansnog parka s brižljivom i nadasve uspjelom humanizacijom tog parkovnog prostora. U stilskoj razradi parka utkane su jasno i određeno naglašene domaće stilske vrtne komponente koje su posuđene od iskonskih kamenih kuća i okućnica koje su gradili naši stari primorski dalmatinski vinogradari i težaci. Detaljnija studijska analiza te tematike stila toga doba i kasnije u Dalmaciji ukazala bi nam putove nastajanja i oformljenja domaćeg vrtno-arhitektonskog stila. Saznali bi osnove i detalje tog stila, kakav je on bio i razvijao se do današnjih dana. Na tom poslu otkrili bismo zapretano bogatstvo stvaralačke mašte, istanjeni ukus našeg čovjeka kroz stoljeća na ovom našem moru i kako je velika vrijednost onoga što je on doprinio razvitku naše hortikulture. Za sada raspolažemo samo tipičnim stilskim fragmentima našeg vrta što je opisao Hektorović a što komentira Fisković na slijedeći način:

»Hektorović je dakle u svom perivoju koji bijaše bujan, lijep, jer on sam veli da je »gizdav« i da ga njegovi prijatelji hvale »rad ove lipote«, popeo lozu na kamene stupove kao Lucić, Nalješković i ostali Dubrovčani, dao zasaditi bazgu *(Sambucus nigra)*, čiji se osušeni cvjetovi kuhaju i piju kao čaj, šimšir *(Buxus sempervirens)*, koji se po antičkom rimskom običaju u Italiji u to vrijeme rezanjem različito oblikovao, afričke tamarike, kojima pogoduje blizina mora *(Tamarix africana)*, a koje rijetko tko spominje u ondašnjim parkovima, kapare *(Caparis spinosa)* čiji se cvjetni pupoljci spremljeni u octu upotrebljavaju u kuharskom umijeću, šafrane, indijske opuncije *(Opuntia ficus indica)* bodljikava lišća, koje i danas u Dalmaciji zovu »indijske smokve«, a koje potječu iz Južne i Srednje Amerike, a uvezene su vjerojatno u Dalmaciju iz južne Italije, miomirisne jasmine *(Jasminum officinale)* obavite o stupove, čije sađenje preporuča već i Krescencije, a spominje i Boccaccio u svome opisu perivoja iz 14. stoljeća, pa ga i učeni Mlečanin Giustinian nalazi sredinom 16. stoljeća u gruškim perivojima; ružmarin koji uz ostalo cvijeće spominje i Marulić dajući sliku rasporeda ukrasnih miomirisnih biljki u redovima perivoja:

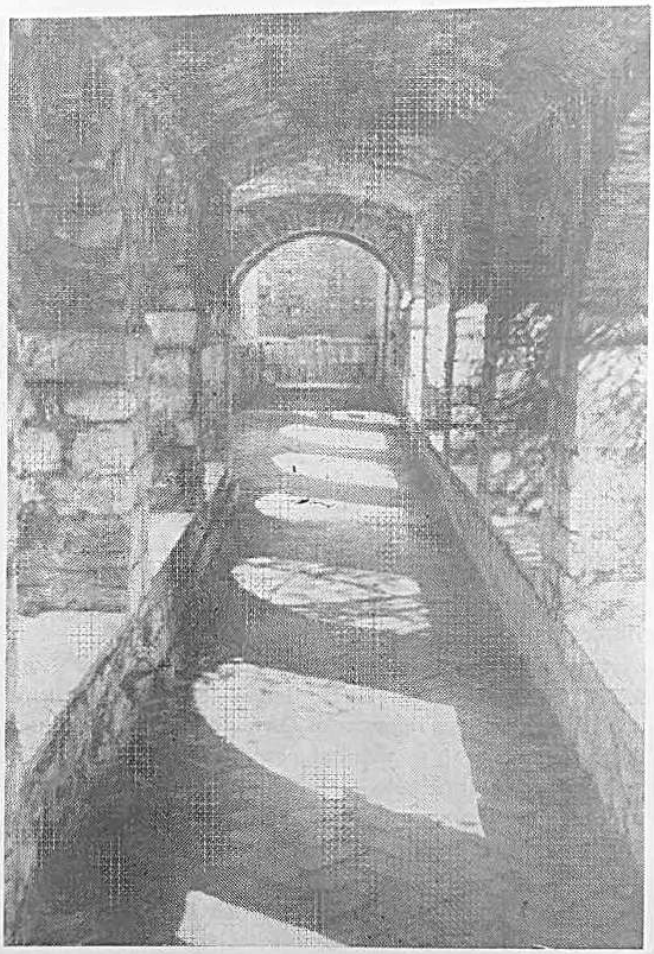

ARHITEKTONSKI EFEKTI IGRE SVIJETLA I SJENE KAMENIH INTERIJERA TVRDLJA

Jošće stranom jednom sve ruzmarin biše,
malo niže po kom red rožic restiše;
uz taj red grediše još jedan red žilji,
od kih snig ne biše, kad prem pade, bilji.
Kaloper sa smilji, garufli, viole.

Iako Marulić nije opisao realno neki postojeći perivoj ipak, pored utjecaja Krescencija, koji preporučuje da se sade »violi, gigli, rose«, taj opis u »SUZANI« može biti nadahnut nekim splitskim perivojem onoga vremena.«

Autentičan opis Hektorovićeva perivoja u starogradskom Tvrdalju iz 1556. godine glasi:[3])

»Pohvali perivoj, zide svekolike
i ribe, kim ni broj, i sve njih konike.

MASIVNE KONSTRUKCIJE UTVRĐENOG ZAMKA TVRDLJA UJEDINILE SU SE U PRAVILNIM PROPORCIJAMA RENESANSNIH KAMENIH SVODOVA, VODE I SREDINE HEKTOROVIĆA RIBNJAKA

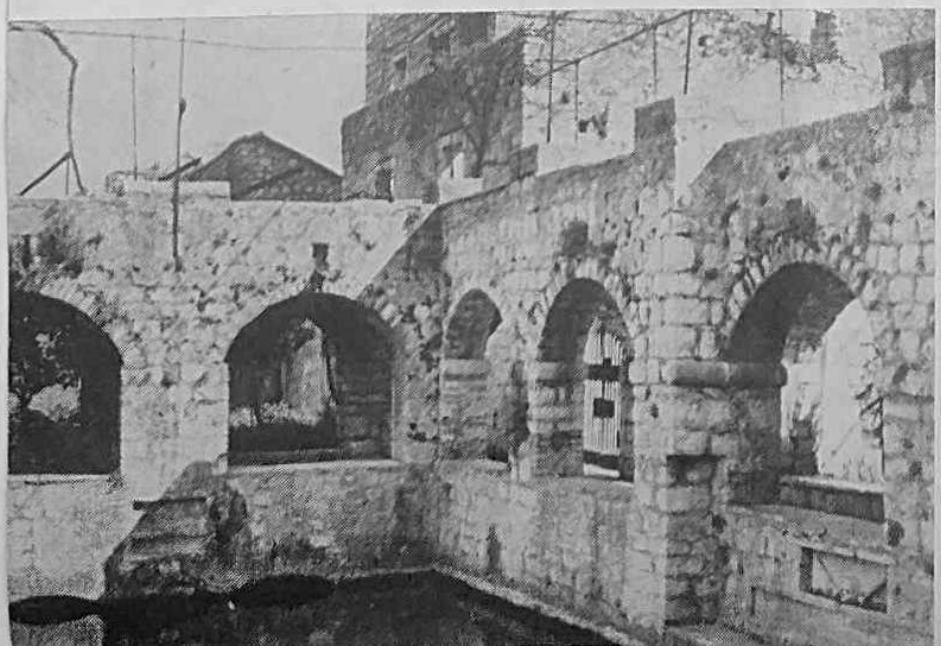

DETALJI IZ TVRDLJA — BUNAR PITKE VODE I LJETNO OGNJIŠTE

i stupe kamene, ki su pod l o z a m i;
i v o ć k e sajene višćimi rukami;
i koji dvižu se č e p r i s i najviše,
i b a z d e i b u s e, š njimi t a m a r i š e,
k a p a r e, ž a f r a n e od njih ne otklada;
s m o k v e i n d i a n e s listjem ko obadi;
zatim j e l s a m i n e po stupih povite,
ž i l j e, r u z m a r i n e, o l e a n d r e cvite.
(Tko mi ga dobavi, i čini saditi,
bog mu daj u slavi nebeskoj živiti;
meni poštovani Dom Mavar posla toj,
s č e p r i s i, ke hrani gizdavi perivoj).

S hortikulturnog stanovišta zanimljiv je stihovni opis pogrebnoga rituala otoka, gdje se pokojnik kiti zelenim vijencima, rezanim ružama, pelinom itd. To su stihovi Hektorovićevi koje on piše kao »NADGROBNICU FRANETU HEKTOROVIĆU«, svome rođaku:

». . . . . .
mlade udovice skupom se ustaju,
žene i divice, koje te poznaju,
ter ti prikazuju r u ž i c e r u m e n e,
neka te počtuju. i v e n c e z e l e n e,
p e l i n o m k i ć e n e, povite kosami,
zlatom narešene, zalite suzami,
. . . . . .«[4])

Svi nam ti dokumenti pokazuju bogatu vrtlarsku i cvjećarsku kulturu koja je cvala u dvorovima naših renesansnih prvaka na Jadranu i kako je kultivirana ukrasna biljka zauzimala značajno mjesto u životu tih ljudi.

U idiličnom Hektorovićevom spjevu nalazimo uz brojne naturalističke motive i imena brojnih riba, oruđa i svega onoga što je vezano sa životom tadašnjih ljudi. To je bogata i neiscrpljiva građa puna podataka iz naše prošlosti, pa se iz nje mogu rekonstruirati brojne aktivnosti: hortikultura, ribarstvo, graditeljstvo itd. s dragocjenim podacima koji će nam pokazati da je i u tim malim našim ribarsko-težačkim mjestima pulsirao aktivan život s dometima koji su se približavali najkulturnijim sredinama ondašnje Evrope. Međutim sve te aktivnosti još prilično ostaju zastrte velom arhivskih tajni i čekaju, osobito na hortikulturnom planu, marljive poslenike koji će odgrnuti taj veo i našoj recentnoj kulturi dodati velika dostignuća raznolikog, bujnog i veoma stvaralačkog života naših renesansnih velikana. Na tom planu, usudili bismo se reći, proteklo savjetovanje (u Starom Gradu 1. IX i u Splitu 3. i 4. IX 1968. g.) o Hektoroviću moglo je biti potpunije.[5])

Osvrnut ćemo se na neke hortikulturne pojedinosti iz spjeva, koje su izvanredno značajne za historijski razvitak našeg vrtlarstva, jer imamo autentičan podatak star 400 godina da su se u našim parkovima i ladanjskim vilama primorja, osobito u Dalmaciji, gajile kao ukrasne parkovne biljne vrste ove autohtone i egzotične biljke:

Artemisia absinthium L., pelin, domovina južna Evropa,

Buxus sempervirens L., šimšir, domovina južna Evropa (»buse«),

Chrysanthemum balsamita L., mirišljivi kaloper, domovina zapadna Azija,

Capparis spinosa L., kapara, mediteranski florni elemenat,

Crocus sativus L., šafran, domovina Orijent, (»žafrane«),

Cupressus sempervirens L., čempres, domovina, istočni Mediteran (»čeprisi«),

Dianthus caryophyllus L., karanfil, domovina Azija, (Mediteran) — generalno areal od juga Normandije do Pendžaba u Aziji) — (»garufli«),

Jasminum officinale L., jasmin, domovina Perzija, Kina (»jelsamine«),

Lilium candidum L., (»giglio«-»žilje«), liljan, lijer, domovina južna Evropa,

Matthiola incana (L.) R. Br., viole, domovina Mediteran,

Opuntia ficus indica (L.) Mill., indijska smokva, domovina Meksiko,

Rosaceae, gajene voćke u Tvrdlju koje većinom pripadaju ovoj biljnoj familiji,

Rosa L. sp., razne kultivirane ruže domaće provenijencije,

Rosmarinus officinalis L., ruzmarin, mediteranski florni elemenat,

Sambucus nigra L., bazga, domovina južna Evropa,

Tamarix africana Poir., tamarisk, domovina Mediteran,

Vitis vinifera L., loza za odrine i vinograde (razne sorte), domovina područje Kaspijskog m., Kavkaz, Indija.

Važno je još istaknuti da su sve te biljke koje su se upotrebljavale u tadašnjim parkovnim organizmima imale uvriježeno i priznato domaće narodno ime, a to je posebno značajno za proučavanje narodne botaničke nomenklature koju, uzgled rečeno, još nemamo sređenu i za ligvinstičko blago našeg jezika.

Zaboravimo na časak historijske i znanstvene analize i uđimo u »gizdavi« perivoj Hektorovićev gdje nas očekuje prijazni gospar Pero sa svojim prijateljem dum Mavrom iz Dubrovnika za gostoljubivom kamenom trpezom ispod odrine na kojoj se njišu nabrekli zreli grozdovi plemenitog grožđa . . .

I prvi naš kontakt s današnjim Hektorovićevim perivojem razbija odjedanput sve naše iluzije:

— vrt je općenito jako zapušten i obrastao korovom s enklaviranim gospodarskim parcelicama na kojima raste kržljavo povrće u neurednom rasporedu.

— vrt nije više cjelovit već je rasparceliran pa je njegova površina prostorno dekomponirana na više dijelova,

— stari renesansni raspored i kompozicija vrta se više ne raspoznaju, parkovni scenariji su uništeni i nisu restaurirani,

— parkovne osnovne stablašice starog vrta posječene su i ne zna se je li od ondašnjeg bogatog »gizdavog« biljnog fonda išta na životu,

— stari je Petrov kameni stol gdje skladao svoje verse uklonjen iz vrta,

— itd. itd....

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu bori se da se spasi što se spasiti dade, ali, do sada, sve svršava s neznatnim rezultatima. Zavod za zaštitu prirode u Zagrebu »bogu je iza leđa« i on faktično nije zainteresiran za taj znameniti hortikulturni renesansni spomenik Hrvatske.

Ovo nekoliko kritičkih misli u vezi s hortikulturnim stvaralaštvom Hektorovićevim u povodu njegove proslave, neka bude naš skromni »venac zeleni« od »ružica rumenih«, a također i gorkim »pelinom kićeni«, jer do dana današnjega nismo proniknuli u naturalističku varijantu, hortikulturnu posebno, stvaralaštva velikog pjesnika i jer je njegov »gizdavi« perivoj danas zapušten i atomiziran, a to se našem pjesniku nije smjelo dogoditi; posebno to nije smjela dopustiti naša kulturna javnost (i sami sugrađani Hektorovićevi). Jer, od Hektorovića smo naslijedili dragocjenu baštinu koja nas je svrstala u red prvih kulturnih nacija Evrope još pred 400 godina!

Narodna zajednica je poslije rata pokazala veliko zanimanje za taj kulturni i hortikulturni srednjovjekovni narodni spomenik i izdašno ga financijski pomagala i mnogo toga se je u Tvrdlju dovelo u red i izuzelo od propasti. Međutim današnje njegove prilike, bolje rečeno neprilike, nedvojbeno ukazuju na to da Hektorovićev Tvrdalj treba još mnogo sredstava i iznad svega mnogo više ljubavi od nekih naših znastvenih radnika i konzervatora u cilju sređivanja kompleksnih prilika oko Tvrdlja i njegova nekad »gizdava« perivoja.

PETAR MATKOVIĆ, Split:

THE SIGNIFICANCE OF HEKTOROVIĆ'S WORK IN HORTICULTURE

The study states with documents that Hektorović was not important only to the Yugoslav literature but also, or in some respect eves more so, to horticulture. He was the first in the history of our horticulture that gave a realistic discription of the arrangement of a park organism highly developed from the floristic and stylistic point of view. He also added a list of indigenous and exotic plants, which he himself planted and grew in the garden of his Tvrdalj at Stari Grad, island Hvar, some 400 years ago.

With his literary, artistic and horticultural work Hektorović bears witness to the great cultural tradition which can be compared with other European countries.

Transplated by
Prof. Karmela Vlahović

---

[1]) C. Fisković, Ljetnikovac Hanibala Lucića u Hvaru, Anali historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, VIII—IX, str. 251, Dubrovnik 1960—61.

[2]) Ibid.

[3]) Hektorović, P. Ribanje ... Stihovi 1149—1163.

[4]) »NADGROBNICA« je objavljena 1568. godine.

[5]) Tu u kompleksnu naturalističku i vrtno-arhitektonsku prisutnu problematiku u »Ribarenju« na savjetovanju su dodirnuli Akademik C. Fisković (Odnos Hektorovića i likovne umjetnosti, posebno pak graditeljstva) i dr Tvrtko Čubelić (»Naturalističke tendence i fenomen narodne pjesme u književnom djelu P. Hektorovića«).

DANAŠNJA POSTAVA b. »GIZDAVOG« VRTA HEKTOROVIĆA S IMPORTIRANOM PALMOM NA ČELU PERIVOJA UKAZUJE NA ZBILJA ZABRINJAVAJUĆE STANJE U PARKU

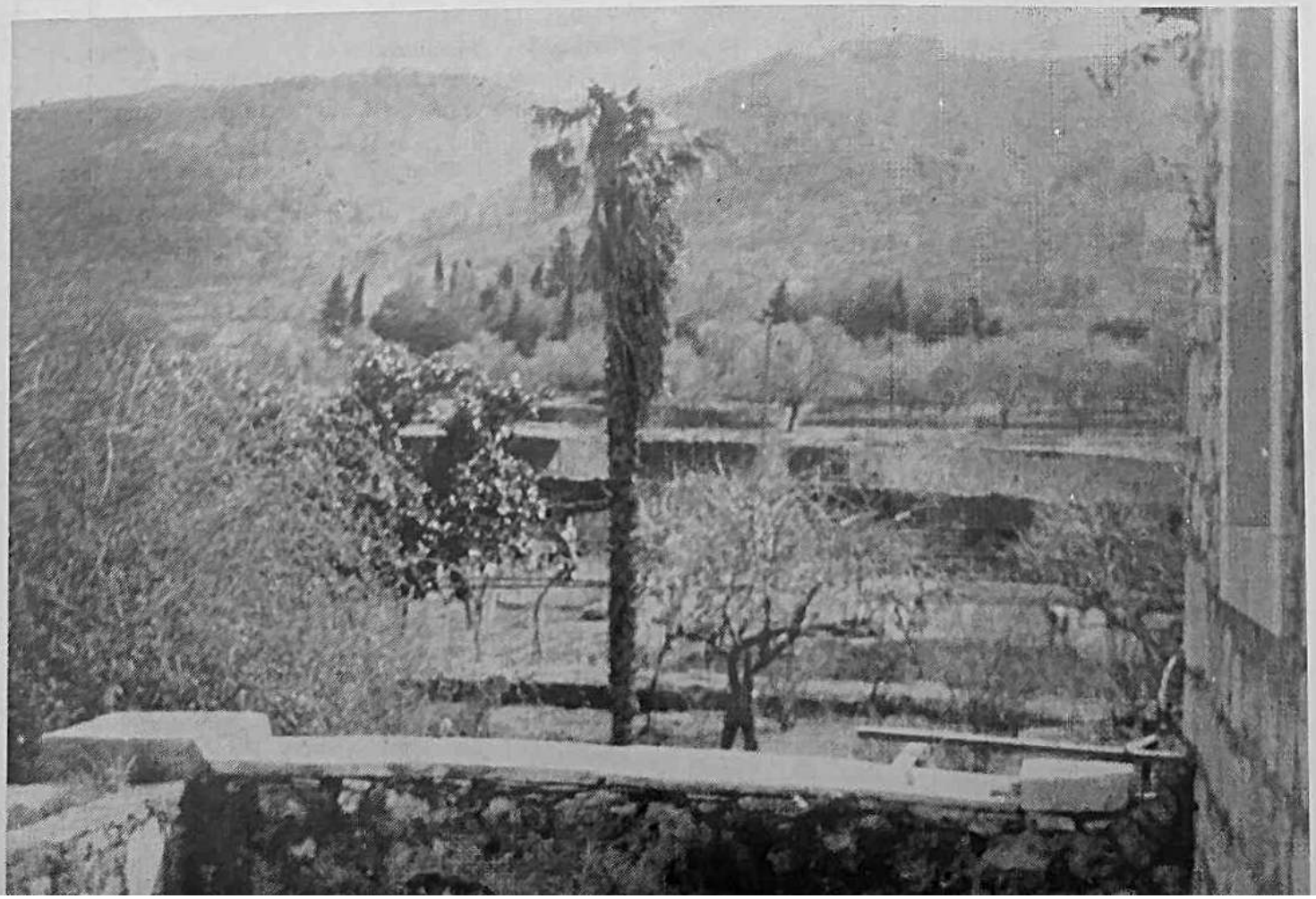

Prof. dipl. ing. ALEKSANDAR KRSTIĆ
Beograd

Zdravstveni turizam i obrada pejzaža u prostornom planiranju

DRUGI DEO

Što se tiče hortikulturne obrade ovih pejzaža problem se sastoji najčešće u usmeravanju biološkog stanja prema klimaksu toga staništa. U zavisnosti od toga vršimo izbor rastinja za ozelenjavanje, primenjujući one vrste koje će ubrzati vegetacijski razvoj u progresivnom smislu. Ređe, u specifičnim lokalitetima, medicinska praksa zahteva održanje nepromenjenih klimatskih i drugih uslova spoljne sredine. U takvim prilikama i biljni pokrivač održavamo u postojećem, neizmenjenom stanju. Sasvim izuzetno, kao u nekim preko mere vlažnim planinskim predelima, intervencije u pejzažu se svode na reduciranje zelenih masa u cilju postizanja veće aeracije i s pomoću nje manje vlažnosti. Tu se radi o delimično regresivnom biološkom procesu.

No bez obzira gde i koliko treba pošumljavati i ozelenjavati, gde i kako treba primeniti rekultivaciju ili pomoći autorekultivaciju i koje biljne vrste forsirati, uvek je po sredi uspostavljanje takvog biljnog pokrivača koji će održati prirodnost i svežinu pejzaža i njegovu maksimalnu rekreativnu vrednost. Neosporno je da se ovde radi o prilaženju pejzažnoj arhitekturi putem ekološke metode.

Zaštita prirode u onim okvirima kako je u nas postavljena nije dovoljna. Samo ako se organizuje na široj osnovi, služiće i za zdravstveno-turističke ciljeve. Inače, svedena na čuvanje isključivo prirodnih retkosti ili tzv. spomeničku zaštitu, ne može tome doprineti.

Uništenje često i manjih biljnih formacija na kritičkim mestima može uzrokovati nenadoknadive gubitke i u celoj okolini odraziti se u hiljadama negativnih načina. Tako se mogu nepovratno izgubiti najvrednosniji lokaliteti za zdravstveno-rekreativne ciljeve i turizam.

Da bi se sprečilo oštećenje pejzaža, potrebno je da zaštitne i regulativne mere u prirodi prethode svakoj vrsti izgradnje u rezervatu, a naročito većim tehničkim zahvatima. Zaštitna tehnika može biti različitih režima što se tiče stepena strogosti primenjivanih mera na pojedinim izdvojenim površinama.

Značaj prirodne zaštite, specijalno šire zaštite žive prirode, nikad nije dovoljno naglašen kada je u pitanju turizam, posebno zdravstveni, i nećemo preterati ako kažemo da je provođenjem zaštitnih mera na teritoriji rezervata obavljena već polovina zadatka.

U poslednje vreme sve se više izdvajaju čitava područja koja se odlikuju prirodnim osobinama i tretiraju kao rezervati sa integralnom zaštitom prirode. Kada ne postoje planovi za uređenje takvih područja i izgradnju letovališta, razvoj se odvija stihijski i u takvim predelima brzo nestaju sve prirodne prednosti. I što su veće prirodne vrednosti u lokalitetu, to je brži proces obezvrednjivanja i nazadovanja. U odsustvu regulatornih i zaštitnih propisa, strada na prvom mestu živa priroda i prvenstveno biva ugrožen javni interes. Na kraju, stihijska i divlja izgradnja rezultira haosom, jer su neplanski razvoj, proizvoljnost i samovolja podjednako ubitačni za lep izgled i dobar poredak rekreativnog pejzaža. Zato u vezi sa ovakvim pojavama nameće se kao preka potreba pravilnik o korišćenju državnih šuma, reka, jezera, veštačkih akumulacija, morskih i svih drugih vrsta obala za rekreativne ciljeve.

* * *

Nakon sagledavanja značaja i uloge zdravstvenog turizma, a s njim u vezi potrebne obrade pejzaža, nužno je, kada je reč o zdravstveno-rekreativnim regionima, razmotriti i posebnu metodologiju njihovog prostornog planiranja te ulogu i mesto zdravstveno-rekreativnog turizma i obrade pejzaža u tom planiranju. Ona se odlikuje mnogim specifičnostima.

Turisti se skupljaju kao ptice u jatima. Nasuprot tome stoji činjenica da ne smemo dozvoliti stvaranje prenaseljenih aglomeracija po gradskom uzoru, zbog kojih oni eto i traže povremeno drukčija utočišta. Drugim rečima turistička jata moraju biti razređena, što u uslovima masovnog turizma znači da angažovana područja treba da budu dovoljno prostrana. I zaista za zdravstveno-rekreativni turizam sve se predviđa

AZURNI PEJZAŽI DUBROVAČKE OKOLICE

in extenso, što sa svoje strane zahteva velike rezervatske teritorije. U tom planiranju ne smemo se osvrtati na česte oscilacije i godišnje padove ili skokove u turističkoj poseti, već treba sagledati dugogodišnji, perspektivni razvoj.

U pitanju kakav princip valja primeniti u metodologiji planiranja, najkraći odgovor glasi: prostorna je dispozicija u ovom slučaju više odraz prirodnih uslova nego ljudske volje i planskog smišljanja, što znači da se radi o tzv. »spontanoj tvorevini«, odnosno o planu u kome priroda više nego čovek odlučuje gde ,šta i kako. Ali, baš ova nas okolnost i obavezuje na to da temeljno proučavamo prirodne faktore u granicama obrađivane teritorije, te da rezervatske predele svestrano valorizujemo. Međutim na neka pitanja odgovor možemo dobiti samo putem empirije ili medicinske provere i prakse. Prema tome za izvesne kategorije problema u granicama plana može se postaviti samo okvirna dispozicija, s tim da se detaljna rešenja naknadno razrade i dopune u tesnoj saradnji projektanata sa zdravstvenim stručnjacima. Ovako nezavršen izraz u planiranju predstavlja možda istovremeno i njegov nedostatak i njegovu prednost, ali svakako potvrđuje i specifičnost potrebnog postupka u metodologiji planiranja zdravstveno-rekreativnog rezervata.

Za prostornu obradu rezervata postoje i druge specifične metode i postupci. Oni se mogu javiti kao posledica prirodnih, teritorijalnih uslova. Ali uvek se prvo počne sa određivanjem okvirnih teritorijalnih granica, koje se docnije detaljnim proučavanjem potvrđuju ili menjaju. Dalja je važnija faza rada studijskog i analitičkog karaktera. Dobro poznavanje topografskih odnosa, prirode, vode, klime, biljnog pokrivača, istorijskog razvoja i postojećeg iskorišćavanja površina bitno je i služi kao ključ za otkrivanje dotad nesagledanih mogućnosti za razvitak. Temeljno poznavanje svega ovoga naročito će pomoći tome da izbegnemo greške i nepopravljivo obezvrednjavanje

ZLATARSKO JEZERO S VELIKIM MOGUĆNOSTIMA ZA REKREATIVNE AKTIVNOSTI

Kopaonički pastoralni predeli pogodni za letovanje

vrednosnijih predela za zdravstveno-rekreativni turizam.

Od svih analiza za zdravstveno-turističko planiranje najvažnija je klimatska, jer je povoljna klima činilac koji ne samo odmara, osvežuje, relaksira, podiže, okrepljuje, već često i ozdravljuje čoveka. Ovu njenu najvišu terapeutsku vrednost upotrebljavamo u prirodnim lečilištima na taj način što uporedo sa drugim sredstvima lečenja primenjujemo i klimatske faktore. Tu se ne možemo zadovoljiti jednostavnim meteorološkim podacima, već su nam za naše medikalno-klimatološke svrhe tj. za proučavanje životnih pojava u korelaciji sa klimatskim, važniji složeni ili bioklimatski elementi. Više ovih zajedno sačinjavaju klimatološki sindrom. Od bioklimatskih elemenata na prvo mesto dolaze: moć hlađenja, moć sušenja, relativna vlažnost, psihometarska diferencija, ekvivalentna temperatura i dr.

Za utvrđivanje bioklimatskih vrednosti mikroklime i njenog rekreativnog i terapeutskog potencijala nisu dovoljna samo meteorološka sredstva i merenja nego su potrebna i biomikroklimatska osmatranja i ogledi. Zato i ovakve analize ne smeju da izostanu, naročito kod većih i važnijih formacija.

Različite i mnogobrojne su klimatske potrebe ljudi. Posebno su raznovrsne potrebe na polju zdravstveno-rekreativnog turizma. Zato, ukoliko se na velikoj teritoriji u granicama rezervata javljaju što raznovrsnije mikroklime sa povoljnim bioklimatskim vrednostima za ljudski organizam, utoliko će rezervat više udovoljiti zdravstvenom turizmu.

Iako naša znanja na polju bioklimatologije nisu još takva da možemo tumačiti sve veze između klimatskih i bioloških pojava, a naročito svaku korelaciju zdravstvenih sa klimatskima, danas možemo a priori govoriti o predelu zdravijem ili manje zdravom iako ne uvek i o predelu optimalnom u zdravstvenom pogledu za ovakvo ili onakvo stanje organizma.

Isto tako poznato je da je velika mikroklimatska raznovrsnost očigledna i po tome što je praćena istom tolikom raznovrsnošću tla i vegetacije. To upućuje na činjenicu da pri utvrđivanju mikroklimatskih odnosa u nekom lokalitetu ili predelu, pored meteoroloških, treba iskoristiti i pedološke, i biološke podatke, tj. prvu vrstu dopunjavati drugim dvema. Posebno vege-

tacija može da nam bude od velikog značaja za takvo utvrđivanje. Šta više, karakteristična i dominantna biljna vrsta u velikoj meri opredeljuje i karakter klime. Ovi bioklimafaktori, ili tačnije bioklimatski indikatori, koje treba razlikovati od bioklimatskih meteoroloških elemenata, naročito su nam od pomoći kod diferenciranja raznih klima ili specifičnih mikroklima. Tako na primer: kat bukve definiše istovremeno i klimatske odlike dotičnog mesta, ukazujući na to da se radi o tzv. visinskoj klimi, svežoj i nadražajnoj.

U svemu, od prisustva ili odsustva, načina kako se javlja ovaj ili onaj karakterističan florni elemenat u predelu, možemo sigurnije zaključiti kakve klimatske prilike vladaju u određenom mestu, naravno pod uslovom da ovakva opažanja proverimo i dopunimo meteorološkim osmatranjima. Ali i kada se javljaju odstupanja u rasprostranjenosti biljnih vrsta i ona su zakonomerna, to su bioklimatski indikatori podjednako interesantni, bilo da predstavljaju tipične ili atipične pojave, jer u oba slučaja mogu da doprinesu pravilnoj oceni mesne klime.

Ovakav kombinovani analitički postupak, pored veće sigurnosti, pruža i te prednosti što s pomoću njega možemo doneti sud o klimi i bez višegodišnjeg meteorološkog osmatranja. Osim toga on je indikativniji za zdravstveno-turističke svrhe.

Za plansku obradu rezervata postoje i druge specifične metode i postupci, a u zavisnosti od prirodnih uslova teritorije. Tako se na teritorijama sa stupnjevitom plastikom koristimo postojećim korelativnim sistemima i pratećim akorelacijama nekih geomorfoloških faza.

Na korišćenje ove nazovimo geomorfološke metode navodi nas popudarnost između prirode i vrste naših potreba i geomorfoloških tvorevina odnosno zemljišnih oblika. Ovakva metoda korišćenja reljefa u projektovanju ,a koja se oslanja na zakonomernu pojavu geomorfoloških elemenata, ima karakter geoarhitektonskog planiranja, bez obzira na to što je mestimično korigovana i dopunjavana i rutinskim projektnim sredstvima. Postoje i druge zakonitosti koje pomažu njenu širu razradu i primenu u prostoru. Tako na pregibima pojedinih površina lakše je naći vodu, što nas pri raspoređivanju objekata vezuje za njih; zatim, naročito na većim površinama, manje je magle. Osim toga u uslovima stepenastog reljefa javljaju se i druge pozitivne ili negativne mikroklimatske modifikacije, što utiče na prostorni raspored objekata i hortikulturnu obradu u slobodnom predelu.

U daljem postupku prostornog planiranja rezervata grupišu se iste i slične formacije ili pojedini objekti. Servisi i usluge se koncentrišu u naseljima gde najbolje funkcionišu i uspevaju, dok se za lečilišta, letovališta i sl. biraju najbolja mesta, a za čiji izbor se uzima u obzir nekoliko desetina faktora. Od uspešnog izbora zavisi ceo pothvat.

Za zdravstveno-rekreativne smeštajne kapacitete biraju se predeli koji su klimatoterapeutski, rekreativno i estetski vredni a ceo se zdravstveno-rekreativni turizam rešava formacijama i objektima u vidu:

1. zdravstveno-rekreativnih centara,
2. dečjih letovališta,
3. specijalnih lečilišta,
4. formacija po uzoru kampova, i
5. adaptiranih individualnih kuća za prijem gostiju.

Kampovi se lociraju pored površine za sport i zabavu, a za izletništvo se stvara mreža izletišta i park-šuma, dok se druge prateće rekreativne aktivnosti vezuju za terenske mogućnosti. Ostale neiskorišćene površine izuzimaju se iz rezervatskih kompleksa i ostavljaju za privredu i druge potrebe koje nisu u koliziji sa zdravstveno-rekreativnim. Sve se ovo raspoređuje i svrstava u planiranu mrežu i celinu i povezuje jedinstvenim sistemom saobraćajnica.

Domaći ili inostrani posetilac ovako uređenog područja, bilo da traži leka, oporavka, odmora ili razo-

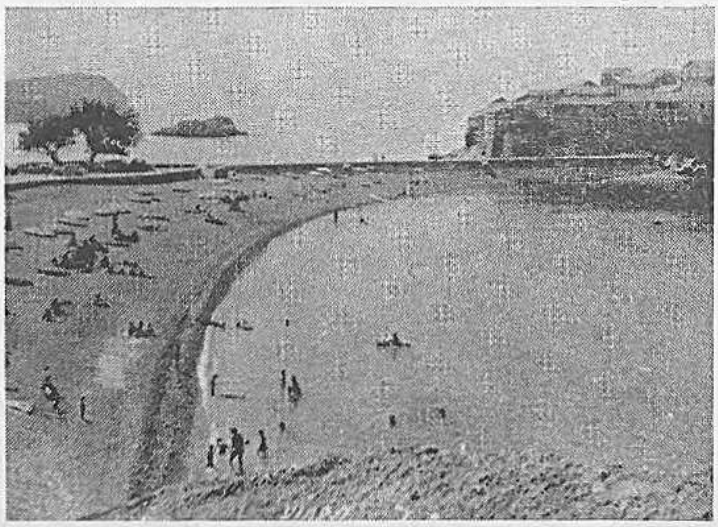

SV. STEFAN — UREĐENJE PLAŽE USKLAĐENO S AMBIJENTOM

node, treba da nađe i ostvari tu delimično ili potpuno zadovoljenje svojih potreba. Za veliku raznovrsnost potreba obezbeđuje se na velikoj teritoriji rezervata i adekvatna raznovrsnost prirodnih i drugih uslova.

Ostaje još odgovor na pitanje: šta se dobija ovakvim postupkom?

Pre svega organizovan pristup zdravstveno-rekreativnom turizmu, neplaniran, nesistematski i bez naučne osnove, treba da likvidira dosadašnji nepravilan razvoj turizma, koji ni izdaleka ne odražava prirodne mogućnosti naših krajeva, nego je slika naše nesposobnosti da ih celishodno i u potpunosti iskoristimo. Unošenje reda i pravilnije usmeravanje razvoja ove delatnosti umesto proizvoljnosti, stihijnosti i samovolje kod pojedinačne izgradnje, rezultiraće stvaranjem jedinstvenog sistema koji omogućuje: turizam na točkovima i kružne itinerere, veći izbor lokaliteta, savršeniju kontrolu i upoređivanje rezultata klimatoterapije, metodološko proučavanje i medicinsku proveru delovanja drugih uslova i faktora na čoveka, racionalniji rad nego kod (pojedinačnih) objekata van

sistema, te i rentabilniju njihovu eksploataciju. Pored navedenih javljaju se i druge prednosti integralnog planiranja: mogućnosti blagovremene organizacije prirodozaštite i hortikulturne intervencije na široj osnovi na jednoj teritoriji, osetnije privredno aktiviranje tih krajeva s pomoću domaće radinosti i drugih aktivnosti, savršenije iskorišćivanje velikih ulaganja u magistralne saobraćajnice i druge objekte infrastrukture, mogućnost potpunijeg sagledavanja svih ostalih potreba i njihovog prioriteta i najzad poletniji svaki drugi napredak odnosnih područja. Potrebu integralnog planiranja u turizmu još više traži potreba da se otklone nedostaci i greške, čijoj listi kraja nema. One se javljaju zato što nema planiranog sistema i u većini slučajeva mogle bi se izbeći kada bi plan postojao.

Jugoslavija ima neslućene mogućnosti za razvoj zdravstveno-rekreativnog turizma. Pre svega tu je njena sunčana obala, sa mediteranskim predelima neuporedive zdravstveno-rekreativne vrednosti i lepote, tu su njene brojne i raznovrsne banje sa širokim indikacijama za lečenje, zatim jezera, reke i akumulacije sa svežom rekreativnom okolinom. Isto tako njena nepregledna brda i planine; one, upoređene i s Alpama, koje predstavljaju pojam u zdravstveno-rekreativnom turizmu, imaju znatnih prednosti. Pre svega imaju topliju i suvlju klimu, znatno intenzivniju osunčanost i veći broj sunčanih časova, što sve čini sezonu letovanja dužom. I većina bioklimatskih elemenata je isto tako po svojim vrednostima bliža zdravstvenom optimumu. No, pored klimatskih prednosti tu su i druga. U alpskim područjima putevi vode kroz duboke i usled skraćene insolacije slabo osunčane doline, u kojima su zdravstveno-rekreativni objekti prenatrpani, dok u našim visinskim krajevima putovi idu pobrđem, po površinama i grebenima, ili plitkim i širokim kotlinama, bolje osunčanim i neuporedivo svetlijim, sa širokim vidicima na sve strane. Takva sredina ne deluje sumorno i depresivno kao duboke alpske doline već stimuliše i razgaljuje posetioca.

Meni se čini da je sve izneto od osobite važnosti danas kada se pristupa regionalnom prostornom planiranju velikih turističkih oblasti i kada se, kako iz iskustva znamo, mnogo greši usled preterane žurbe pri izradi elaborata. Zato je po našem mišljenju potrebno:

— da se prioritetno izradi jugoslovenski okvirni program zdravstveno-rekreativnog turizma,

— da se područja u kojima je zdravstveni rekreativan elemenat prevalentan izdvoje i proglase za zdravstveno-rekreativne rezervate,

— da se izradi pravilnik o iskorišćavanju morskih obala i plaža, šuma, reka, jezera i akumulacija za zdravstveno-rekreativne ciljeve,

— da se objave propisi o široj, integralnoj zaštiti prirode u okviru zdravstveno-rekreativnog rezervata,

— da se izradi posebna metodologija za prostorno planiranje zdravstveno-rekreativnih rezervata i njihovu hortikulturnu obradu.

Prof. dipl. ing. ALEKSANDAR KRSTIĆ, Beograd:

IL TURISMO SANITARIO DEL PAESAGGIO NELLA PIANIFICAZIONE DELLO SPAZIO - PORTE II

Qui l'autore ci dice che la premura orticolturale dei luoghi di cura consiste nell'indirizzare lo stato biologico all'ambiente climatico; ci dà alcuni consigli per la difesa della natura onde non si rovini il paesaggio ponendovi una particolare attenzione all'importanza ed alla funzione del turismo sanitario ed, in relazione a questo, alla premura per il paesaggio. Un'attenzione particolare, ci dice l'autore, deve essere data al clima essendo questo un fattore importante per la ricreazione, a parte poi dovrebbe essere studiata la varietà microclimatica delle singole località. L'autore accentua che la Jugoslavia dispone di grandi possibilità per lo sviluppo del turismo ricreativo e raccomanda d'elaborare un programma base del turismo sanitario-ricreativo, che determinate zone vengano proclamate riserve a scopo turistico e che vengano emanate le relative norme per la loro difesa.

(Preveo: Dr C. Mika)

HORTIKULTURA · REKREACIJA · TURIZAM · SPORT

ŽIVOMIR SIMOVIĆ
Beograd

Parkovi u Vrnjačkoj banji i okolne šume čine je izuzetno privlačnom i prijatnom

Jubilarna proslava »Sto godina turizma u Vrnjačkoj banji« u ovoj sezoni daje pečat svim važnijim manifestacijama koje se priređuju u ovom najposećenijem banjskom mjestu u jugoistočnoj Evropi. Preko sto hiljada gostiju iz zemlje i inostranstva u toku jedne godine, odnosno u jeku sezone preko petnaest hiljadu mesečno, u odnosu prema svega oko sedam hiljada mještana, podatak je koji samostalno rečito govori o značaju i privlačnosti ove naše najpoznatije banje, koja po lekovitom delovanju mineralnih voda spada među vodeće u Evropi (leči bolesti gastro-intestinalnog trakta, hepato-bilijarnog trakta i pankreasa, metabolizma, bubrega i mokraćnih puteva te one kardio-vaskularne).

Vrnjačka banja, zahvaljujući svom izvanrednom položaju i uređenosti, omogućuje gostima ne samo lečenje nego im pruža punu udobnost i razonodu. Nalazi se oko dvesta kilometara južno od Beograda, na šumovitim ograncima planine Goča, na nadmorskoj visini od 226 metara, na železničkoj i drumskoj saobraćajnici kojom je dolinom Zapadne Morave povezana sa magistralnim putevima Beograd — Atena i Beograd — Sofija, ima velik broj hotela (najkomfortniji »Fontana), odmarališta (vrlo dobro uređeno »Borjak«, kraj kojeg je i bazen olimpijskih razmera), vila (»Belimarković«, koja se pretvara u muzej i galeriju, zatim »Kopaonik«, »Vračar«...) i kampova (najuređeniji »Raj« u istoimenoj šumi prošaranoj livadama), ima uređene izvore tople i hladne vode, dobro organiziranu medicinsku službu (termalno kupatilo, specijalističku balneološku polikliniku, biokemijsku laboratoriju, bolničko odelenje, zubnu ambulantu i drugo), okuplja preko trideset lekara, poseduje moderno uređeno kupatilo (sa 44 kade, dva bazena, s posebnim odelenjem za masažu i hidroterapiju i dve terase za sunčanje), krase je lepo uređeni parkovi, zasađeni četinarima, raznovrsnim ukrasnim šibiljem i cvećem. Vrnjačka banja ima sve izglede da narednih godina privuče još veći broj posetilaca. U tom cilju ,između ostalog, predviđena je izgradnja velelepne kongresne dvorane univerzalnog tipa, u kojoj će se održavati kongresi, veliki simpozijumi, ostala savetovanja, operne, dramske i druge predstave i koncerti masovnih muzičkih ansambla. Tako će Vrnjci postati stecište ne samo onih kojima je potrebno ozdravljenje nego i mnogobrojnih posetilaca koji traže pravo mesto za potpunu psihofizičku rekreaciju i istaknutih naučnih, umetničkih i društvenih radnika koji će razmenjivati mišljenja o ambijentu kojim vlada svežina prostranih parkova i svečana tišina, u klimi podesnoj za odmor i za stvaralaštvo.

Vrnjačka banja stavlja na raspolaganje gostima više od šezdeset hektara izvanredno uređenih i negovanih parkova. »Ljudski prostor« u banji, koja godišnje postiže u jugoslavenskim okvirima rekord od milijun dana boravka gostiju sa svih strana, nastojanjem hortikulturnih stručnjaka, organiziran je tako da predstavlja veoma pogodan ambijent za aktivan ili pasivan odmor. Banjski parkovi predočavaju posetiocima čitavu raskoš raznovrsnog moćnog i bujnog drveća, odlično negovane površine trave i cvetnih aleja neponovljive lepote, u koje je znalački ukomponirano osvetlenje koje, zahvaljujući izvanrednoj funkcionalnosti, na smeni dana i noći potencira esencijalne vrednosti parka, u koji je monumentalno lečilište utonulo kao u persijski ćilim.

S obje strane uvek bistre i žuborom zanesene Vrnjačke reke, u samom središtu Banje, proteže se najveći kompleks parkova koji opseda sve najznačajnije banjske objekte — od termalnog kupatila i izvora tople mineralne vode (36,5° C), koja spada u red alkalnih ugljenokiselih homeotermi, do uređenog izvora »Snežnik« (17°C), iz kojeg izbija voda koja ulazi u grupu alkalnih zemnoalkalnih ugljeno-kiselih akrotopega. U ogranku ovog parkovskog prostora, kraj hotela »Slatina«, nalazi se istoimeni izvor kisele vode (14° C). Topla mineralna voda služi za kupanje, klizme i piće, dok se hladne kisele vode samo piju. U južnom delu parka nalazi se vrlo lepo uređeno dečje igralište, a nešto dalje jedinstven Park skulpture, u kome svoje odabrane i za ambijent prikladne radove izlažu naši poznatiji likovni umetnici. Također, u tom slobodnom prostoru povremeno zauzimaju mesto i dela čuvenih stranih vajara. Vrnjačka reka premošćena je na više mesta, tako da posetioci jednostavno prelaze iz jednog u drugi deo parka ili iz

IZVOR TOPLE VODE U VRNJAČKOJ BANJI USRED PROSTRANOG I LEPO UREĐENOG PARKA

banjskog kompleksa, u kome se vrši takav način lečenja koji sistematski povezuje osnovne terapijske činioce banjskog tretmana s ostalim terapijskim disciplinama, u samo naselje s mnogobrojnim hotelima i vilama, u kojima se obezbeđuje ishrana sasvim usklađena s načelima savršene dijetetike, tako da vrlo jednostavno zadovoljavaju svoje bitne potrebe, uvek se krećući kroz zelenilo i pored cveća i ukrasnog šiblja.

Banjski parkovi, u stvari, predstavljaju sponu između šume »Borjak«, pored koje je podignuto savremeno opremljeno odmaralište Beograđana, a u neposrednoj blizini i prostrani bazen sa svim pomoćnim objektima za odmor i razonodu (sasvim blizu ovim objektima nalazi se uređen izvor kisele vode »Snežnik«) i šume »Raj« u kojoj je, na jednom proplanku, podignut lep kamping s mnogobrojnim kućicama i prostorom za šatore.

Gostima su posebno ugodne šetnje kroz parkove duž Vrnjačke reke, lutanja šumama »Raj« i »Borjak« izleti u lepe planinske predele na Goču (čija je nadmorska visina 1147 metara), Željinu (1785) i Kopaoniku (2017 m). Klima u Vrnjačkoj banji je kontinentalna s izvesnim primesama subalpskog utjecaja koji potiče s obližnjih planina iz sastava kopaoničkog masiva. Na Goču, koji se odlikuje vrlo podesnim smučarskim terenima i planinarskim trasama, postoji i hotel »Beli izvor« do kojeg vodi uređen automobilski put. Klimatsko lečilište »Beli izvor«, u bogatoj šumi, na visini od 960 metara, raspolaže komfornim sobama (u kojima su smeštene 64 postelje), restoranom i te-

rasom. Također, izletnici posećuju i Jastrebac, udaljen oko 50 kilometara ,na kome se nalaze veoma udobni objekti za odmor, sport i razonodu, smešteni u brezovoj šumi koja opasuje jezero.

Uostalom, čitava okolina Vrnjačke banje važi za jedno od najvećih šumskih područja u Srbiji, koje je kultivisano mnogobrojnim uređenim izletištima, odmarališta i kulturno-historijskim spomenicima do kojih se lako dolazi automobilima i autobusima. Od spomenika najznačajniji su manastiri Žiča, Studenica i Ljubostinja i srednjovekovni grad Maglič koji su smešteni u šumovitim predelima, što put do njih čini prijatnim. Manastir Žiču, udaljen od Vrnjačke banje svega 32 kilometra, osnovao je kralj Stevan Prvovenčani između 1207. i 1220. godine.

Od fresaka umetničkom vrednošću izdvajaju se »Hristovo raspeće«, figure apostola i portreti srpskih kraljeva i arhiepiskopa, a od dokumenata poznata »Žička povelja« iz 1220. godine napisana na bočnom zidu. Manastir Studenicu osnovao je oko 1119. godine Stevan Nemanja, koji je u njemu podigao »Bogorodičnu crkvu« kao svoj mauzolej, a koja je ukrašena veoma značajnim freskama. U manastirskom kompleksu su i »Kraljeva crkva« i »Crkva svetog Nikole«. Manastir raspolaže bogatom riznicom starih rukopisnih knjiga i dokumenata. Kao što piše na pragu portala, manastir Ljubostinju, udaljen od Vrnjačke banje svega petnaestak kilometara, kao zadužbinu kneginje Milice sazidao je početkom XV vijeka protomajstor Rade Borović, poznat iz narodnih pesama kao »Rade Neimar«. Crkva je dekorirana plastikom, a delomično je očuvan i živopis — delo zoografa Makarija. U priprati crkve nalaze se grobovi kneginje Milice i Stefana, sina despota Uglješe. Srednjovekovni grad Maglič, na uskoj planinskog kosi Stolova, koja se spušta u klisuru Ibra, dobro je očuvan. Maglič, koji se pominje još početkom XIV veka, ima osam kula i predstavlja izraziti srednjevekovni zamak, jedan od najlepših i najveličanstvenijih u Srbiji. Okružen je šumom i smešten pored puta.

Da bi se udovoljilo znatiželji mnogobrojnih gostiju, u parku u blizini termalnog kupatila u Vrnjačkoj banji bit će restauriran rimski izvor, koji će predstavljati prvorazrednu atrakciju. U samoj banjskoj zgradi mogu se videti ugljenisana greda i nekoliko novčića, koji su pronađeni 1924. godine prilikom kaptaže, kada je otkriven rimski izvor tople vode sa kupatilom u kome je bilo dosta novčića kojima su bolesnici po prastarom običaju otkuplivali iscelenje. Rimski izvor je uništen prije petnaest godina. Iako je Vrnjačka banja poznata od 1868. godine, kada je počela je da se uređuje, lekovitim svojstvima njene tople vode koristili su Rimljani prije osamnaest stoleća. Sredinom prošlog stoleća toplu vodu iz Vrnjačke banje u pismima izveštajima poredili su s onom iz Karlovih Vari, a nešto kasnije čuveni botaničar dr Josif Pančić uporedio je toplu vodu iz Vrnjaca s onom iz Emsa, u Nemačkoj, i preporučio je zbog izvanrednih svojstava. Organiziranje lečenja pripisuje se svećeniku Hadži Jeftimiju Popoviću.

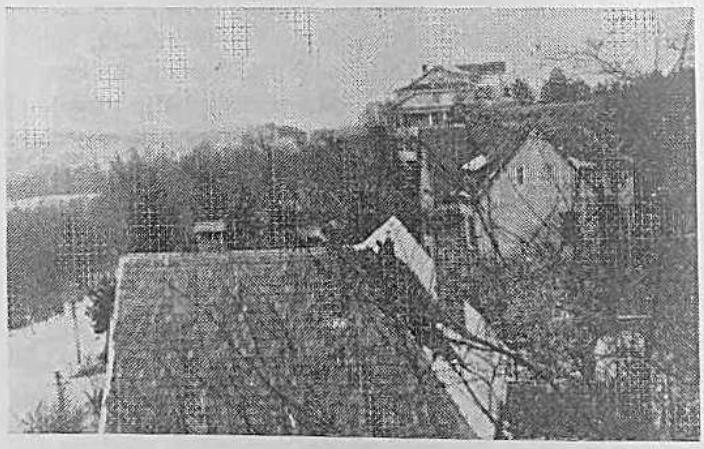

POGLED S TERASE VILE »VRAČAR« NA ZELENILO VRNJAČKE BANJE U KOJE SU »UTONULE« MNOGE VILE I KUĆE

ŽIVOMIR SIMOVIĆ, Beograd

I PARCHI DI VRNJAČKA BANJA ED I BOSCHI DEL SUO CONTADO LA RENDONO PARTICOLARMENTE ATTRATTIVE E PIACEVOLE

Vrnjačka banja a disposizione dei suoi ospiti offre più di 60 ha di parchi particolarmente ordinati e coltivati. »Lo spazio umano« a Banja, che in un anno, sotto l'aspetto jugoslavo, raggiunge il primato di un milione di soggiorni d'ospiti d'ogni parte, dato l'impegno postovi dagli esperti orticulturali, è così ordinato da rappresentare un ambiente molto favorevole ad un riposo sia attivo che passivo. I parchi di V. Banja ai visitatori offrono tutto uno sfarzo di forte e lussureggiante vegetazione d'alberi d'ogni specie, ben coltivate superfici erbose e viali floreali di bellezza sempre variabile in cui è sapientemente composta l'illuminazione che, grazie alla straordinaria funzionalità, al mutar del giorno e della notte potenzia i principali valori del parco in cui il monumentale sanatorio s'è immerso come in un tappeto turco.

(Preveo dr C. Mika)

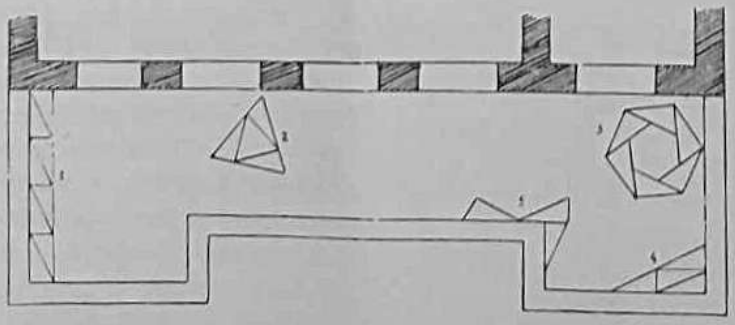

HORTIKULTURNE MANIFESTACIJE I IZLOŽBE

P. DRAGEC, Zagreb:

Značaj i rezultati održanog »Sajma cvijeća 68«

Pjesme trebaju ruža,
a ruže svojih pjesama...
TIN UJEVIĆ

»SAJAM CVIJEĆA 68« naša najveća i najuspjelija hortikulturna manifestacija poodavna je završen i njegovi rezultati rječito pokazuju koliko našoj zemlji trebaju ovakve priredbe i kako ih primaju s najvećim razumijevanjem mjesta gdje se prireduju, publika, privredni i turistički krugovi. Međutim, usprkos očitim tim činjenicama u Jugoslaviji imamo relativno malo vrtlarskih izložaba. Nešto je više ta tradicija razvijena u Sloveniji, sjevernoj Hrvatskoj i donekle u Srbiji; u drugim krajevima to su nepoznate aktivnosti, ne samo po zahvatu same materije koja je specifična nego i po mnogovrsnim i upravo velikim financijskim koristima koje one daju. To osobito vrijedi za naša turistička mjesta, gdje bi osobito u sezoni odmora to mogla biti moćna atrakcija našeg Jadrana s mnogostrukim koristima. To naši hortikulturni, turistički, privredni i politički faktori još potpuno ne vide. Neka im primjerna organizacija i uspjesi **»SAJMA CVIJEĆA 68«** otvore oči...

Opsežnost, značaj i raznovrsnost Sajma teško je opisati jer postignuti rezultati premašuju i najoptimističkija očekivanja organizatora te velike vrtlarske priredbe. Zadržat ćemo se na najvažnijim činjenicama koje smo uspjeli registrirati i time pokušati obuhvatiti sve ono što se događalo na toj najuspješnijoj hortikulturnoj organizaciji kod nas. Osobito ističemo orijentaciju Sajma prema poslovnosti; na tom su planu rezultati odlični, sklopljeni su brojni hortikulturni poslovi s neposrednim i dugoročnim karakterom, prodane su stotine hiljada komada raznog rezanog cvijeća, lončanica i ostalih izložbenih eksponata. 1)

U četiri sajamska dana izložbu je posjetilo više od 120.000 ljudi iz Zagreba, čitave zemlje i inozemstva. Tako su zapažene grupe Austrijanaca, Francuza, Čeha, Slovaka, Talijana, Rusa i dr.

Na otvorenom i zatvorenom prostoru Gornjeg Grada registrirano je preko 300 izlagača i to je svojevrstan rekord u nas. Među domaćim izlagačima vidjeli smo zagrebačka hortikulturna poduzeća »Rasadnik« ŽTP, »Flora«, »Žitnjak« i dr, »Hercegovinu« iz Mostara, »Gradsko zelenilo« iz Novoga Sada, »Jadro« iz Splita, »Parkove« iz Varaždina, hort. organizaciju iz Čakovca i mnoge druge te brojne individualne proizvođače cvijeća i amatere.

Kod stranih izlagača vidjeli smo uspjele cvjetne aranžmane vrtlarskih organizacija i pojedinaca vlasnika hortikulturnih kuća i amatera iz Austrije, Italije, Francuske i dr.

Organizator Sajma bila je redakcija »Večernjeg lista«. Tehničku organizaciju uspješno je obavila grupa stručnjaka okupljena oko »ATELJEA 52« pod vodstvom pejz. arh. Zvonimira Kania.

U listu pomagača Sajma upisali su se: Gradska skupština Zagreba, Turistički savez Zagreb, Turističko društvo »Gornji Grad«, »Društvo prijatelja cvijeća, ULUH, ULUPUH, revija »Studio« i dr.

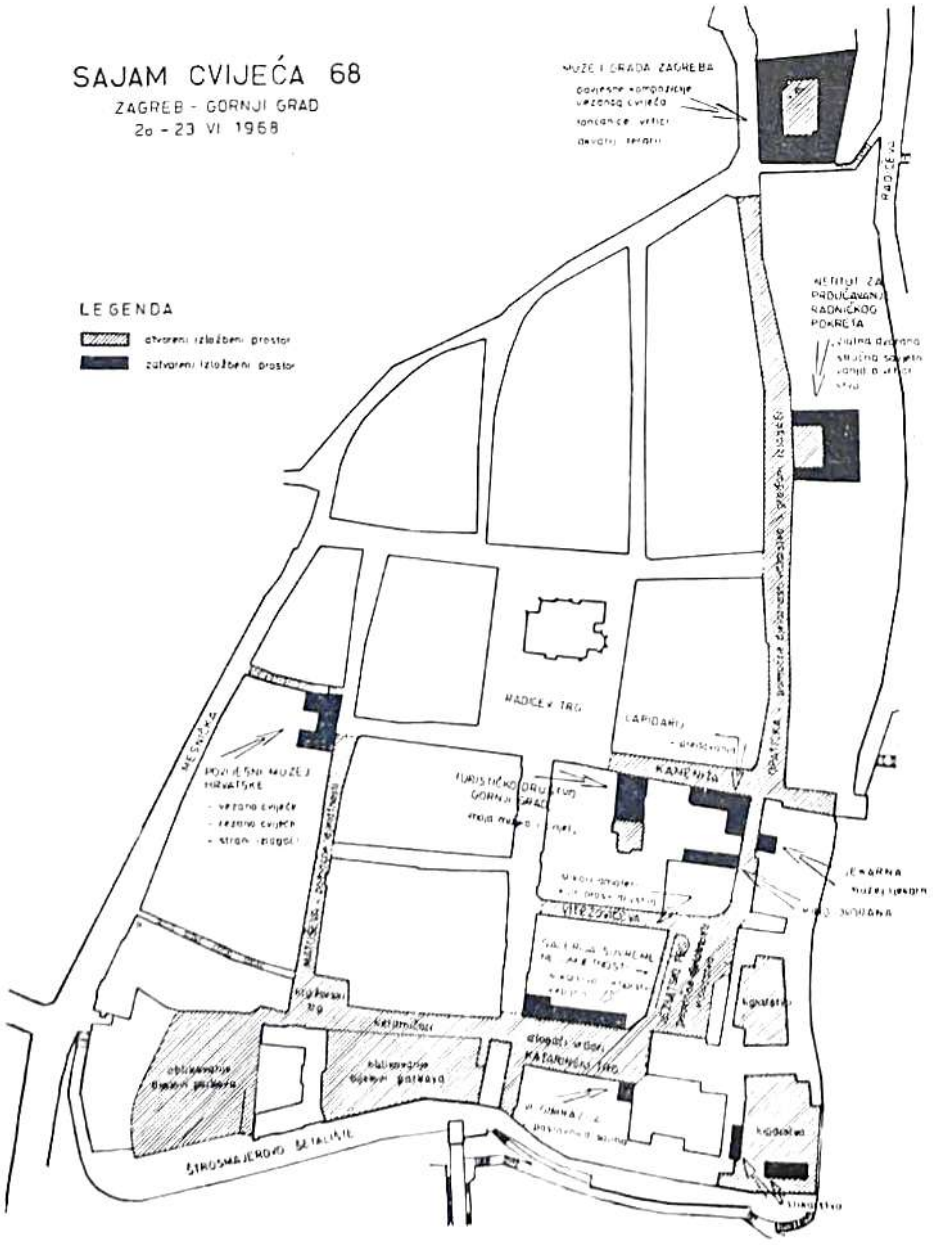

TLOCRTNI RASPORED SADRŽAJA »SAJAM CVIJEĆA 68«

1) U 1967. godini na Sajmu se utrživo oko milijun ND (također u 4 izložbena dana), a stvarna vrijednost, koja se odrazila u drugim mnogovrsnim aktivnostima povezanima s izložbom, cijeni se deseterostruko više!

Ove, 1968. godine, poslovnost Sajma, izražena brojkama znatno je premašena.

Pokrovitelj izložbe bila je Jovanka Broz.

Čitava sajamska priredba bila je smještena u historijskom ambijentu parkova, ulica i dvorana starog dijela Zagreba u Gornjem gradu.

Tu veliku cvjetnu manifestaciju službeno je otvorio (20. VI 68) predsjednik Skupštine grada Zagreba J. Kolar, a među brojnim gostima, posjetiocima, izlagačima i funkcionerima zapaženi su P. Pirker, R. Karlović, dr N. Knežević, D. Božić, B. Novak i drugi.

Nakon otvaranja pružio nam se zbilja čaroban spektakl koji može pružiti samo carstvo raznolika cvijeća, ukrasnog parkovnog i sobnog bilja, skulptura, umjetničkih slika, keramičkih, kovanoželjeznih i umjetničkih figura. Izložbene tezge bile su prepune najbiranijeg cvijeća i ukrasnog bilja; bilo je parkova organiziranih samo za Sajam, uređaja za oblikovanje raznovrsnih prostora gdje čovjek boravi, raznih ukrasnih predmeta, grnčarije i ostalih uspelih umjetničkih ostvarenja koja su dopunila, obogatila i uskladila izložbene prostore na temelju ambijentskih zakonitosti i po zamislima organizatora priredbe.

»Izložba je pokazala vrhunska dostignuća iz naše vrtlarske proizvodje, vrtne-arhitekture i hortikulture općenito s mnogim pratećim zanimanjima koji se dodiruju i upotpunjuju. Prodaja raznog cvijeća na izložbi, lončanica i drugih izložbenih eksponata ima veoma velik značaj, iako je on podređen ciljevima Sajma. Baš ta prodaja cvjetnih i biljno ukrasnih predmeta daje proizvođačima stvarne odgovore što naš građanin traži od hortikulturnih organizacija i time se u svega četiri dana dobila **ANALIZA HORTIKULTURNOG TRŽIŠTA.** Svi proizvođači i projektne vrtlarske organizacije došli su u izravan dodir s potrošačima hortikulturnih artikala i tu su se dobili svi osnovni elementi za realnu analizu ovog specifičnog tržišta koji izravno zadire u visinu standarda našeg čovjeka. Tako su dobivene količine i vrste konzumacionih biljno-ukrasnih proizvoda, struktura cijena, kupovni interes i snaga hortikulturnih potrošača, njihov ukus i želje, saznanje o potrebama tržišta i s tim u vezi zahvati u odgovarajuću produkciju zanimanje društvenog sektora za narudžbe vrtno - arhitektonskih projektnih usluga, podizanje novih parkovnih struktura u Zagrebu i u unutrašnjosti, održavanje društvenih i privatnih parkova, rekreacionih područja itd. itd. Očekujemo da će prisutne hortikulturne organizacije na Sajmu znati iskoristiti te podatke i situacije u svojoj proizvodnji, u projektantskim aktivnostima i svim uslugama koje će potrošač zatražiti od naših hortikulturnih organizacija.«

U dobru organizaciju Sajma bila je uključena i aktivnost »Generalturista« koji je upriličio uspjele izlete za posjet Sajmu u zemlji i inozemstvu; njegovim posredstvom Sajam je posjetilo više hiljada domaćih i stranih turista.

Neke zapaženije izložbe i aktivnosti na »**SAJMU CVIJEĆA 68**« bile su:

— U Povijesnom muzeju bila je izložena »domaća industrija florikulture« u sastavu »**FLORE**« i »**ŽITNJAK**« iz Zagreba, »**HERCEGOVINE**« iz Mostara i dr.

— U Gradskoj galeriji bili su izloženi znameniti talijanski karafili cvjetne proizvodnje **SALCO**,

— izlagač Fraz Muick izložio je osim kaktusa i orhideje koje ne

STROSSMAYEROVA SOBA U POVIJESNOM MUZEJU U SKLOPU SAJMA

ugibaju od ekstremnih donjih kardianalnih tačaka života, čak ni oko -30 stupanja celzija, kako autor tvrdi, i one su prvi put izložene u Zagrebu i istodobno u Evropi,

— U Lapidariju vidjeli smo uspio aranžman: nekoliko parkovnih sličica iz čuvenog varaždinskog groblja s mottom »**GROBLJA MORAJU BITI SPOMEN PARKOVI**«; taj doživljaj priredilo nam je Komunalno poduzeće »Parkovi« iz Varaždina,

— vidjeli smo najbolja i najraznovrsnija vrtlarska rasadničarska dostignuća u uzgoju orhideja, kaktusa, karanfila, gladiola, ruža; i tko bi mogao izbrojiti sve vrste cvijeća koje su bile izložene uz mnoštvo najvrednijih lončanica, raznih sadnica ukrasnog parkovnog bilja, rezanog cvijeća itd.

Izložbene tezge bile su zbilja prepune najizabranijih cvjetnih eksponata, a prisutna nenametljivo ukomponirana umjetnička ostvarenja raznih vrsta likovnih umjetnosti upotpunjavala su izložbene zamisli organizatora Sajma. »Mini« parkovi aranžirani ad hoc za izložbu uzbudivali su nas svojom skladnošću, bogatstvom bilja i ostalim ukrasnim elementima; pa su se očitavala istančana umijeća aranžera i zrele stvaralačke ideje kojima su tim malim parkovnim organizmima udahnuli život, pokazali smisao za harmoniju i ljepotu parkovnog scenarija.

Bogata lista izložbenog asortimana nije time bila iscrpljena, jer su se na nju nadograđivale druge manifestacije koje su pobudile velik interes posjetilaca. Spominjemo ove:

— u Povijesnom muzeju Hrvatske s mnogo ukusa i historijske autentičnosti aranžirane su bile radne sobe velikana hrvatske prošlosti: Ljudevita Gaja, Ante Starčevića, Josipa Jelačića, Stjepana Radića, Ivana Ribara, bio je istaknut afinitet tih velikana prema cvijeću, umjetnosti i prema svemu onome iz oblasti lijepoga što oplemenjuje čovjeka i omogućava mu prijatan rad.,

— izložba radova s temom cvijeća, selekcija ruža i karanfila iz Francuske, rad Osnovne škole iz Stenjavca,

— u Salonu I TD »Gornji grad« vidjeli smo izložbu »Cvijet u slici« (priredio Mesar),

— »**KOLONADA**« Turističkog društva bila je domaćin izložbe slika domaćih slikara o temi cvijeća,

— na Sajmu su izlagali istaknuti zagrebački umjetnici: Ratko Petrić, Matija Pokrivka, Blanka Dužanec, Ljerka Njeroš, Tomo Gerić, Josip Zemen i dr.

— u prostorijama Hrvatskog školskog muzeja bilo je prikazano »Promatranje cvijeća u likovnom odgoju« — bilo je izloženo 75 od 3000 prijavljenih radova,

— u društvenom prostoru TD »Gornji grad« bilo je prikazano »Cvijeće u hrvatskoj književnosti i umjetnosti«, aranžirano upotrebom prešanog i prepariranog cvijeća, bouquetima u vazama u bidermajerskom stilu (Herzmansky-Jelić),

— u Lapidariju bilo je izloženo bogatstvo akvariokulture,

— u Modernoj galeriji posebno je zapažena popularna izložba »**IKEBANE**« autora Štrbana, Markulja, Horvackog, Prokeša, Bičaka),

— izložba umjetničkog obrta I. Kalimana,

— Lapidarij Povijesnog muzeja prezentirao je »Vrhunska djela iz keramike« u organizaciji Udruženja likovnih umjetnika Hrvatske (Adum, Kaleb-Čulić, Schwabenitz, Rohaček, Šantić, Radej i dr.),

— tvornica stakla »Rogaška Slatina« izlagala je svoje staklene produkte namijenjene cvjetnim, biljnim i dr. aranžmanima vani i u stanu,

— Filatelistički klub priredio je izložbu maraka s cvijećem i životinjama,

— oduševila nas je izložba suvremenih aranžmana hotelskih i obiteljskih stolova, osobito prikazani LOVAČKI I SVADBENI te SNACK STOL s ukusno raspoređenim cvijećem te kulinarskim rekvizitima (izlagali su hotel »Esplanade - International« iz Zagrebu),

— »Poljoopskrba« je izložila svu vrtlarsku opremu i pesticide,

— elektrotehnički kombinat »Prijedor« izložio je svoje vrijedne proizvode,

— Škola primijenjenih umjetnosti izložila je eksponate đačkih radova,

— vidjeli smo »hybridus Jugoslavia«, novu odliku kaktusa,

— slušali smo mnoštvo poučnih predavanja, filmova u boji i dijapozitiva koji su bili reproducirani svake večeri u posebnom projekcionom ambijentu vrta dra M. Zoričića i u Odgojiteljskoj školi. Filmovi su bili domaći i strani.

— u suradnji s Radio - televizijskim centrom postavljena je na Sajmu RAZGLASNA STANICA koja je uspješno izvršila važan komunikativni zadatak na izložbi jer je čitavo vrijeme Sajma emitirala sajamske vijesti, poruke, preporuke, reklame, informacije itd. — i mnogo toga još!

Ovaj izvještaj je blijeda slika onoga što se je u četiri sajamska dana zbivalo u tim historijskim ambijentima Gornjeg grada. To je bila neuobičajena ali veličanstvena slika puna života, raznovrsnih boja i forma, a nas je to sve podsjećalo na fantastične scenarije iz carstva bajki. Navečer se izložbeni prostor kupao u moru blještava raznovrsna svjetla.

U sumaru moramo istaknuti da se ovogodišnji međunarodni » SAJAM CVIJEĆA 68«. u Zagrebu, po poslovnim rezultatima, broju izlagača i posjetilaca, te kvalitetom i raznolikošću biljnih aranžmana i cvjetnih eksponata predstavio se našoj privredi kao jedna od najuspjelijih hortikulturnih priredaba s jasno ostvarenom tendencijom bogate privredne aktivnosti, jer su među ostalim, i domaći, i strani izlagači i poslovni ljudi bili veoma zadovoljni onim što su vidjeli, i također sa sklopljenim poslovima.

Očekujemo da »SAJAM CVJEĆA 69« pokaže još veće rezultate na unapređenju naše hortikulture, njenoj popularizaciji i još značajniju privrednu aktivnosti u toku Sajma.

Cvjetak lijepe uspomene
nigdar ne uvehne...

A. G. Matoš

Reproduciramo zaslužene nagrade koje su dobili izlagači na ovom Sajmu:

ZLATNU RUŽU SKUPŠTINE GRADA ZAGREBA dobili su:

»Flora« pod. za grad. zelenilo — Zagreb — za primjeran uzgoj lončanica

PK »Žitnjak« — za primjeran uzgoj rezanog cvijeća

PK »Hercegovina« — Mostar za primjeran uzgoj rezanog cvijeća

PK »Jadro« — Split — za proizvodnju i prikazano vezanje cvijeća

Povijesni muzej Hrvatske — Zagreb — za doprinos uspjehu Sajma cvijeća

Udruženje likovnih umjetnika Hrvatske (»Uluh«) — Zagreb — za doprinos uspjehu Sajma cvijeća

POKALE PRIVREDNE KOMORE GRADA ZAGREBA dobili su:

PK »Žitnjak« — Zagreb — za najveći doprinos prikazane vrtljarske proizvodnje na Sajmu cvijeća 68.

»Flora« pod. za grad. zelenilo — Zagreb — za najopsežnije i najkvalitetnije sudjelovanje vrtljarske djelatnosti na Sajmu cvijeća 68.

FOND »STABLO MLADOSTI«, Zagreb — dodijelio je diplomu sa novčanom nagradom u iznosu od ND. 2.000

TERMOELEKTRANI i TOPLANI — Zagreb

TURISTIČKI SAVEZ ZAGREBA dodijelio je posebnu diplomu najuspjelijem stranom izlagaču Gianfranchi Orestén iz Sarzana u Italiji.

VEČERNJI LIST — Zagreb dodijelio je: ZLATNE, SREBRNE i BRONČANE MEDALJE I PRIZNANJA

(oznake: Z (zlatna medalja), S (srebrna medalja), B (brončana medalja), P (priznanje)

REZANO CVIJEĆE

Ruže

PK »Žitnjak« — Zagreb za ružu »Baccara« (Z); PK »Jadro« — Hercegovina« — Mostar za ružu »Baccara« (B); PK »Hercegovina« — Mostar za ružu »Soraya« (B).

Karanfili:

Gianfranchi Oreste — Sarzana — Italia (S); PK »Žitnjak« — Zagreb (Z); PK »Hercegovina« — Mostar (S); PK »Hercegovina« Mostar (B); Gianfranchi Oreste — Sarzana — Italia (za vrstu »Florenze«) (B); PK »Hercegovina« — Mostar (P).

Gladiole:

PK »Jadro« — Split (za vrstu »Alfred Nobel«) (Z); PK »Hercegovina« — Mostar (S); PK »Hercegovina« — Mostar (za vrstu »President Kenedy«) (B).

Gerbere:

PK »Hercegovina« — Mostar (Z)

Calle:

PK »Žitnjak« — Zagreb (S) razno rezano cvijeće

PK »Žitnjak« — Zagreb (za izložene ljiljane) (Z); PK »Žitnjak« — Zagreb (za Allium) (B).

LONČANICE

Ficusi:

Kom. ustanova »Gradska zelenila« — Novi Sad (Ficus doc.) (S); Rasadnik »Srbobran« — Srbobran (za ficus dec.) (B).

Lončanice — cvjetne

Muik Franz & Sohn — Weiz — Austrija (za vrtnu Orhideu) (Z); »Flora« pod. za grad. zelenilo — Zagreb (za rubriku Gloxinia itd.) (Z); Kom. ustanova »Gradska zelenila« — Novi Sad (Saitpaulia) (S); »Parkovi« — Varaždin (za gom. Begonia) (S); Kom. pod. »Zelenila« — Sombor (za zbirku lončarice) (P).

»Flora« — Zagreb (za zbirku) (Z); Muik Franz & Sohn — Weiz — Austria (za Echeverle) (S); PK »Jadro« — Split (za Bougainwillea) (S); ŽTP »Rasadnik« — Zagreb (za Monsteru) (B); ŽTP »Rasadnik« — Zagreb (za Sansevieriu) (B).

ZA GRAĐANE — VLASTITI UZGOJ

Berfest Jagoda — Zgb. za afričku ljubicu (Z); Vanja Štefanija — Zgb. za Fuksiu (S); Marok Ana — Zgb. za Belargoniu (S); Slak Terezija — Zgb. za Begoniu multiflora (S); Sačigarić Emira — Zgb. za Eksitu i Fuksiu (S); Bađanjak Ruža — Zgb. za Savsevieriu (B); Kasaić Josip — Zgb. za Belargoniu (B); Filipović Ljubica — Zgb. za naranču (Z); Cvitanović Zorislav — Zgb. za Monsteru i kaktuse (S); Društvo prijatelja cvijeća i zelenila — Zgb za zbirku lončanica (Z); Stalna konf. žena — Čakov. za zbirku lončanica (Z);

»CVJETNO TRŽIŠTE« U PUNOM JEKU SAJMA

Skupina kaktusa
Muik Franz & Sohn — Weiz — Austrija zbirku rariteta kaktusa (Z); **Dokmanović Dragan** — Zgb za zbirku kaktusa (S); **Feuer Eduard** — Zgb. za zbirku kaktusa (B).

Skupina lončanica omladine
Muik Franz & Sohn — Weiz — Austrija za sadnice kaktusa (Z); **Trbušić Mario** — Zgb. za zbirku lončanica (Z); **Cvitanović Vladimira** — Zgb. za zbirku kaktusa (S).

Kaktusi — najljepša i najbrojnija grupa
Muik Franz & Sohn — Weiz — Austrija za zbirku u kompoziciji (Z); **Stimac Josip** — Zgb. za zbirku kaktusa (Z).

VEZANO CVIJEĆE I VRTIĆI
Rukoveti i košarice
Svoboda-Nemec Slava — Zgb. gadinira Arhurium (S); **Svoboda-Nemec Slava** —Zgb. za aranžman krizantema (B); **Svoboda-Nemec Slava** — Zgb. za aranžman rukoveti i košarice (B).
Ikebana
Strban Marija — Zagreb za slobodnu ikebanu (Z); **Prokeš Mirko** — Zagreb za ikebanu kompozicija (Z); **Bičak Katica** — Čakovec za ikebanu kompoziciju (S); **Hovratski Mirna** — Zagreb za komp. »Zamir« (B); **Manić Aida** — Zagreb za slobodnu ikebanu (B).
Vijenci
»Parkovi« — Varaždin (za liru) (Z); **»Flora«** pod. za grad. zelenilo za kompoziciju vijenaca (Z); **Iza Jurković** — Bjelover za bijeli vijenac (S).
Stolovi
PK »Jadro« — Split za aranžman svadbenog stola (Z); **Hotel Esplanada** — Zagreb postava svadbenog stola (Z); **»Flora«** — Zagreb za aranžman lovačkog stola (S); **Hotel Esplanada** — Zagreb postava lovačkog stola (S); **Hotel Esplanada** — Zagreb postava Snack stola (B).
Kompozicije vezanog cvijeća
»Flora« — Zagreb soba J. J. Strosmayera (Z); **»Flora«** — Zagreb soba I. Ribara (Z); **Feresin Ante** — Zagreb soba S. Radića (Z); **Svoboda-Nemec Slava** — Zagreb soba J. Jelačića (Z); **Strban Maja** — Zagreb kompozicija fijaker (S); **Drvar Mira** — Zagreb soba Lj. Gaja (S); **»Flora«** — Zagreb soba A. Stepinca (S).
Vrtići
»Flora« — Zagreb (za vrtiće) (Z); **»Flora«** — Zagreb za pani (Z); **ZTP »Rasadnik«** — Zagreb za izložene vrtiće (S); **»Flora«** — Zagreb za vrtiće (B); **»Reklamcommerce«** — Zagreb (B), **»Parkovi«** — Varaždin (B).
Oblikovanje
Dijelovi parkova na prostoru Sajma
»Flora« — Zagreb za dio parka (Z); **Gradska groblja** — Zagreb za dio groblja (Z); **»Parkovi«** — Varaždin za dio groblja (S); **P. Z. Začareje, »Mirkovec«** — za dio parka (S).

ZELENILO NA RADNOM MJESTU
Vanjski dio
Škola »Dubrovčan« (Z); Termoelektrana i toplana Zagreb (S); Institut »Ruđer Bošković« Zagreb (B); **Tas** Prvomajska Zitnjak (B); Aerodrom »Pleso« Zagreb (B); Osnov. škola »Jordanovac« Zagreb (P); Osnov. škola »Cvjetno naselje« (P); Osnov. škola »Braće Horvat« (P).

KUĆNI VRTOVI
Jagodić Diana Hanibala Lucića 20. (Z); Videk Ljiljana, Vončinina 20. (S); Kordiš Mira, Pantovčak 156/I (S); Marjanović Egon i Neda Visoka 14 (S); Babić Ivan, Voćarska 86. Dr Hanžeković Nada, Mlinovi 14. (B); Srića Dragan, M. Pilade 120 a. (B); Hršak Josip Pantovčak 137. (P); Špr Sime, Ribnička 2. (P); Simić Štefica, Gundulićeva 19. (P); Šerić Marija Ivanićgradska 15. (P); Balić Branko, Markovićev trg 3. (P).

BALKON TERASA
Lichter Zdenka, Horvatovac 36. (za balkon) (Z); Čuča Smokvina i Slava Antolić, Novoselova 10. (S); Skof Vjera, Pantovčak 103 a (B); Vlainić Mandica, Srotova 32. (B); Vidović Ljubica, M. Badela 5. (za balkon) (P); Krušeli Albina, Stefanovečka 27. (P); Jakovljević Vikica, Grahorova 16. (P). Turk Anđela, Jurišićeva 17. (P); Bukal Štefica, Šrotovo 27. (P).

PROZORI
Sorokin Erna, 8. maja 10. (Z); Dr Ostojić Ksenija, Malinova 9 a. (Z); Oršanić Borka, Pantovčak 59. (B); Sabolović Nedjeljka Radićev trg 9. (P); Rotar Erna, (P).

ZIMSKI VRT — LOGGIA
Videk Ljiljana, Vončinina 20. (Z); Dr Hanžeković Nada, Mlinovi 14.

ZELENILO NA RADNOM MJESTU
Zatvoreni dio
Škola »Krešo Rakić«, Trnsko (Z); Hotel »Esplanade« (S); Aerodrom »Pleso« (B); Osnov. škola »Božidar Maslarić (P).

IZLOZI
Likum, Ilica 40. (Z) Turističko društvo »Gornji grad« Kamenita 15, aranžer prof. **Staša Jelić** (S);» Sloga« Ilica 49. (B).

POMOĆNE DJELATNOSTI
TEHNIČKI UREĐAJ PARKOVA
Dužanec Blanka za vrtnu svjetiljku (Z i S); Ljerka Njeruš, keramički stol sa vazom (S); Dužanec Blanka ptičje pojilište (B).

VRTNO POKUĆSTVO I KOVANO ŽELJEZO
Likum (vrtno pokućstvo) (S); Strumbelj Marija, (stalci za cvijeće) (B); Hudinčec Dragutin (stalci za cvijeće) (B).

AKVARIJ
Belaj Aurel (Z); Hren Josip, (S); Kerin Zlatko (B); Božić Zvonimir (B); Pušnik Pavao (B); Fideršeg Ivica (P); Benić Mato (P).

SUĐE ZA RUBLJE
Keramika
Hržić Milana, set vaza i zdjela (Z); Severin Anica, vaza (Z); Gerić Tomo, vaze (S); **Likum** bakrena vaza (S); Adum Koraljka, vaza (S); Plazzriano Marta, glazirana vaza (B); Stella Skopal, vaza (B); Elektrotehnički kombinat, Prijedor lončanija (P).

KIPARSTVO S NAMJENOM ZA VRT I PRIRODU
Vrtna skulptura — keramika
Rajčetić Vladislav, Novi Sad (Z).
Skulpure
Sikirica Stipe za »Štitonoša« (Z); Grgas Mile za »Borba kozoroga« (Z); Bošnjak Kruno, za »Ženska figura — češljanje« (Z); Brezeredi Lujo, Čakovec, »Koni« (Z); Sabolić Ivan »Picasso« (S); Milena Lah, »Galebovi« (S); Petrić Ratko, »Insekt« (S); Orlić Ante »Diana« (S); Pošnjak Kruno, »Siedeća dievojčica« (S); Turković Greta, »Glava djevojčica« (B); Klaić Šime »Fontana« (P); Ujević M. »Torzo« (P).

RELJEFI
Lesjak Ivan, »Ljubavno putovanje« (Z); Lovrenčić Ivan, »Vježba« (S); Petrić Ratko, »Bakanal« (B); Jakovović Lazar, kompozicija (B).

SLIKARSTVO I PRIRODA
SLIKARSTVO NA KERAMICI
Gerić Tomo, pano keramika (Z); Nježić Ljerka, keram. tanjuri (Z); Dora Pezić-Mijatović, zdjela (S); Markulin Vita, kerm. slika i čup suncokret (S); Dužanec Blanka, pano minijatura (B); Adum Koralika, tanjur (B); Dužanec Blanka, tanjur (P).

SLIKARSTVO — GRAFIKA — CRTEŽI
Sokolić Vesna, »Trg cvijeća« (Z); Jelić Vladimir, gužve (S); Ćosić Zdravko, močvara (S); Frišćić Ivo, »Rast« (B); Osnov. škola »Ada Prica« Stenjevec i slika od lišća (B); Kraljević Mira, crna vaza (B); Jerković Vladislava, Pančevo, uljane slike cvijeća (B); Hegedušić Željko, kaktus (P); Petrić-Turkalj Nikica, mrtva priroda (P); Draglea Cvek, jabukov cvijet (P); Benković Mato, ribar (P); Mukanec Miro, »Proljeće« (P); Mugrin Mala, Vaza (P); Tišljar Zdravko (P); Krinčić Antun cvijeće (P); Cetinić Nataša, slika 3. (P); Vatovec Nedina, cvijeće (P) Ružička Kamilo, »Proljeće« (P).

SUVENIRI
SUVENIRI ZAGREBA
Landau Mala »Žlica« (Z); Miletić Slavko, »Zvonce Lotršćak« (S); Zeman Josip, »Pepeljara — svijećnjak« (B); Kronart »Lutkarski atelje« za »Kerempuh« (B); Turist. društvo »Gornji grad« za »Sv. Marko« (B); Turist. društvo »Gornji grad« — Kule (B); Landau Maja, Kalendar (B); Turist. društvo »Gornji grad« — Helebarda (B).

OSTALI SUVENIRI
Muzej grada Zagreba — grbovi (Z); Kaleb-Čulić Dika, »Split« (S); Jelačić Ivona, za »Trogir« (1); »Dalmacijabilje« Dubrovnik — »Sv. Vlaho« (B); Reklamkomerc Zagreb »Bilje« (B); Turist, društvo »Gornji grad« — »Maska« (B); Valčić Asja, Drveni suveniri (B); Božić Nenad, »Ratna lađa« (P); Kočica Ljubica, Kristalni privjesci (P); Turist. društvo »Gornji grad« — vrtići (P); Olga Korbar, lanac medalja (P).

OPĆE NAGRADE
Udruženje likovnih umjetnika Hrvatske — za doprinos uspjeha Sajma cvijeća (Z); **Ulupuh** — Udruženje likov. umjetnika primjenjene umjetnosti Hrvatske — za doprinos uspjehu Sajma cvijeća u keramici (Z); Galerija suvremene umjetnosti — za doprinos uspjehu Sajmu cvijeća (Z); za **Stablo mladosti** za doprinos Sajmu (Z); Povijesni muzej Hrvatske — za tematske sobe Gaj, Jelačić, Strosmayer, Starčević, Radić, Ribar (S); Turist. društvo »Gornji grad« — za doprinos uspjehu Sajmu cvijeća (S); USA — za film »Winterthur« — posebno priznanje; Filatelistički klub »Zagreb« — za tematsku zbirku maraka — posebno priznanje; Savezna Republika Njemačka — za film, posebno priznanje.

PRIZNANJA
Savezna Rep. Njemačka — za film; Velika Britanija — za film; Indija — za film; Italija — za film »Sajam cvijeća Trst« Salco Albengo — Italija; Generalturist, Zagreb; Poljoopskrba Zagreb; Jugokeramika Zaprešić; »Mladost« Zagreb, Znanstvena knjiga, Zgb.; »Stvarnost« Zgb.; »Prosvjeta« Zgb.; Mladinska knjiga, Zgb.; »Znanje« Zgb.; IKOM. Zgb.; Na-Ma, Zgb.; Dekor, Zgb.; »Kristal«, Samobor; **Analit,** Osijek; Agraria-coop; OKI Zgb.; Serum zavod Kalinovica; »Radonja«, Sisak; Konfekcija za društv. aktivnost žena, Zgb.; »Epoha«, Zgb.; Škola primijenjene umjetnosti Zgb.; »Dalmacijacement«, Split; »Dubrava«, Zgb.; Staklarna »B. Kidrič«, Rog. Slatina; Staklarska škola, Rog. Slatina; »Radinost« Zgb. vrtlarija; Društvo za zaštitu životinja, Zgb.; KUD »Matija Gubec«, Zgb.; Zgb. pivovara »Tamburica«, Zgb.; Staša Jelić, za »Cvijet kroz stoljeća«; Sapunar Marko, suveniri; Dukić Aleksandar, Beograd, slikarsko; Somun Rudolf, suveniri; Pancer Ivan; Banoci Vladimir, ježevi; Fabri Eva, lončanice; Bradić Dragutin, kovano željezo; Sever Danica; Kaliman Ivan, kovano željezo; Kotlar Ivan, limun.

N. N. N.

Druga internacionalna cvjetna izložba u Sisku od 14—19. septembra 1968. godine

S radošću bilježimo znatan napredak organizacije II Cvjetne izložbe u Sisku koja se održala od 14 do 19. septembra ove godine. Napredak se pokazao u svim pravcima, i to služi na čast organizatorima te izložbe.

Izložbeni podaci:

Unutrašnji izložbeni prostor povećan je na preko 1.000 m².

Vanjski prostor izložbe prelazi 16.000 m².

Od domaćih izlagača sudjelovalo je 50 hortikulturnih organizacija i pojedinaca.

Stranih je izlagača bilo iz Italije, Švicarske, Njemačke i Austrije, pa je time ta zapažena izložba cvijeća dobila prvi put internacionalni značaj.

Svoje izložbene štandove organizirali su najpoznatiji proizvođači

cvijeća i ukrasnog parkovnog bilja iz Zagreba, Mostara, Splita, Ljubljane, Siska itd.

Posebno je zapažena amaterska grupa uzgajivača cvijeća i bilja koji su izlagali kolektivno kao članovi Društva ljubitelja cvijeća. Ta je simpatična grupa vrtlara amatera imala preko 25 individualnih izlagača. Njihovi su cvjećarski proizvodi na izložbi bili veoma zapaženi.

Time nismo iscrpili opis svih izložbenih manifestacija koje nam je priredila uprava sisačkog sajma. Na izložbi smo vidjeli još ove važnije priredbe:

— spektakularni »Cvjetni korzo« s preko 600 učesnika,

— izložbu hortotehnike — strojeve, alate itd.,

— izložbu florikulturnog sjemenja,

— prikaz najvažnijih sredstava za zaštitu cvijeća i bilja,

— etnografsku manifestaciju o temi »Cvijeće u narodnom vezu Posavine«,

— izložbu dječjeg slikarstva s motivima cvijeća.

Vidjeli smo također filatelističku izložbu markica s cvijećem, izložbu ptica pjevica, akvarijskih ribica, pčelarstva, regionalnog kulinarskog umijeća, modnu reviju, sajamske sportske turnire itd.

Tako bogat i raznovrstan program privukao je interes brojne domaće publike, pa i one iz većih republičkih centara. Zapaženi su privredni stručnjaci i time tendencija da se tom sajmu u budućnosti dade što snažniji komercijalni karakter.

Protektori sajma bili su Zagrebački velesajam i Kemijska industrija »Radonja« iz Siska.

Savezni poslanik Štefica Špiljak otvorila je službeno sajam. Prisutne su prilikom otvaranja sajma pozdravili Srećko Steinberg i Ivica Čačić, predsjednik Skupštine općine Sisak.

Najuspjelijim eksponatima podijeljeno je osamdeset i pet zlatnih, srebrnih i brončanih nagrada.

Brojni posjetioci živo su se interesirali za sve eksponate, osobito za najvrednija vrtlarska dostignuća, pa su eksponati cvijeća — rezanog, lončanice, i ono zasađeno u izložbenim mikro-vrtovima — privukli najveću pažnju i zanimanje. Ukus organizatora, većinom decentan i uspjeli aranžmani izložbenih prostora izlagača oduševili su brojne posjetioce.

Ovogodišnji uspjeh II CVJETNE IZLOŽBE U SISKU čvrsta je podloga za iduće još veće uspjehe u unapređenju ove akcije i naše florikulture, te popularizacije vrtne arhitekture u najširim slojevima.

PEJZAŽNA I VRTNA ARHITEKTURA U OBLIKOVANJU PROSTORA

PMS:

Vrtna arhitektura i skulptura ujedinjene u jedinstvenu skladbu u vrtu kipara Ivana Mirkovića na Mejama podno Marjana u Splitu

Značajni umjetnik Ivan Mirković nije samo majstor kiparskoga umijeća, slikar marina i ribarskih motiva, već i oduševljen vrtlar amater koji s velikim uspjehom i zanesenošću ljubitelja biljaka uzgaja brojne egzotične kaktuse najčudnovatijih forma i veličina, njeguje i uređuje svoj mali kućni perivoj pun ukrasnog domaćeg bilja i cvijeća. Taj njegov perivoj, koji s ponosom pokazuje, nehajno opkoljuje obiteljsku kućicu skladnih oblika i umjetnički atelje gdje Mirković stvara svoje skulpture i slike. Kućica s vrtom smještena je na južnim padinama Marjana, na Mejama, u Splitu.

Tlocrtna osnova vrta podjeljena je u tri dijela: iza kuće su povrtnjak i voćnjak, ispred kuće vrt, i sve to ispunjeno skulpturama koje su trajno izložene a koje s tim zelenilom čine vrijednu vrtno-arhitektonsku cjelinu. Idejni stvaralac i realizator te parkovno-likovne inscenacije jest Mirković.

Osnovu vrta čini uredno održavan travnjak koji je s istančanim ukusom upotpunjen različitim živim zelenim pigmentima sadržanima u svome prirodnom oblikovanju, a sastoji se uglavnom od domaćeg parkovnog bilja. U tako razrađenu bogatu biljnu parkovnu podlogu utkane su originalne Mirkovićeve skulpture, i one su u takvom specijalnom ambijentu našle, rekli bismo, odgovarajuće mjesto i stvorile u tom parkovnom mikro-prostoru jedinstvenu estetsku i prirodnu harmoniju ispunjenu ugodnim mirisima mediteranskih aromatskih parkovnih biljaka. Čini nam se da je umjetnik, ponesen svojim kreativnim nadahnućem, još jednom uspješno komponirao i, u ovim nemirima svakidašnjice, stvorio diskretan pastoralni ugođaj, ugodnu dubravu, gdje će uvijek naći dovoljno inspiracije za svoj stvaralački rad.

Svome je vrtu umjetnik dao skladne linije i blage proporcije, nabrekle od unutrašnje snage i zbivanja koja se u njima događaju. Pričaju o svome tvorcu, o njegovima brigama, shvaćanjima i preokupacijama, jednostavnim jezikom tu ostvarenih skladba. I tu, u tom humaniziranom prostoru vidimo koliko se voli čovjek i kako je biljka, prostor, skulptura, slika i sve samo za čovjeka, da mu priušti makar trenutak radosti.

Isto kao što je materiji koju obrađuje udahnuo novi, viši život, tako i njegov vrt živi zasebnim, rekli bismo, duhovnim životom u izraženom sazvučju žive biljke, prostora i umjetnika koji je stvorio taj svoj mikrokozmos i dao mu markantan pečat svoga osebujnog likovnog stvaralačkog individualiteta.

U tom uspjelom vrtlarsko-umjetničkom objektu ostvareno je s toliko smisla organska jedinstvenost

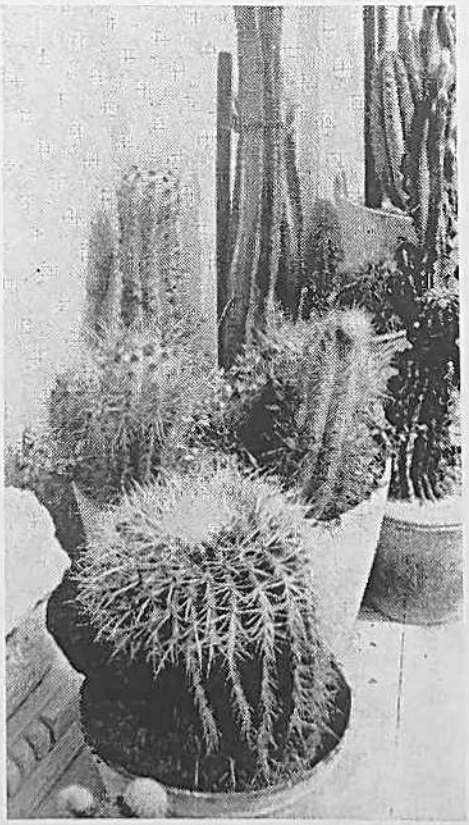

GRUPA MIRKOVIĆEVIH KAKTEJA

između domaćeg vrtno-arhitektonskog stila, izložene skulpture u slobodnom prostoru i bogate okolne prirode, pa se to sve skupa lijepo uklapa u raspjevani domaći pejzaž Meja s kojim obrazuje prirodnu i likovnu cjelinu.

U tim usklađenim odnosima između masa zgrade (samo materijal nije prikladan), i vrta, skulptura i okolne prirode u kojoj je smješten objekat izražen je smisao i »sluh« projektanta za suptilne zakonitosti prostornih razmjera između bogatog dalmatinskog razigranog pejzaža, polivalentnih ambijantalnih ljepota i novog sadržaja koji je pravilno smješten u te visokovrijedne prirodne odnose a da pri tome oni nisu bili ni narušeni, ni isprovocirani, ni devalvirani.

Suprotan primjer takvoj harmoniji između izgrađenog objekta i

MIRKOVIĆ: TORZO MUŠKARCA U PARKU

poetičnih ljepota domaćeg marjanskog pejzaža Meja nalazi se svega 100 metara iznad Mirkovića, gdje se u drugoj etapi neuspjele regulacije Meja gradi šest ružnih višekatnih stambenih betonskih kubusa koji svojom predimenziniranošću, neuspjelom arhitekturom, stvaraju nesuglasje s okolinom i sa zbilja raskošnom pejzažnom paletom Meja koju degradiraju, devalviraju, i možemo reći, upropašćuju. Priložena fotografija to pokazuje nepobitno.

Neka se i ovo nekoliko toplih riječi u obranu toga pejzaža shvati kao još jedan apel skupštini općine grada Splita da poduzme mjere da se projekat Meja revidira, osobito sad u trenutku raspisivanja generalne pejzažno-urbanističke osnove cjelokupnog Marjana, da se odmah prestanu dalje graditi sve građevine, kako bi se spasile iznimne prirodne ljepote najljepšeg dijela Marjana. Ističemo da su Marjan i Meje još sačuvani, a da će realizacijom projekta Meja (80 građevina itd.) Meje kao prirodni spomenik biti izgubljene nepovratno. Raspisana opća regulacija Marjana to će uskladiti. Zato treba svega sedam mjeseci da se odgodi izgradnja (!), jer 1. maja 1969. godine bit će javno objavljeni rezultati marjanskog natječaja. Vjerujemo u mudrost naše generacije, ozbiljnost i historijsku odgovornost u očuvanju Marjana i Meja Splitu i naciji.

Generalna osnova će potvrditi ispravnost projekta ili našega mišljenja da on nije uspio, pa ćemo jednakopravno iskoristiti ovu šansu da od sebe odbacimo historijsku odgovornost za eventualno upropašćenje Meja. Do sada su izgrađene samo dvije grupe višekatnica od 12 kubusa i nekoliko kućica individualne izgradnje, a to bi se moglo u jednom osmišljenom općem urbanističko-pejzažnom projektu Marjana kamuflirati i prostorno što više inaktivirati da ne nagrđuje ostale ljepote mejanskog pejzaža.

Još nekoliko riječi o vrtu umjetnika Mirkovića. U vrtu se uglavnom nalaze domaće parkovne biljne vrste koje u povoljnim životnim uvjetima daju maksimalne biološke i estetske vrijednosti. Tu nalazimo čemprese, domaće borove, lempriku, lovor, zimzeleni glog, ruzmarin, lavandulu, udomaćeni oleander, pitospor itd. U atelju i oko njega nalazi se bogata kolekcija raznovrsnih kaktusa. Zanimljiv je travnjak i njegov nastanak. Najprije je zasađena mješavina engleskih trava pa djetelina; to je propalo najezdom troskota (oputine), **Polygonum aviculare.** L. Mirković je troskot marljivo rezao, njegovao i dobio idealan zeleni sag koji ne traži ni približno toliku njegu kao drugi travnjaci. Po njemu se hoda kao po najfinijem mekanom tepihu vanrednih estetskih odlika.

Umjetnik Mirković rođen je na Pagu i svršio je umjetničku akademiju u Pragu. Osim u zemlji izlagao je i u inozemstvu: u Firenzi 1939. g. u **Reale accademia delle arti del disegno di Firenze,** u Londonu 1961. g. u **Art Gallery** pod naslovom »LA CONFRONTATION«, u Parizu 1966. g. u **Musée d'art moderne.** U zemlji je izradio 10 velikih javnih spomenika (u Skoplju, Dugom Ratu, Sinju, Majdanu, Podgori, Prološcu, Velom Brdu, Lastovu), a u Starom Gradu na Hvaru nalazi se njegovo djelo spomenik Petru Hektoroviću.

Sada sprema izložbu karikatura u skulpturi u Splitu.

PMS.

Rasadnik u Metkoviću

Često nama se obraćaju hortikulturne organizacije i pojedinci iz zemlje radi mogućnosti nabave različitog sadnog materijala parkovnog ukrasnog bilja.

U Metkoviću postoji odlično uređen mali rasadnik Šumskog gospodarstva kojim dugo godina rukovodi vrstan stručnjak Božidar Marušić. Biljke u rasadniku su bujne, zdrave i veoma lijepo oblikovane a cijene umjerene.

Isporuka se vrši franco rasadnik Metković.

Rasadnik nudi: mandarina (300 kom.), limuna mjesečara (100), podloga pondirus (4000), pitosporuma 2-god. (700), bilobora (2-god. = 500, a 1-g. = 10.000), čempresa (15.000), šipaka 2-g. (300), podloga za breskve (200), oraha (50), gledičija (500), albicija (2-god. = 500, — 1-god. = 2.000), feniks palma 2-g. (300), platana 2-god. (1.500), topola (500).

KIPAR MIRKOVIĆ U TRENUTKU NJEGE SVOJIH KAKTUSA

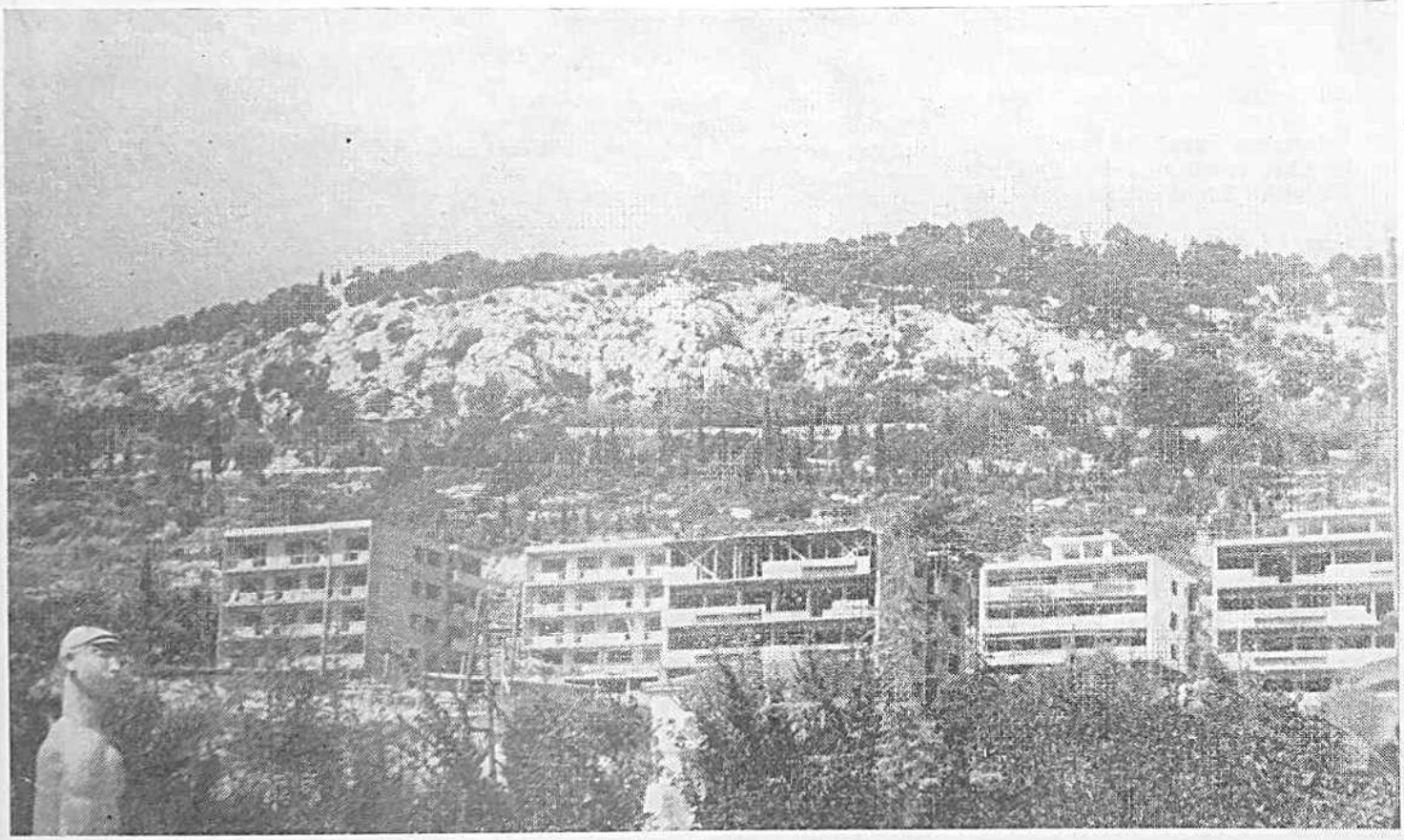

NESPORAZUM ARHITEKTURE S VRIJEDNIM PEJZAŽOM MEJA NA PROSTORU OKO 100 M POVIŠE VRTA MIRKOVIĆ

SKLADNI ODNOSI FORME I ZELENIH ŽIVIH MASA U SINTEZI **BILJKA — SKULPTURA — PEJZAŽ** U VRTU MIRKOVIĆ

STEFAN VILIM, hor. stručnjak, Rijeka:

Privredna suradnja između hortikulturnih organizacija dijela Hrvatske i Slovenije

Pokušaj i želja nekih hortikulturnih organizacija iz Hrvatske, Slovenije i Vojvodine još prije 3—4 godine da stvore određeni tip suradnje i povezivanja svih hortikulturnih organizacija Jugoslavije nije nažalost uspio. Sastanci u Zagrebu i Splitu, te savjetovanje u svibnju 1965. god. u Novom Sadu, unatoč dobroj volji svih prisutnih, unatoč da je uočena potreba da se ujedine snage, razmjenjuju iskustva, vodi zajednička politika, racionira i specijalizira proizvodnja te riješi niz drugih problema, nažalost nisu donijeli rezultata. Ni komisija za hortikulturu pri Savjetu za komunalnu i zanatsku privredu Savezne privredne komore, formirana u proljeće 1966. god., nije bila bolje sreće. Problemi su se gomilali i postajali sve veći teži. U međuvremenu objavljena je privredna i društvena reforma koja upravo inicira i izaziva okupljanje snaga, tjera na zajedničko rješavanje problema i zadataka, postavlja pred nas udruživanje snaga, sredstava i znanja.

Još prije 10 i više godina imali smo svoja hortikulturna udruženja (kasnije stručna-hortikulturna udruženja). Danas kada nam je saradnja najpotrebnija nismo znali pronaći odgovarajuću formu. Osjećajući te praznine i tu potrebu četiri najveće hortikulturne organizacije Hrvatske i Slovenije (»Parkovi i nasadi« iz Rijeke, »Flora« iz Zagreba, »Rast« iz Ljubljane i »Vrtlarstvo« iz Maribora) odlučile su da uspostave čvrstu poslovnu saradnju, te su nakon brižljivih analiza priprema i sastanaka u Ljubljani i Zagrebu u travnju ove godine u Mariboru potpisale ugovor o poslovnoj tehničkoj suradnji. Iako su te organizacije, gledajući sa relacije nekih naših giganata (npr. udruženje brodogradnja, »Iskra-Riza«, »Rade Končara«, »Energoinvesta«, INE ili drugi) neznatne i male, ipak smatramo da je to početak, vrijedan pažnje, i pozitivan korak u jugoslavenskoj hortikulturi (te naše organizacije zapošljavaju preko 1000 radnika i ostvaruju bruto realizaciju od oko 40 milijuna N D).

Svrha, oblici i pravci suradnje očitovati će se uglavnom u ovim pitanjima i područjima.

1) Razrada jedinstvenih stavova i pripremanje zajedničkih akcija u gradovima oko priznanja hortikulture kao nužne zdravstvene, kulturne, urbane i turističke potrebe.

Osiguranje potrebnih financijskih sredstava za zelenilo dotičnog mjesta ili grada.

Nastojanje da našu djelatnost i hortikulturne radove uzdignemo na viši, suvremeniji i kulturniji stupanj (suvremena mehanizacija umjesto krampa i lopate, suvremeni i stručni projekti nasuprot diletantizmu ,angažiranje i izgradnja stručnih ekipa, organizacija potrebe reklame i propagande, stručna štampa, izložbe, itd.).

Pronaženje načina da se zaštite i osiguraju zelene površine od devastiranja, uništavanja (adekvatne odluke, naplata počinjenih šteta u korist zelenila, organizacija čuvanja).

2) Usklađivanje zajedničkih planova i programa rada. Među prvim zadacima postavljeno je da se vrši rajonizacija i specijalizacija biljne proizvodnje.

Podjela rada i iskustva ,te ispomoć u svim stručnim i tehničkim pitanjima.

Zajednička nabava reprodukcionog materijala (sjemena, lukovica, lonaca, cvijeća, gnojiva, zaštitnih srestava, treseta i dr.).

Tipizacija tehničke opreme i pomagala (od prijevoznih sredstava, traktora do kosilica, kultivatora, kolica i alata).

Zajedničko pojavljivanje na domaćem i stranom tržištu i svojim proizvodima (biljnim, cvjetnim materijalom) i uslugama.

Izrada zajedničkog i dobrog kataloga.

3) Uspostavljanje najuže međusobne suradnje i poduzimanje mjera oko stvaranja profila naših kadrova:

- *izmjena stručnjaka i iskustava,*
- *redovita i sistematska predavanja za naše kadrove.*
- *potrebne demonstracije (uzgoja, zaštite, obrade i sl.),*
- *zajedničko sudjelovanje na izložbama,*
- *organizacija studijskih putovanja (u zemlji i inozemstvu)*
- *povezivanje s naučnim ustanovama, fakultetima i institutima naše struke u zemlji i inozemstvu,*
- *kontaktiranje s vrtlarskim školama (s njima pronalaziti forme i načine za izgradnju takvog profila kadrova koji nam najviše trebaju i odgovaraju,*
- *određivanje zajedničkog stava u pitanju izgradnje i naobrazbe učenika u privredi vrtlarske struke.*

4) Povezivanje sa srodnim organizacijama u inozemstvu u svrhu podizanja našeg rada, organizacije i stručnost na viši nivo u programu izgradnje kadrova, u planu rada i tehnologije, koristiti se najnovijim dostignućima hortikulture u svijetu u opremi, izgradnji, tehnološkim postupcima, u uvođenju noviteta; nova tehnička dostignuća iskorištavati u našim organizacijama. U tu svrhu povezati se s organizacijama, institutima i firmama naprednih zemalja, biti s njima u stalnom kontaktu.

5) Koordinacija rada u pravnim pitanjima:

- *zajednička razrada i primjena svih zakona i propisa,*
- *zajedničko istupanje i predlaganje izmjene ili dopune odluka, propisa i zakona koji se tiču naše struke, naše djelatnost i hortikulture uopće,*
- *zajednički rad i ispomoć oko određivanja internih normativnih akata.*

Izrada nacrta standarda u izgradnji zelenih površina i u proizvodnji biljnog i cvjetnog materijala, a taj bi nacrt bio dostavljen odgovarajućim organima na diskusiju i donošenje.

6) Da bi se sve te i druge zadatke koji budu s vremenom nadolazili s uspjehom izvršavalo, a da bismo izbjegli svaku birokraciju, članarine i razne troškove koji obično prate razna udruženja, odlučeno je da se ne stvara nikakav administrativni aparat i kancelarije.

Suradnja će se odvijati putem konferencije (plenuma) koja će zasjedati najmanje svaka 3 mjeseca. Konferencija će rješavati načelna i principijelna pitanja, dok će se konkretno raditi u 4 komisije (za sada), to jest:

- *u Komisija za zelenilo (izgradnja, održavanje, projektiranje, tehnika),*
- *u Komisiji za proizvodnju biljnog i cvjetnog materijala (za proizvodnju i specijalizaciju biljne proizvodnje, standardi, katalog).*
- *u Komisiji za komercijalne poslove (nabava potrebnog materijala i opreme, i plasman proizvoda i usluga).*
- *u Komisiji za pravna i kadrovska pitanja.*

7) Ta će se poslovno-tehnička suradnja obavljati na bazi potpune dobrovoljnosti, ravnopravnosti i samostalnosti.

Članovi konferencije i dalje zadržavaju sva prava samoodlučivanja te potpunu moralno-političku i materijalnu odgovornost za svoj rad i svoje poslovanje.

Suradnja između spomenutih organizacija te eventualno novih obavljat će se potpuno neovisno o republičkim granicama. Iz tog zaključka proizlazi da nije odbačena mogućnost primanja i drugih organizacija hortikulturne struke, ako bi to bilo ekonomski opravdano.

Mi bismo pozdravili formiranje takvih konferencija i udruženja i u drugim našim regijama i republikama. Upravo bi to bio temelj i garancija prave suradnje i koordinacije između hortikulturnih organizacija čitave zemlje i mogućnost suradnje na najširem planu.

Dipl. ing. ŠTEFICA NOVAK, Zagreb:

Osvrt na prvu redovnu godišnju skupštinu »Društva prijatelja cvijeća« u Zagrebu

U vrijeme II »Sajma« cvijeća« 1967. god. u Zagrebu je potaknuta inicijativa za osnivanje »Društva prijatelja cvijeća«, te je 29. VI 1967. održana osnivačka skupština, gdje je izabran upravni odbor sa predsjednikom inž. Zvonimirom Kanijem.

Društvo je nakon svog osnivanja počelo aktivno raditi putem brojnih predavanja iz područja hortikulture, posjeta vrtlarijama, izložbama itd. U prvoj godini djelovanja društvo je održalo 21 priredbu, za koje je postojao velik interes članova društva i ostalih građana, te su i posjeti bili vrlo dobri. Među održanim priredbama naročito su zapažena stručna predavanja, od kojih ćemo spomenuti ova: »Kaktusi naš hobi«, predavač dr V. Cvitanović, »Utjecaj radiestezije na bilje«, predavač inž. S. Jurdana, »Uzgoj ruža u vrtu«, predavač inž. K. Vujsić, »Uzgoj ljetnog cvijeća«, predavač inž. Lj. Zelenko, »Uređenje balkona i prozora«, predavač inž. M. Ton, »Ikebana«, demonstracija, M. Strban i M. Schmidtbauer, zatim izložba »Ikebane«, autori J. Markulj i A. Dobronić.

Bila su zapažena predavanja inž. C. Bosnara, I. Remenara.

Osim predavanja društvo je organiziralo posjete vrtlariji »Zitnjak«, gdje su članovi društva pod stručnim vodstvom razgledali uzgoj i proizvodnju cvijeća.

Posjećeni su zatim staklenici poduzeća »Flora«, gdje su članovi društva također upoznali proizvodnju bilja. Osim toga organiziran je posjet dendrološkom rasadniku u Markuševcu i posjet izložbi cvijeća u Trstu. Prilikom svih održanih priredaba data su članovima društva objašnjenja i odgovori na pitanja o uzgoju bilja.

Društvo je sudjelovalo na »Sajmu cvijeća 1968.« u Zagrebu eksponatima bilja svojih članova. Ti su eksponati bili izloženi u Atriju Tita Brezovačkog, a u aranžmanu dra V. Cvitanovića uz suradnju brojnih članova društva. Članovi društva izlagali su također ikebanu i akvarije.

Uspjeh nastupa »Društva prijatelja cvijeća« na »Sajmu cvijeća 68.« najbolje se može vidjeti po tome što su članovi društva osvojili: 10. zlatnih, 11 srebrnih, 5 brončanih medalja i 5 priznanja.

Društvo kao cjelina odlikovano je zlatnom medaljom i diplomom za cjelokupni nastup i doprinos uspjehu »Sajma cvijeća 68.« Potvrda uspješnog djelovanja Društva je i činjenica što se za trajanja »Sajma cvijeća 68.« učlanilo 160 novih članova, tako da društvo danas broji ukupno 553 člana.

Dana 27. VI održana je prva redovna godišnja skupština; iznijeti su rezultati rada u proteklom razdoblju, te su nakon iscrpne diskusije odobreni izvještaji predsjednika, blagajnika i nadzornog odbora. Potom je izabran upravni i nadzorni odbor.

Upravni odbor:

1. dipl. inž. Zvonimir Kani
2. Kornelija Minichreiter
3. Stjepan Gašparić
4. Ivan Remenar
5. Dr Vladimir Cvitanović
6. Drago Dokmanović
7. Eduard Feuer
8. Dipl. inž. Truda Furač
9. Tadija Nevjestić
10. Josip Štimac
11. Ljiljana Videk

Nadzorni odbor:

1. Dipl. inž. Ivo Sertić
2. Dipl. inž. Kiril Vujsić
3. Edita Hoffman

Nakon toga iznesen je ukratko plan djelovanja društva za iduće razdoblje, koji se sastoji od predavanja, posjeta vrtlarijama, parkovima, vrtovima, do izleta i putovanja u domovini i inozemstvu, vlastite izložbe i sudjelovanje na izložbama u inozemstvu. (Naši članovi koji se bave uzgojem kaktusa upravo se spremaju da sudjeluju na izložbi u Poljskoj.)

Osim toga osnovala bi se knjižnica društva s čitaonicom koja bi bila pretplaćena na sve važnije vrtlarske časopise, domaće i strane. Nakon toga opširno se diskutiralo o časopisu »Hortikultura«. Svi su pokazali najbolju volju da se pomogne časopisu. Financijsku pomoć društvo za sada ne može dati, pa je stoga odlučeno da potpomogne časopis suradnjom, člancima s praktičnom tematikom, zatim zalaganjem kod pojedinih poduzeća da bi se dobila pripomoć i povećao broj pretplatnika. Iznesen je zahtjev da predstavnici društva aktivno sudjeluju u radu uprave časopisa.

Posebno se opširno diskutiralo o sadržaju časopisa. Dosadašnji sadržaj ne odgovara potpuno jer nema dovoljno obrađene praktične tematike, koja je za amatere-uzgajivače cvijeća i bilja najinteresantnija.

Nakon te diskusije zaključena je prva redovna godišnja skupština »Društva prijatelja cvijeća« u Zagrebu.

Dipl. ing. PETAR ŠOLIĆ, Mostar:

Nove anuale za 1968. godinu

Interesantno je zabilježiti da sjemenske kuće nude za ljetno-jesensku sezonu 1968. novitete jednogodišnjeg cvijeća kod kojih se izražavaju tri tendencije: veći razvitak mini-biljaka (koji se grupno mogu uzgajati u velikim posudama), šire interesovanje za hibride *Tagetes erecta* u suprotnosti sa *T. patula* i *T. signata* i naposljetku introdukcija i reintrodukcija novoteta nekih popularnih biljaka koje su u prošlosti bile više raširene nego danas.

Vrijedno je spomenuti novu balzaminu »Tom Thumb«, koja je u botaničkom smislu hibrid *Impatiens balsamina var. camelliaeflora*. Visoka je najviše 25 cm i stoga je veoma prikladna za obrube, malene gredice, za uzgoj u loncu itd. Te malene biljke imaju velike i pune cvjetove a cvatu od lipnja-srpnja do mrazeva, u širokoj skali boja koja obuhvaća ružičastu, crvenu, purpurnu, ljubičastu i bijelu. Uspijevaju podjednako dobro na sunčanom položaju i polusjeni a imaju kompaktan izgled.

Minijaturni je oblik stare popularne biljke *Cineraria maritima* var. »Dwarf Silver«, koja se uzgaja radi sivosrebrnastog lišća. Novi primjerci jedva nadvisuju 20 cm. Izvrsni su za kreiranje efektnih tepiha na gredicama i uzgoj na terasama. Kompaktni izgled tih biljaka dobro se reproducira sjemenom pa stoga nije potrebno primenjivati razmnožavanje reznicama u jeseni.

Jedan od najboljih noviteta kadifice *(Tagetes erecta)* niske forme je »First Lady«. Visoka je oko 35 cm. Odlikuje se izvanredno obilnom cvatnjom sa 10 do 14 cvjetova veličine 8 cm. Cvjetovi su puni, a boje su jaglaca (Primula). Nešto viša je »Orange Jubilee« sa cvjetovima narančaste boje. Križanjem vrsta *Tagetes erecta* i *T. patula* dobiveni su novi niski hibridi (15 do 20 cm), koji su podesni za lončanu kulturu ili ukrašavanje cvjetnih gredica: »Gold Nugget«, »Orange Nugget« i »Yellow Nugget«. Ti su hibridi sterilni, stoga je nužno svake godine vršiti nova križanja, a to povisuje njihovu cijenu. Okolnost što ne pro-

izvode sjeme povoljno se odrazuje na duljinu cvatnje.

Noviteti mirisave graholike (*Lathyrus odoratus*) jesu: Knee-Hi« visine 90 cm, »Americana« visine 60 cm i »Bijou« visine 40 cm. Izvrsni su za dekoraciju sunčanih balkona i terasa i podjednako zahvalni za rezanje.

Novi niski ageratum je hibrid »Blue Chip«. Visok je 15 cm, izvanredno kompaktan i obilan u kontinuiranoj cvatnji.

Interesantna reintrodukcija zaboravljenih biljaka je *Diascia barberae.** Ta veoma lijepa jednoljetnica dostiže visinu od oko 25 cm, a čitavo je ljeto ukrašena cvjetovima ružičaste boje pastrve. Odlična je za uzgajanje u gredicama ili loncima. Zahtijeva tople sunčane položaje i lako tlo.

Ove godine je introducirana *Silene orientalis*. To je dvogodišnja biljka visoka oko 50 cm. Sije se u srpnju, a cvate slijedeće godine kasno u proljeće ili početkom ljeta. Inflorescence imaju loptast oblik. Sastavljene su od mnogobrojnih cvjetova ružičaste boje koje kontrastiraju sa zelenkastosivom bojom lišća.

Iako se ne radi o novitetu, upozoravamo na kvalitete cinije malenog rasta (*Zinnia linearis*), koje se sjeme sada može lako naći. Visoka je oko 30 cm a posjeduje žutonarančaste cvjetove. Lako se uzgaja i brzo razvija, a idealna je za obrube, malene gredice i velike posude. Može se uspješno upotrijebiti na terasama ili sandučićima na balkonima. Voli mnogo sunca i suhu zemlju.

Prije dvije godine postignut je veoma važan uspjeh koji je, nažalost, prošao prilično nezapaženo. U 1966. godini prvi se put na tržištu pojavilo sjeme nove pelargonije (*Pelargonium zonale*) nazvane »Nittany Lion«, koja cvate već u prvoj godini uzgoja. U 1968. godini nude se noviteti američkog porijekla »Carefree«, izuzetno važni jer eliminiraju radove na razmnožavanju putem reznica i čuvanju matičnih biljaka. Sjemenke kliju brzo na temperaturi 20—22 stupanja C a postotak klijavosti obično iznosi 100%. Mladim biljkama odgovara temperatura od 18—20 stupanja C. Veoma su razgranjene i kompaktnog izgleda, a potpuni razvitak postižu otprilike nakon 115 dana.

DISPONIBILNOST SJEMENJA

Balzamina »Tom Thumb« — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija. Tvrtka (ditta) Itolanda, Via A. Mazza, 2, Parma, Italija.

Cineraria maritima var. »Dwarf Silver« — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Tagetes var. »Orange Jubilee« — Tvrtka Itolanda, Via A. Mazza, Parma, Italija.

Tagetes var. »First Lady« — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija. Tvrtka Carmine Faraone Menella, Torre del Greco (Napoli), Italija.

Tagetes »Nugget« — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Lathyrus odoratus: »Bijou«, »Knee -Hi«, »Americana« — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Ageratum var. »Blue Chip« — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija. Tvrtka Itolanda, Via A. Mazza, 2. Parma, Italija.

Diascia barberae — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Silene orientalis — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Zinnia linearis — Tvrtka J. Biasonn, C. P. 219, Bolzano, Italija. Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Pelargonium zonale »Nittany Lion«; jednogodišnje pelargonije u mješavini — Tvrtka Samuel Dobie, Chester, Vel. Britanija.

Pelargonium zonale »Carefree« — Tvrtka Itolanda, Via 9. Mazza, 2, Parma, Italija.

* iz por. Scrophulariaceae (op. prev.)

HORTIKULTURNE ZANIMLJIVOSTI

VOJISLAV Ž. MIŠIC, hort. stručnjak, Beograd:

Nastanak i razvojni put akademskog parka u Beogradu

Na Studentskom trgu u Beogradu nalazi se stara zgrada Beogradskog univerziteta koju je zidao i zaveštao »Miša Anastasijević — svom otečestvu« 1863. godine; njoj preko puta nalazi se Akademski park. Zanimljiva je istorija nastanka i razvitka ovog parka.

Nekada se na tom prostoru nalazilo tursko groblje započeto posle ponovnog zauzeća Beograda od strane Turaka nakon poraza austrijske vojske 1739. godine. Interesantno je šta Todor Stefanović - Vilovski, pisac istorije Beograda, iznosi u svom delu »Metamorfoza Beograda« 1911. godine. On piše da u vremenu austrijske okupacije Beograda od 1717 do 1739. nije bilo slobodnog neizidanog prostora gde je kasnije bilo ono tursko groblje; naprotiv, to je bilo tako izidano — sve kuća do kuće. Turci su posle povlačenja Austrijanaca iz Beograda 1739. godine porušili, po svom običaju, sve što su austrijski prethodnici izgradili. I na tom prostoru su podigli svoje groblje. Može se verovati da je ono tu i ranije postojalo. Tako su se život i groblje dvostruko smenjivali. U tom smenjivanju vlasti, smenjivali su se i pojmovi o značaju života i smrti.

Čak i danas, kada se malo dublje zakopa u ovom parku, često se nalaze ljudske kosti. Nađu se i komadi izlomljenih turskih nadgrobnih spomenika. Kao i sva druga turska groblja, tako je i ovo, po njihovom običaju, ostalo prepušteno samom sebi i zubu vremena, postajući sve jadnije i zapuštenije.

U leto 1824. godine Turci su na potpuno zanemarenom delu tog groblja otvorili prvu pijacu, tzv. »pazarište« u Beogradu, baš preko puta sadašnjeg »starog zdanja« Univerziteta. Na tu pijacu imali su pravo pristupa i Srbi; ona je tako bila i ostala jedina pijaca u Beogradu sve do 1866. godine kada je otvorena još jedna. Kasnije je bila poznata pod imenom »Velika pijaca«.

Jednovremeno sa otvaranjem ove pijace Turci su preostali manji deo svog groblja ogradili, verovatno da bi donekle sprečili njegovo dalje uništavanje. Danas je zanimljivo pročitati šta je o ovom groblju zapisano u aktima Narodne kancelarije od 19. juna 1824. godine: „Sada što je tursko groblje na ovom mestu, zagaduju baskijama i direcima, a kude više nije groblje, ono postaje »pazarište«".

Sreten Popović u svojoj knjizi »Putovanje po novoj Srbiji« 1879. godine navodi: »Ovo groblje (sada Velika pijaca) stoji u poznijem Laudanovom planu, samo malo manje, kao što smo ga mi zapamtili kad je po Velikoj pijaci bilo sa mnogim od kamena čalmama, pašaliskim i deliskim kalpacima, raznim bojama bojadisanim, koje su onda našli panduri svaku noć po nekoliko izlomili i izvalili, i tako se to groblje malo po malo raščišćavalo i utamanjivalo«.

U vreme Turaka ,a nešto i posle njih, Velika pijaca nije bila ni ograđena, ni kaldrmisana. Bila je to gola površina bez ijednog drveta. Tek nekoliko godina kasnije nakon odlaska Turaka iz Beograda i Srbije, pristupila je beogradska opština kaldrmisanju pijace i njenom ograđivanju »filaretama«. Iako Velika pijaca nije pružala sliku neke uređene parkovne površine, ipak je dugo godina bila središte varoši. Tu je život na osoben način strujao i kroz neobičnu živost počeo da se formira novi lik čoveka koji je već počeo da oseća čvrstinu svoga tla i podneblja i da dobija širinu u međuljudskim odnosima. U slivenom žagoru Pijace formirala se atmosfera tolerancije: mešali su se jezici Srba, Turaka, Grka, Cincara, Jevreja i Jermena. I to je još više davalo ovom mestu istočnjački karakter.

Preostali deo groblja koji su Turci bili ogradili, tokom narednih

godina po njihovom odlasku, postepeno se pretvorio u »poljance«. Na njemu su se deca skupljala radi igre. Na terenu »smrti« ipak se probijao novi život. Kasnije već tu su se razvile i razne vašarske atrakcije, kao što je docnije služio gornji deo Malog Kalemegdana čitav niz godina sve dok nije bio zasađen stabličicama i drugim ukrasnim biljem, te parkovski uređen.

Bilo bi zanimljivo da se ovde osvrnemo na predlog našeg prvog urbaniste Emilijana Josimovića kako da se uredi Velika pijaca. On je to izneo 1867. godine u svom napisu »Objašnjenje predloga za regulaciju Beograda što leži unutar šanca« gdje između ostalog kaže: »Moje je mnenje uvek bilo, a naročito otkako su otišli Turci, da se na Velikoj pijaci ništa ne prodaje, nego da se upotrebi za što drugo doličnije i lepše. Što se tiče Velike pijace nikako ne bih bio za to da se od nje napravi engleski parak (park), već da to bude ozelenjen prometan trg«.

Delimičnom ostvarenju Josimovićevog predloga ozelenjavanja pristupilo se tek posle devetnaest godina, a za njegovo potpuno ostvarenje trebalo je da protekne punih šezdeset godina od prvobitnog predloga.

Odbornici beogradske opštine u proleće 1886. godine rešili su da se prazna površina Velike pijace (»poljance«) parkira. Odmah se pristupilo potrebnim radovima. Prvo je nasuto i poravnato zemljište i sa tri strane podzidano. Po određenom projektu prosečene su parkovske staze račvane zvezdasto iz sredine. Iste jeseni izvršena je delimična sadnja drveća i šiblja; ona se nastavila i sledeće godine.

Danas je zanimljivo znati poreklo i način dopreme materijala za sadnju u novom parku. Naime, u ono vreme još nisu postojali šumski rasadnici u Srbiji. Bio je to krupniji problem nabaviti biljni materijal i dopremiti ga. Ovo pitanje je rešeno na inventivan način. Tadašnja beogradska opština obratila se ministru narodne privrede: zatražila je da se iz opštenarodne šume izvadi iz prirodnog šumskog podmlatka za opštinsku upotrebu 5.000 komada »mladica«. Naporedo s tim da se iseče 800 velikih drveta za splavove kako bi se na njima mladice prevukle. Odgovor je bio povoljan. I beogradska opština je odmah organizovala ovaj posao. Već početkom novembra 1886. godine prispeli su u Beograd rekom Savom splavovi sa sadnicama. Tako je jedan deo prispelih sadnica odmah zasađen u novom parku kod Velike pijace, a ostale na Kalemegdanu.

Na ovom mestu moramo istaći da su od ovih prvobitnih sadnica danas u životu svega dve stare lipe.

Naporedo s tim rešenjem, međutim, jedan manji broj sadnica dobijen je i iz prve univerzitetske Botaničke bašte na Dunavu. Od njih su još živa dva crvenocvetna kestena (*Aesculus carnea*); jedna sofora (*Sophora japonica*) u prsnom obimu 2.90. Ova ujedno predstavlja najstariji primerak ove vrste u Beogradu, a po našem mišljenju verovatno i u Srbiji. Takođe su živi danas i sedam komada crnog bora i osamnaest primeraka gledičija, zasađenih na Velikoj pijaci u ovom parku. Ovaj mali novi park bio je potpuno gotov 1889. godine.

Iz današnje perspektive možda je teško da zamislimo sa kakvim se ponosom i zadovoljstvom tadašnji predsednik beogradske opštine obratio odbornicima pokazujući im kroz prozor na novi park: »Pre (dve godine) je na tom mestu gde je sada park, bila prašina i blato, a sad pogledajte kako se zeleni, nema ni blata ni prašine«. Tako je ovaj park postao simboličan prozor u svet i impresivna težnja da se istorijska rastojanja u koračanju napred počnu da smanjuju. Nije to išlo ni lako ni brzo.

Nakon sto i tri godine, u leto 1927. godine, zatvorena je Velika pijaca i na njenom prostoru je izgrađen sadašnji Akademski park: u nj je ušao i onaj mali park podignut 1886. godine.

Tako se posle punih šezdeset godina u potpunosti ostvario predlog Emilijana Josimovića o ozelenjavanju Velike pijace. Život je dao legitimaciju njegovom snu o toplini lika Beograda i njegovom daljem razvoju.

Potrebno je da spomenemo da je projektant Akademskog parka bio arhitekt-urbanista Kovalevski. Osnova parka je u francuskom stilu. Raspored rastinja izveden je potpuno slobodno. Projektant je odstupio od čistog stila; to je učinio najverojatnije stoga što je uzeo u obzir već od ranije postojeće lepo razvijeno i poodraslo drveće na Velikoj pijaci i malom parku do nje. Park je opasan nametljivom i pretrpanom betonskom ogradom u rokoko stilu; ona je kopija ograde nekog groblja u Francuskoj, i ne odgovara ambijentu, a uz to uličnom prolazniku zaklanja pogled na zelenilo parka .

Ukupna površina parka je 14.590 m², od toga pod zelenilom ima 9482 m.² Pod stazama je 4236 m², dok dečije igralište zahvata 530 m². Staze i dečije igralište asfaltirani su 1964. godine; tada su postavljeni i betonski ivičnjaci oko travnjaka.

U Akademskom parku nalaze se spomenici dvojici naših kulturnih velikana. Jedan od njih je podignut Josifu Pančiću, Hrvatu po narodnosti, velikom prirodnjaku, botaničaru i osnivaču prve univerzitetske Botaničke bašte krajem sedamdesetih godina prošlog stoleća. Pančić je umro u Beogradu 1888. godine. Njegovi posmrtni ostaci preneti su, posle drugog svetskog rata, iz Beograda na vrh Kopaonika u posmrtnom kovčegu od istesane građe njegove prastare omorike. Spomenik je rad istaknutog klasičnog vajara Đoke Jovanovića što ga je on poklonio beogradskoj opštini 1892. godine.

Drugi je spomenik Dositeju Obradoviću, prvom ministru prosvete, prvom učitelju i piscu tek uskrsle Karađorđeve Srbije. Dositej je umro u Beogradu 1811. godine. Želja mu je bila da bude sahranjen kod »Hajdučke česme« u Košutnjaku.

AKADEMSKI PARK S PERENSKIM TEMAMA U SREDINI PARKOVNOG ORGANIZMA

Ova njegova želja nije mu bila ispunjena. Sahranjen je u beogradskoj Sabornoj crkvi. Spomenik je rad vajara Valdeca.

Nedaleko od Pančićevog spomenika, u sredini travnjaka, nalazi se jedan stari bunar, dubok preko deset metara u vertikali, izidan u kamenu. Proveravanjem kod starih Beograđana utvrdili smo da je taj bunar iskopan 1886. godine i da je služio za zalivanje biljaka u tek podignutom malom parku, jer se vodovodna mreža počela da postavlja u Beogradu tek 1892. godine.

Osvrnućemo se na današnju situaciju Akademskog parka. U njemu ima danas sto pedeset i dva komada lišćara. Njihova je prosečna starost nešto preko četrdeset godina. Od ovog broja samo je četrdeset i pet komada iz vrsta našeg podneblja. Ostali primerci su egzote ili odomaćene egzote, kao što su bagrem i druge vrste. Cetinara ima šezdeset primeraka. Šiblje je zastupljeno sa sedam stotina dvadeset komada raznih vrsta. Ruže se nalaze na rondeli oko spomenika Pančiću i još na jednom mestu; ima ih oko tri stotine šezdeset komada. Sezonsko cveće se sadi na jednoj parceli od 90 m². Perenski zasad na travnom parteru u sredini parka zahvata oko 220 m².

Kada je na prvobitnom parkiću sadašnjeg Akademskog parka bio postavljen spomenik Josifu Pančiću, nekadašnji Beograđani su taj park nazivali — Pančićev park. Čini nam se da bi to ime najviše odgovaralo i sadašnjem Akademskom parku. To bi u stvari bio dug zahvalnosti snazi Pančićevog duha, dubini njegovog stvaralaštva i veličini ostavljenog naučnog nasleđa.

Z. S., Beograd:

Hortikulturna stremljenja i dostignuća u novom Beogradu

Novi Beograd svečano će proslaviti dvadesetogodišnjicu svoje dinamične izgradnje i burnog života . Ovaj moderan deo našeg glavnog grada upravo treba da registruje svog stohiljaditog stanovnika. Kako se očekuje, već krajem 1970. godine na prostoru između utoka Save u Dunav i Bežanijske kose živeće blizu 130.000 stanovnika. Stručnjaci, oslanjajući se na rezultate proučavanja, prognoziraju da će Novi Beograd 1980. godine imati 250.000 žitelja, a prostiraće se na 4.160 hektara.

Postignuća vezana za Novi Beograd, zaista impresioniraju, potvrđujući da se radi o jedinstvenom gradilištu: od 1948. do 1966. godine na 618 hektara nasuto je 17,600.000 kubnih metara peska. Područje na kome se izgrađuje Novi Beograd, nekadašnja močvara nasuta peskom zatim presvučenim slojem plodne zemlje, zahvaljujući zauzimanju istaknutih stručnjaka za hortikulturu i zamašnim investicijama, pretvara se u neobično lep vrt. Danas je »zeleni tepih« u Novom Beogradu već razastrt na 420 hektara. On staje zajednicu preko dve milijarde starih dinara. A za ozeljenjavanje ostaje još oko 1.200 hektara. Direkcija za izgradnju Novog Beograda trebalo je da obavi radove u samo prošloj godini čija je vrednost dostigla deset milijardi i 620,678.800 starih dinara. Samo vrednost nasipanja terena iznosiće preko 2,900,000.000, a ozelenjavanja zbilja velika financijska sredstva.

Tamo gde je pre dve decenije bila pusta močvara, danas se uzdižu soliteri, među kojima jedan visok 24 kata i jedan dug u cik-cak liniji blizu kilometar, a prostor između njih »zaposelo« je raskošno zelenilo, čiji sadržaj iz godine u godinu postaje sve potpuniji i raznovrsniji, doprinoseći humanizovanju tog urbanog prostora, koji urbanistima pruža šansu da potvrde najsavremenija shvatanja po kojima zelenilo treba da omogući čoveku da se ne oseća zatočenim u modernom naselju. Zelenilo u stambenoj zoni,komponovano smirenim i sigurnim potezima i oblikovano znalački i nenametljivo, nastavlja se na niz parkova u pojasu koji se proteže duž rečnih tokova. Istina, oni se još nalaze u prvoj fazi izgradnje, ali nije teško naslutiti kakva će zadovoljstva pružiti Beograđanima kada se raslinje u njima sasvim razvije. Gradski park, Park prijateljstva, Park umetnosti, Savski park, Zabavni park, kej dugačak deset kilometara, parkovi i sportski tereni na sadašnjoj adi Ratno ostrvo, Beženijska šuma sa čitavim rekreativnim kompleksom te niz drugih hortikulturnih objekata, zacelo, doprineće da Novi Beograd, u čijim će zonama stanovanja biti 22 kvadratna metra zelenila po stanovniku, dok je urbanističkim planom predviđeno da ukupna zelena površina iznosi 2.500 hektara, vidno uteče na smanjenje deficitarnosti zelenila u čitavom Beogradu, tako da će u našem glavnom gradu na svakog žitelja dolaziti po 10 kvadratnih metara zelenila. To znači da Novi Beograd u hortikulturnom pogledu već uveliko postaje središte našeg glavnog grada.

Novobeogradsko zelenilo stvara se tako da mu je uz dekorativnu ulogu vidno naglašena, funkcionalnost na širokom planu, tako da blagotvorno deluje na sveukupan život Novobeograđana, zadovoljavajući njihove psihološko-emotivne i biološko-higijenske potrebe i mogućnosti. Inženjer Borislav Busarčević ističe da se Direkcija za izgradnju Novog Beograda prilikom osnivanja, početkom 1956. godine, našla pred teškim zadatkom: podići grad na močvari, a zelenilo na pesku. Danas se sigurno može da tvrdi da stvaranje zelenila u nepovoljnim zemljišnim i klimatskim uslovima (sterilan pesak, nedostatak vlage, vetrovi...) predstavlja jedan od najvećih uspeha hortikulturnika i graditelja Novog Beograda, to pre što ni u svetu nisu postojala slična iskustva i rešenja koja bi bilo moguće primeniti. Ono što se saznalo naučnim istraživanjem, posle mnogobrojnih ogleda, primenjivalo se u praksi, ostvarivanjem programskih koncepcija podizanja zelenila. Posle nasipanja

SOLITERI I UREĐENE PARKOVNE POVRŠINE NOVOG BEOGRADA

močvare peskom s pomoću moćnih bagera stvorena je mešavina zemlje i peska, ekonomična i biološki ispravna, čime je ujedno postignuto da se biljke »prime« i počnu normalno da rastu i da se ostvare velike materijalne uštede time što se nije navlačio debeo sloj zemlje.

Park mira i prijateljstva posebno je zanimljiv, jer je on zamišljen tako da trajnom simbolikom izrazi prijateljstvo naše zemlje s drugim narodima i solidarnost u borbi za mir i koegzistenciju. Platani u ovom parku listali su proletos po šesti put. Šefovi država i vlada na prvoj konferenciji nesli su upravo oduševljeni time što vrstanih zemalja održanoj u Beogradu u septembru 1961. godine bisu bili utemeljivači ovog jedinstvenog parka. Prvi platan na ušću Save u Dunav zasadio je **3. septembra 1961.** godine šef delegacije Saudijske Arabije princ **Ibrahim Soveil.** Svi šefovi delegacija tih dana su u Aleji mira i prijateljstva zasadili svoje platane, a kasnije su taj običaj nastavili državnici koji su dolazili u službenu i prijateljsku posetu našoj zemlji. Tako u ovom novobeogradskom parku, čiji značaj ulazi u jugoslavenske okvire, svoje drveće, pored predsjednika **Tita,** imaju i **Burgiba, Neru, Dortikos, Sclasije, Makarios, Mahendra, Naser, Bumedijen, Keita, Sukarno, Kekonen, Novotni, Dež, Mateos** i drugi najistaknutiji državnici. Park, koji zauzima 14 hektara, ulazi u zonu administrativno-kulturnog i rekreacionog centra Beograda, oivičen palatama Saveznog izvršnog veća, Moderne galerije i oblakodera Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, kojima će se pridružiti i monumentalne zgrade fakulteta i drugih ustanova. Već pedesetak državnika zasadilo je svoje platane u ovom parku, koji dobija sve impresivniji izgled. Predviđeno je da se u njemu izgradi i paviljon za protokol, u kome bise primale visoke ličnosti, te fontana. Kraj saobraćajnica, u alejima, biće postavljen niz likovno zanimljivo rešenih simbola mira i prijateljstva, čime će se ambijent dopuniti i oplemeniti. U produžetku parka podići će se veliko veštačko jezero, namenjeno rekreaciji i sportovima na vodi, a iz ovog zelenog prostora novim nasipom moći će da se pređe na odu na samom ušću.

Nasuprot Kalemegdanu, na keju, vrtno-arhitektonski uređeno je šetalište od Novog mosta do ušća Save u Dunav. Ispod Savskog mosta, na levoj, novobeogradskoj, obali tek je završeno moderno pristanište za lake putničke brodove, hidrobuse i čamce, koje se nadovezuje na 1.200 metara uređenog keja. Između dva popločana platoa i stepenica ističu se lepo oblikovane cvetne kasete, koje na posetioce ostavljaju snažan utisak. Direkcija za izgradnju Novog Beograda namerava da, u suradnji s boračkim organizacijama, raspiše konkurs za izgradnju keja između novog pristaništa za čamce i starog Savskog mosta, jer je potrebno da se tu postave trajna obeležja koja će podsećati na stradanja žrtava fašizma u logoru koji se nalazio na mestu starog Sajmišta. I kod Toplane, mosta u izgradnji zvanog »Gazela« i hotela ekstra-kategorije »Jugoslavija« izvode se ili se pripremaju radovi na uređenju keja, oivičenog bogatim zelenilom, što će ga činiti još privlačnijim za šetače. Sa izgradnjom keja se žuri ne samo zbog toga što se nastoji da se on uređuje uporedo s izgradnjom naselja i parkova, već i zato što posle završetka brane hidroenergijskog sistema u Đerdapu prestoji podizanje nivoa Dunava i Save u Beogradu, čime će unekoliko biti otežano regulisanje korita.

Između saobraćajnica, u senci solitera, proteže se zelena presvlaka peščanog prostranstva. U takvom, za jugoslavenske prilike, izobilju raslinja, čije bujanje tek predstoji, što impresionira sve pridošlice, prisustvo skulptura neophodno je da bi se oplemenio taj novi ljudski prostor. Međutim, nedostatak skulptura u parkovima u Novom Beogradu vrlo je neugodno izrazit. Ako se izuzme nekoliko figura kod robne kuće »Beograd«, istočno od škole »Lenjin« i u Parku umetnosti, deo našeg glavnog grada s leve strane Save ne može se pohvaliti sintezom hortikulture, arhitekture i ostalih likovnih umetnosti. Najrazvijenija komunalna kultura, na koju ovako moderno naselje opravdano pretenduje, podrazumeva da se velika pažnja posvećuje estetici ukupnog izgleda urbanih i hortikulturnih celina, koja se u mnogome zadovoljava znalačkim i skladnim ukomponovanjem skulptura i drugih likovnih dela u zelenilo. Sama okolnost da je već obrazovan znatan hortikulturni prostor te da iz njega štrče na mahove hladne i nametljive kule, ukazuje na bitnu potrebu upotpunjavanja urbanih predela odgovarajućim vrtnim ansamblima i skulpturama, koje bi osvežile pogled i upotpunile te novoizgrađene prostore. Zašto se, kao što se to već čini u Pionirskom parku i na Kalemegdanu, ne bi otvarale izložbe skulptura u novobeogradskim uređenim slobodnim zelenim prostorima, i zašto se ne bi pozivale radne zajednice da pruže što veći doprinos likovnom oplemenjivaniu strukture naselja? Izložba skulptura priređena prilikom otvaranja modernog centra Prve mesne zajednice na prostoru oko fontane potvrdila je da je takvo rešenje sasvim prihvatljivo, i za izlagače, i za publiku. Jedino ostaje to da se nađe pravi organizator.

Ljudi koji se staraju o održavanju zelenila u Novom Beogradu u poslednje vreme sukobljavaju se sa znatnim brojem onih nesavesnih ljudi koji gaze travnjake ne samo nogama nego i kolima, lome drveće i uništavaju cvetne aleje. To su obično oni koji se nisu navikli na zahteve urbanizovane sredine i deca koja iz obesti, skreću pažnju okoline na svoje »junaštvo«, uništavaju zelena »pluća« naselja. Otuda se, umesto u ozelenjavanje novih površina, mnogi milioni dinara ulažu u popravljanje travnjaka i zamenjivanje polomljenih sadnica. U proleće je tužno prošetati nekim delovima Novog Beograda, gde se mimo asfaltnih staza nalaze utabane stranputice, koje se prioravaju i riljaju da bi se ponovo zasejale travom i zasadile cvećem. I tako, godinama, pojedini nesavesni građani prave puteljke na sve strane, a radnici ih preriljavaju i ozeljenjavaju. U Skupštini opštine, mesnim zajednicama i na zborovima stanara bezbroj puta se raspravljalo o tome kako da se stane na put rušilačkim »manirima« onih koji ne žele da znaju za pravu vrednost zelenila. Odlučeno je da građani sami mogu najviše da doprinesu očuvanju i negovanju zelenih površina. Zbog toga je u junu održan sastanak predstavnika Socijalističkog saveza, mesnih zajednica i nadležnih službi Opštine na kome se živo raspravljalo o svemu onome što treba da se učini da bi se do kraja razvila i duboko uvrežila komunalna kultura, koja bis e povoljno odrazila i u čuvanju zelenila. Između ostalog, predviđeno je da se pooštre kazne za učinjene izgrede, pojača kontrola nadležnih službi, zainteresuju svi građani, podstaknu mesne organizacije Socijalističkog saveza da posvete odgovarajuću pažnju i ovome, da se preko škola deluje na pravilan odnos učenika prema zelenilu i da se odvaja takozvani komunalni dinar radi povećanja fonda za održavanje javnog zelenila. Smatra se da je neophodno da se mnogo više nego do sada doprinese afirmisanju pokreta gorana i da se organizuju redovne omladinske akcije na uređenju naselja i širenju zelenih površina. Građani na određeni broj telefona neka prijavljuju one koji upropašćuju zelenilo kako bi ih nadležni prijavili sudiji za prekršaje, a lokalni list »Novi Beograd« već često piše i o dobrim i lošim primerima, nastojeći da pomogne kako bi zelenilo postalo predmet opšte pažnje.

Isticanje, svakako, zaslužuje Mesna zajednica »25. maj«, koja je održala sastanak na kome su bili i predstavnici Direkcije za zelenilo, Direkcije za izgradnju Novog Beograda, komunalne inspekcije Skupštine grada, Osnovne škole »25. maj«, sudije za prekršaje i predstavnici društvenih organizacija sa njenog područja, na kome su stvoreni zaključci o očuvanju i podizanju javnog zelenila. Između ostalog, inicirano je stvaranje takozvanih zelenih patrola sastavljenih od učenika — gorana, koje bi pazile kako se čuva raslinje. Kućnim savetima je preporučeno da na zborovima stanara pronađu načine i sredstva za čuvanje zelenila u okolini solitera.

Za zelenilo u Novom Beogradu uložiće se još 22 milijarde starih dinara. Radovi na ozelenjavanju ubuduće biće potpunije sinhronizirani, koordinirani i usmeravani od strane Direkcije za izgradnju Novog Beograda, bez obzira ko bude bio investitor. Skupština opštine posvetila je na jednoj sednici posebnu pažnju zelenilu, i otada se preduzimaju efikasnije kako vaspitane i preventivne tako i kaznene mere.

DOBRILA SIMOVIĆ, Beograd:

Kult hortikulture u Kragujevcu

Kragujevčani, koji su mnogo puta dokazali da umeju da uživaju u blagodatima koje im nudi hortikultura u okviru urbane celine, u isto vreme su poznati i po tome što samo u malom broju često odlaze na izlete, iako se izletišta nalaze u neposrednoj blizini grada na Lepenici, u kome se, posle Beograda, nalazi najviše automobila na hiljadu stanovnika u našoj zemlji. Istina, u poslednje vreme Kragujevčani unekoliko menjaju naravi i navike, na šta ih podstiče i atmosfera koja je karakteristična za grad sa razvijenom industrijom, u kome je aerozagađivanje redovna prateća pojava, tako da češće odlaze do najbližih izletišta — Šumarica, Vinograda, Ilijine vode, Žeželja... Ona su delomično uređena, sa ugostiteljskim, zabavnim ili planinarskim objektima, a u predgrađu u kome se uređuje nacionalni park, posvećen rodoljubima koje su fašistički okupatori streljali 21. oktobra 1941. godine, podignuto je i veštačko jezero, sa gravitacionom branom, koje će se upotrebljavati za kupanje i privući veliki broj poklonika aktivne rekreacije u prirodu koja je ljudskom intervencijom učinjena »funkcionalnijom«.

Verovatno zbog uvreženih navika da se uživanje potraži na domaku te zbog potreba okrepljenja velikog broja radnih ljudi, naročito onih zaposlenih u industriji, ne samo da se posvećuje znatna pažnja razvoju hortikulture, i to uprkos teškoćama, od kojih je dosad najveća bila veliki nedostatak vode, nego se s razlogom može govoriti da u ovom šumadijskom središtu postoji razvijena tradicija negovanja »pluća grada« i čitava kultura čuvanja javnog zelenila i uređivanje vrtova u dvorištima stambenih zgrada.

Razumevanju takvog konstruktivnog odnosa prema podizanju i zaštiti hortikulturnih prostora na samom gradskom području naročito doprinosi saznanje da se Kragujevac razvio na mestu koje je bilo opasano šumama, u kojima je bilo ptica kraguja po kojima je dobio ime. Drvoredi i parkovi u nekadašnjoj Karagovindži nalazili su se i pod turskom okupacijom. Između 1818. i 1842. godine, dok je Kragujevac bio prestonica tek oslobođene Srbije, knez Miloš Obrenović je oko svog dvora podigao čitave pojaseve šume, tako da je bio okružen ambijentom sličnim onom koji je poznavao iz svoje rodne Crnuće. Pod krošnjama hrastova nedeljom i o praznicima je muzicirala »banda« Josipa Šlezingera, prva muzička trupa u Srbiji, dok se pored Lepenice bile bukve pod kojima se obučavala i paradirala kneževa garda. Ispred takozvanog Amidžinog konaka, u kome su odsedali viđeniji kneževi gosti, a u kome je danas smešten muzej, nalazila se suva kruška, pod kojom je knez vršio smotre i »delio« pravdu. Koliko je knez Miloš bio zatočnik neokrnjene prirode svedoči i činjenica da je, nakon prelaska u Beograd, svoj konak podigao u Košutnjaku, u podnožju šumovitog predela, i oko njega zasadio platane.

U Kragujevcu preko puta nekadašnjeg kneževog dvora, koji je činilo četiri konaka, od kojih se jedan zvao »šareni«, jer je bio ukrašen fresko-kompozicijama, danas se nalazi takozvani »Mali park«, koji je oplemenjen veličanstvenim spomenikom palim Šumadincima u prvom i drugom srpskom ustanku, balkanskom i prvom svetskom ratu, čije su četiri grupe skulptura i jedna posebna delo naših velikih vajara Augustinčića i Palavičinija. Kragujevčani i njihovi mnogobrojni gosti veoma su česti posetioci ovog parka, u kome se visoko borovo drveće smenjuje sa mladim jelema. Aleje raznovrsnog cveća izvanredno su ukomponovane u celinu ovog hortikulturnog prostora, koji okružuje spomenik, na čijem centralnom fundamentu stoji odvažna žena držeći u uvis ispruženoj ruci venac cveća. Dok se može pohvalno govoriti o uređenosti ovog parka, koji služi kao zelena oaza usred grada, moraju se staviti izvesne primedbe na njegovo održavanje. Ono bi moralo da bude mnogo bolje s obzirom na to da se u blizini nalazi tržnica i da poljoprivrednici, nenaviknuti da dovoljno uvažavaju vrednosti rastinja »koje ne daje naplative plodove«, prilično ugrožavaju taj park.

Prostor, na kome se nalazio Milošev konak sa dvorskom kancelarijom, sada je stecište hortikulture, koja impresionira mnogobrojne posetioce. Takođe, uređeno je još nekoliko skverova, za koje su iskorišćena mesta, pa i ona nastala od posledica bombardovanja u prošlom ratu (kod bioskopa »Kragujevac«). Zavodi za proizvodnju automobila »Zastava« i još neka industrijska preduzeća uredila su s odgovarajućom pažnjom svoje slobodne prostore, na kojima su podigla drveće i nisko rastinje.

U novom naselju »Lepenica«, nastalom na mestu nekadašnjeg vašarišta, već se uveliko naziru konture raskošnog zelenila, znalački organizovanog prema funkcijama javnih palata (Dom kulture, Sreska skupština) i objekata stambene visokogradnje. Hortikulturni stručnjaci su u izvanredno povoljnoj prilici da tu pokažu šta zaista znaju i umeju. Svi su izgledi da će se njihovom zaslugom stanovnici novog dela grada, iako su život svili u soliterima, osećati kao da nisu prekinuli plodonosni spoj s živom prirodom koja će okrepljivati njihov duh i fizičku snagu, povećavajući njihove sposobnosti i radost stvaranja.

Ostali, stari deo gradskog naselja može se smatrati jedinstvenim urbanim prostorom u kome se naizmenično smenjuju izdužene a niske zgrade, najvećim delom za stanovanje, i vrtovi, u kojima se gaje mnogobrojne vrste cveća. U hladu dvorišnog drveća, često upletenog lozama, ljudi koji »znaju da uživaju«, koristeći se povoljnom ćudi mikroklime, provode veliki deo slobodnog vremena, u odmoru i razonodi. (Preko leta se iz bašte tako retko ulazi u sparnu atmosferu kuća, da se i televizori iznose na prozore da bi se program posmatrao pravo iz zelene oaze kojom čarlja povetarac.)

Tamo gde je automobilski i pešački saobraćaj najživlji, u ulicama kojima se u centar Kragujevca dospeva iz pravca Beograda, Gornjeg Milanovca, Svetozareva i Čačka, protežu se odnegovani drvoredi, pretežno lipovi, koji daju večitu svežinu gradu i, što je dosad bilo veoma važno, ublažuju posledice nedostatka vode za čišćenje ulica, prečišćavajući vazduh i »odmarajući pogled« prolaznika. Pod drvoredima, u Ulici maršala Tita, Kragujevčani se i šetaju i sastaju, provodeći časove dokolice.

Pored nekoliko škola drugog stupnja te viših škola i fakulteta, gde je mladosti neophodno da diše punim grudima, nalazi se tako-

zvani Gornji park, decenijama uređivan i zasađivan, da bi dobio impozantnu formu u kojoj se danas predstavlja. Park, sa dugačkim stazama, koje se protežu od benzinske pumpe ka igralištu Sportskog kluba »Radnički«, pored jednog od najstarijih strelišta u Srbiji »Čika Mate«, iako je dobrim delom bio oštećen za vreme okupacije, razvio se u pravi centar za psihofizičku rekreaciju. Na dnu parka se još nalazi sabirni bazen prvog kragujevačkog vodovoda, koji je uticao na to da nestane sakadžijskog zanimanja u gradu, a koji narodna izreka pominje po malim količinama vodenog taloga: »Obilazi kao kiša oko Kragujevca«, ali koji je pružio velike mogućnosti hortikulturi da na ovom prostoru »izađe iz povoja«. U centru parka, kraj prikladnog bifea, izgrađena je velika fontana. U njenoj sredini je stena na kojoj je postavljena figura koja predstavlja umornog borca na kladencu. Aleje sa cvećem u ovom parku su dugačke i uvek odaju utisak da su dobro očuvane, iako se tu veoma retko primećuju intervencije čuvara. Mešovito drveće u ovom parku je gusto i poraslo je visoko, čije prisustvo, izraženo naročito u »pesmi«, veoma povoljno deluje na šetače, kojih u dane odmora ima toliko da glavna dvostruka staza podseća na korzo.

Taj stari park, u stvari, početak je velikog nacionalnog parka, koji zahvata impozantni kompleks sve do izletišta Šumarice, kroz koje su do ugostiteljskog objekta prosečene saobraćajnice. Uzvišenjem prolazi asfaltirana traka puta u Gornji Milanovac, a sa strane, pored Sušičkog i Erdoglijanskog potoka, uređuje se na najsavremeniji način hortikulturni prostor, u čijem se središtu nalaze humke sedam hiljada kragujevačkih rodoljuba, na kojima su postavljeni mermerni spomenici, oblikovani tako da njihova forma dosledno prati funkciju, simbolišući borbu i stradanja slobodarskog grada, koji je, i kad je bio izložen fašističkom besu, izdržao prkosno. Tamo gde su se o zarancima šetali gimnazijalci, sa pesmom na usnama i knjigom pod pazuhom, nalazi se njihovo stratište. Taj prostor, koji tek treba da bude sasvim obrađen prema generalnom planu, danas dokazuje da se savremene generacije i spomeničkim kompleksom, »posejanim« u velikom parku, odužuju zaslugama izginulih slobodara. U tom parku, na mestu na kome je u jeseni 1941. godine vladala strava i užas, opevani u pesmama Desanke Maksimović, Radoja Radovanovića i Dragana Bjorca, danas kao da suvereno gospodari svečana tišina. Retki su gosti Kragujevca koji ne svrate u taj park da pred spomenicima sa potresnim epitafima odaju poštu žrtvama fašističkog terora. Ta okolnost nameće obavezu hortikulturnim radnicima da ovaj park ostvare do kraja tako da bude predstavljao visok domašaj u ovoj oblasti stvaralaštva.

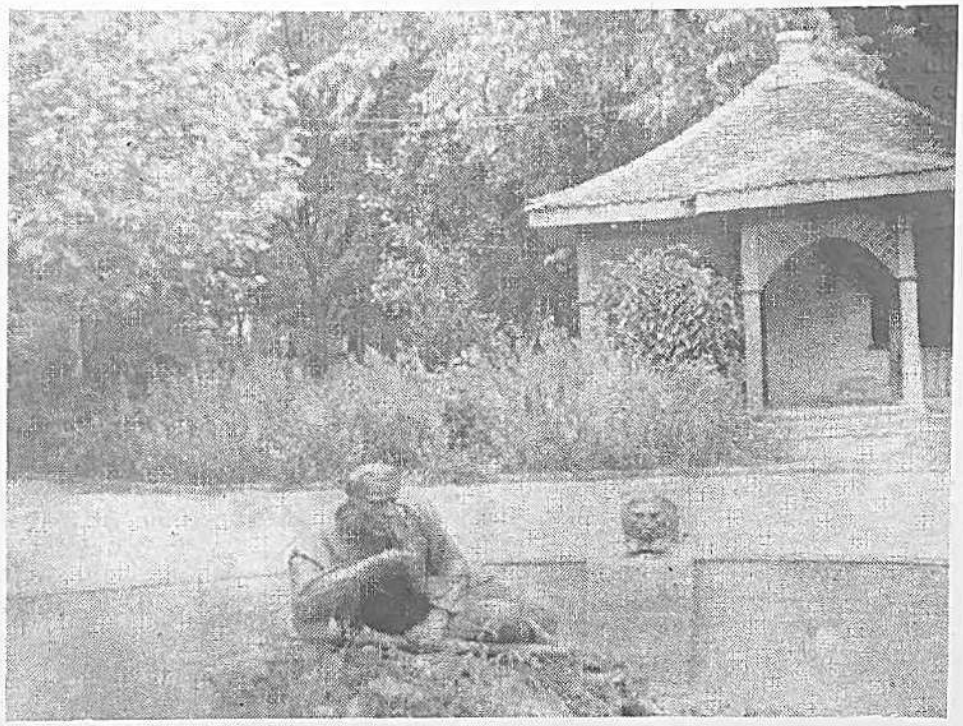

FONTANA U KRAGUJEVAČKOM »GORNJEM PARKU« FUNKCIONALNO SE JE UKLOPILA U ZELENO TKIVO PARKA

Kroz Kragujevac Lepenica još teče samo u narodnoj pesmi o lepoj Mari koja beli platno. U njenom se koritu preko leta vidi samo žabokrečina. Vodojaža u Grošnici, svojevremeno jedna od najvećih u Srbiji, nije odavno u stanju da preko leta zadovolji potrebe grada ni u vodi za piće, a kamo li za zalivanje, koje je u sušnom razdoblju ionako beskišnog podneblja i te kako potrebna. Zato su oči ne samo hortikulturnih radnika nego i svih Kragujevčana uprte prema pomoravskom selu Brzanu, iz čijih će bunara poteći toliko vode za Kragujevac da će čak 1990. godine, kad grad bude imao 120.000 stanovnika, svaki do njih dnevno moći da troši i do 435 litara. Naravno, kad već ove godine počne dovod iz Brzana, zelenilo u gradu će sve više bujati

PRAKTIČNA HORTOENTOMOLOGIJA

JOSIP ORBANIĆ, hort. stručnjak, Pula:

Borba protiv borova prelca u primorskim park-šumama

Ako prošetamo našim borovim šumicama, nečuvanim i zaboravljenim od sviju, opazit ćemo da su stabla ponovo »okićena« gnijezdima borova prelca a već sada ima dosta stabala ogoljelih grana. Osim užasna izgleda obrštenih stabala to je vrlo štetno za stabla. Na sjeveroistoku SAD utvrđeno je npr. da je bjelogorično drveće potpuno uništeno nakon drugoga napada gubara. Iako se kod nas radi o drugoj vrsti štetnika, ipak ga ne smijemo smatrati bezazlenim.

Riječ je o starom problemu o kojemu govorimo iz godine u godinu, a konkretno se poduzima vrlo malo. Iako je borba protiv tog štetnika danas još uvijek dosta teška i skupa, naročito kada se radi o većim borovim šumama, nešto bi se ipak moglo učiniti, jer ima mnogo organizacija koje su zainteresirane za iskorištavanje šumica u turističke svrhe.

Svake godine govorimo o borovu prelcu kada je šteta već učinjena a gusjenice napustile svoja gnijezda. Zato bi trebalo da se zainteresirane organizacije smatraju odgovornijima pred zajednicom i posvete više pažnje čuvanju društvene imovine — kojom se ipak one same koriste (i naplaćuju korištenje tim šumicama!) i to u vremenu kada su štete neznatne. Jedan od načina je ručno sakupljanje gnijezda i spaljivanje. Treba svakako paziti da skupljači ne bi nadražili kožu gusjeničinim dlačica-

ma, a isto tako će, paziti da se ne oštete vrhovi — mladice — mlađih borova. Od drugih načina borbe pokazao se dobar onaj kada se krivim iglama u gornji dio gnijezda uštrcavaju razne rastopine insekticida na bazi DDT-a i prathiona ili zaprašivanje insekticidima strojevima, pa i iz aviona.

Bez obzira na upotrijebljen način, važno je da on uspješno uništava borove prelce, te da bude izvršen na vrijeme, tj. dok su gusjenice u gnijezdu.

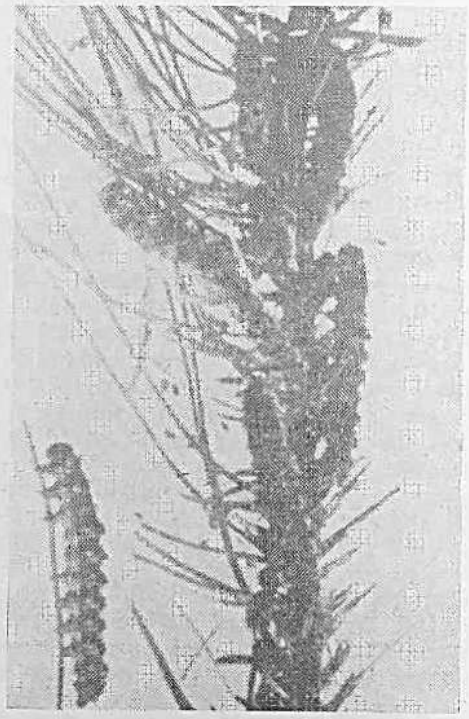

GUSJENICE BOROVA PRELCA NA ČINU BRŠTENJA IGLICA

PRIKAZI · OSVRTI · RECENZIJE

Prof. dr JOSIP KOVAČEVIĆ, Polj. fakultet, Zagreb:

Prigodom 90-godišnjice tiskanja naših pedologija

Najstarije naše pedologije izašle su prije 90 godina. Prvu je napisao prirodoslovac i pedolog MIJO KIŠPATIĆ: »Zemljoznanstvo obzirom na šumarstvo i gospodarstvo« (str. 332), a drugu ŽIGA ŠUJGH: »Nauka o tlu i gnojitbi« (str. 67).

Osvrnut ćemo se ukratko na jednu i drugu.

Zemljoznanstvo obzirom na šumarstvo i gospodarstvo.

U uvodu naš klasik pedolog veli: **»Glavna svrha ovoj knjigi je ta da pruži učenikom gospodarskoga i šumarskoga zavoda učevnu knjigu, po kojoj će oni moći uz tumačenje i predavanje učitelja steći toliko znanja u zemljoznanstvu, koliko ga trebaju da uzmognu napredovati u pojedinih struka gospodarstva i šumarstva.«** Radi se o udžbeniku.

Kišpatić ono što se podrazumijeva pod pedologijom danas naziva »zemljoznanstvo«, koji ubraja u prirodopis (prirodne nauke). **Tlo** mu je onaj dio zemaljske površine koji se sastoji od razdrobljenih i rastrošenih čestica. To je pojam u gospodarstvu (poljoprivreda) i šumarstvu. U tlu se biljke učvršćuju, iz njega crpe hraniva i vodu.

Uz »Uvod« udžbenik sadrži tvz. pet odsjeka (poglavlja), i to: I. Vanjski oblik zemlje, II. Preobražaj ili dinamična pedologija, III. Sastavina zemaljske kore, IV. Razvitak zemlje i V. Tlo.

Prva četiri odsjeka (poglavlja) se u stvari odnose na petrografiju, mineralogiju i geologiju. Peto je poglavlje zapravo po sadržaju ono što se podrazumijeva modernom pedologijom ili naukom o tlu.

Nauka o tlu i gnojitbi

Publikacija mala, koncizna i vrlo praktična a na zamjernoj visini.

Knjiga je podijeljena u dva dijela: I. O tlu i II. O hranitbi i o gnojitbi.

U prvom dijelu su slijedeća poglavlja: :Postanak tla, O sastavinama mekote, Temeljne sastojine tla, O zdravici, O podneblju i položaju tla, O upitomljavanju i poboljšanju tla (kalcifikacija, melioracija).

U drugom dijelu najprije se ukratko govori o biogenim elementima te daje pregled ishrane bilja. U šest podpoglavlja govori se o gnojivima: 1. Zračna ili atmosferička, 2. Životinjska, 3. Biljevna, 4. Životinjsko-biljevna, 5. Mineralna i 6. Mješana.

Obje publikacije prikazuju naša naučna i stručna nastojanja gotovo prije jednog stoljeća.

Prof. dr JOSIP KOVACEVIC, Polj, fakultet, Zagreb:

Dendrologija s osnovama fitocenologije od B. Jovanovića,

Dendrologija je značajna disciplina kako za šumara tako i za hortikulturne radnike. Prof. Jovanović je sretno i korisno napisao i iznio osnove dendrologije prvenstveno za studente šumarstva, ali i za ostale, te to povezao s pregledom fitosociologije sa dendrološko-šumarskog gledišta.

Šuma je veoma složen i dinamičan ekosistem raznih organizama koji pripadaju jednoj životnoj zajednici (biocenozi), a žive na određenom životnom staništu (ekotipu ili biogeocenozi). Balkanski poluotok je bogat višim biljnim vrstama, ima ih cca 6530, od čega je endemita cca 1750! Dendrologija je nauka koja proučava drvenaste biljne vrste (drveće i žbunje).

Taj monografski udžbenik se sastoji iz 10 poglavlja:

1. *Podjela drvenastih vrsta po formi i visini:* Nakon definicije što je drvo a što žbun iznose se glavne morfološke karakteristike korijena, stabla, lista, cvijeta, ploda i sjemena; 2. *Učenje o arealu (horologija)* biljaka. Ovdje je iznesena definicija areala, faktori formiranja areala, što su to geografski florni elementi, te podjela florних elemenata naše zemlje i pojam spektra geografskih florних elemenata; 3. *Učenje o uzajamnom djelovanju biljaka i sredine (ekologija).* Osnovni principi ekologije (faktori staništa, životni oblici, spektar životnih oblika i postanak životnih oblika); 4. *Zadaci i putevi sistematike.* Principi sistematike; 5. *Osnovni tipovi biljnog pokrivača Zemlje.* Biljni pokrivač naše Zemlje sastoji se iz slijedećih tipova: šume i žbunaste formacije, tropske kišne (vlažne) šume, lovorove šume, tvrdolisne žbunaste formacije, zimi zelene šume, ljeti zelene šume i žbunaste formacije, četinarske šume i žbunaste formacije, stepe, vrištine i tresetišta; 7. *Specijalni dio dendrologije.* Ovdje je u stvari upravo golem dio dendrologije posvećen sistematici drveća i žbunova. Više sistematske jedinice su: Gymnospermae i Angyospermae. Ove zadnje dijele se u Dialypetalae, Monochlamideae i Sympetalae. Niže sistematske jedinice su redovi, porodice, rodovi i vrste. Težište dendrološkog opisa je na rodovima a naročito vrstama. Opisi vrsta su kratki (koncizni), ali iscrpni i popraćeni primjernim ilustracijama, koje su potrebne za razumijevanje teksta; 8. *Osnovni pojmovi fitocenologije.* U ovom poglavlju obrađena je ukratko opća fitocenologija s općim pojmovima o fitocenozi i njenim svojstvima. Ukratko je obrađena sinekologija, sindinamika sintaksonomija s osvrtom na tipološko kartiranje; 9. *Specijalni dio fitocenologije.* Tu se obrađuju vegetacijska područja Evrope, te vertikalni i horizontalni raspored šuma Jugoslavije; 10. *Pregled* šumskih fitocenoza Jugoslavije.

Sva navedena poglavlja, a naročito poglavlje o *specijalnom dijelu dendrologije* (str. 65-482!), interesantno je hortikulturnom stručnjaku, koji se bavi podizanjem parkova (perivoja), nasada, drvoreda, formiranjem krajolika i slično. *»Dendrologija sa osnovama fitocenologije«* će svima tim dobro doći kao solidan priručnik.

FRANJO JUKIĆ, VKV vrtlar, Sarajevo:

Aktualni problemi hortikulturne struke

U razvoju hortikulture poslijeratnog perioda možemo bez sumnje smatrati najznačajnijim onaj koji je vezan za djelatnost Hortikulturnog udruženja Hrvatske u periodu 1958 — 1960. godine. Ta djelatnost HUH-a imala je zapravo savezni, općejugoslavenski karakter jer je iz nje izrastao i Koordinacioni odbor hortikulturnih društava Jugoslavije. Vrhunac te aktivnosti svakako je »Hortikulturno savjetovanje saveznog karaktera« koje je održano u Zagrebu 18. i 19. aprila 1958. godine. Na tom savjetovanju prezentirani su i prodiskutovani između ostalog neobično vrijedni materijali — nacrti propisa:

1. Materijali za donošenje zakonskih propisa o reguliranju struke.
2. Nacrt zakona o zaštiti hortikulturnih objekata i dijelova pejzaža.
3. Nacrt zakonskog propisa o standardima ukrasnog bilja.

Nažalost, navedeni nacrti propisa ostali su samo nacrti. Pitam se sada: gdje bismo bili da su dotični propisi usvojeni prije 10 godina i da su striktno sprovedeni? U tom bismo slučaju svakako imali manje priučenih a više kvalificiranih vrtlarskih radnika, manje »divljih« a više stvarnih projektanata hortikulturnih objekata, a neosporno bismo i u trgovačkom prometu imali i kvalitetnije ukrasno bilje. Ovako — divljanje na sve strane.

Želio bih staviti na diskusiju hortikulturnim krugovima jedan zanimljiv problem kojim se bavilo Savjetovanje, problem struke u Privrednim organizacijama kojima je hortikultura sporedna djelatnost.

Na savjetovanju je konstantirano kako se »... događa da ljudi bez ikakva stručnog obrazovanja i praktičnog iskustva slove kao ljudi koji odlučuju ili se nalaze u redovima vrtlara i kao tobožnji vrtlari poduzimaju poslove u kojima čine krupne greške...« te da »... ovakvim radom oni štete zajednici i struci...«. Razumljivo je da zelene površine koje se podižu u uslovima takvih vrtlara djeluju skrajnje nestručno, u hortikulturnom smislu kompromitiraju privrednu organizaciju u čije ime se podižu i hortikulturnoj privredi uopšte ne čine nimalo dobre usluge. To se isto može reći i za ukrasno bilje koje se proizvodi u njihovim pogonima. Te deformacije nastaju u nekim privrednim organizacijama kojima je hortikultura sporedna djelatnost, a razlog im je što vrtlari, zahvaljujući »tobožnjim vrtlarima«, ne mogu da dođu do izražaja jer ih oni sprečavaju u vrtlarskoj aktivnosti pa ih time »razočaravaju i obeshrabruju«, kako je to konstantovano na Savjetovanju.

Smatram da bi se stanje znatno popravilo a možda i potpuno izmijenilo kada bi se vrtlarima koji su visokokvalifikovane ispite položili pred komisijama organa vlasti dodjelilo odgovarajuće vrtlarsko zvanje« U tom bi ih slučaju njihove privredne organizacije više cijenile, što bi se svakako vrlo pozitivno odrazilo u njihovoj stručnoj aktivnosti te bi tada njihovi proizvodi i obrada zelenih površina bile na neuporedivo većoj visini.

Z. S. B.:

Dvorište muzeja arboretum

Herceg-Novi, smešten na obali To planskog zaliva, jedno od najlepših mesta na južnom Jadranu, ističe se posebno tropskim palmama i sredozemnom vegetacijom. U ovom gradu, osnovanom u XIV veku, pored manastira Savina — značajnog kulturno-istorijskog spomenika — sačuvani su mnogobrojni važni ostaci materijalne kulture zahvaljujući misiji zavičajnog muzeja. Mnogobrojni gosti hotela »Topola«, »Boka« i drugih, kao i namernici koji znaju da se u ovom mestašcu s oko dve hiljade stanovnika nalazi i Nuklearni centar, napravili bi veliki propust kada ne bi posetili muzejsko zdanje, u blizini plaže i Nuklearnog centra, u kome im se na uvid stavlja bogata arheološka zbirka. Tako će se mnogi u razgledanju krupnih primeraka materijalne kulture izloženih u lepo uređenom dvorištu pretvorenom u lapidarijum naći u nedoumici: nisu li se, umesto u dvorištu muzeja, odjedanput obreli u lapidarijumu, botaničkom vrtu i školi za upoznavanje biljnog sveta? Za takvu pretpostavku imaju jake razloge, jer su fragmenti i očuvani spomenici, među kojima i primerak reljefnog lava Mletačke Republike pronađen na gradskim zidinama, raspoređeni pored drveća i cveća koje služi kao neka vrsta zelenih kuliša koje potenciraju vrednost tih izložaka.

Rastinje u dvorištu muzeja nije samo bujno nego i veoma raznorodno. Štaviše, stručnjaci muzeja otišli su toliko daleko u korišćenju flore za isticanje eksponata u okviru lapidarijuma da su, konsultujući hortikulturne eksponate, zasadili i mnoge biljke iz drugih mediteranskih zemalja. Baš kao u pravoj botaničkoj bašti, sve biljke imaju natpise na latinskom jeziku s nazivom i osnovnim podacima

DVORIŠTE MUZEJA U HERCEG-NOVOM LIČI NA NEGOVANI ARBORETUM

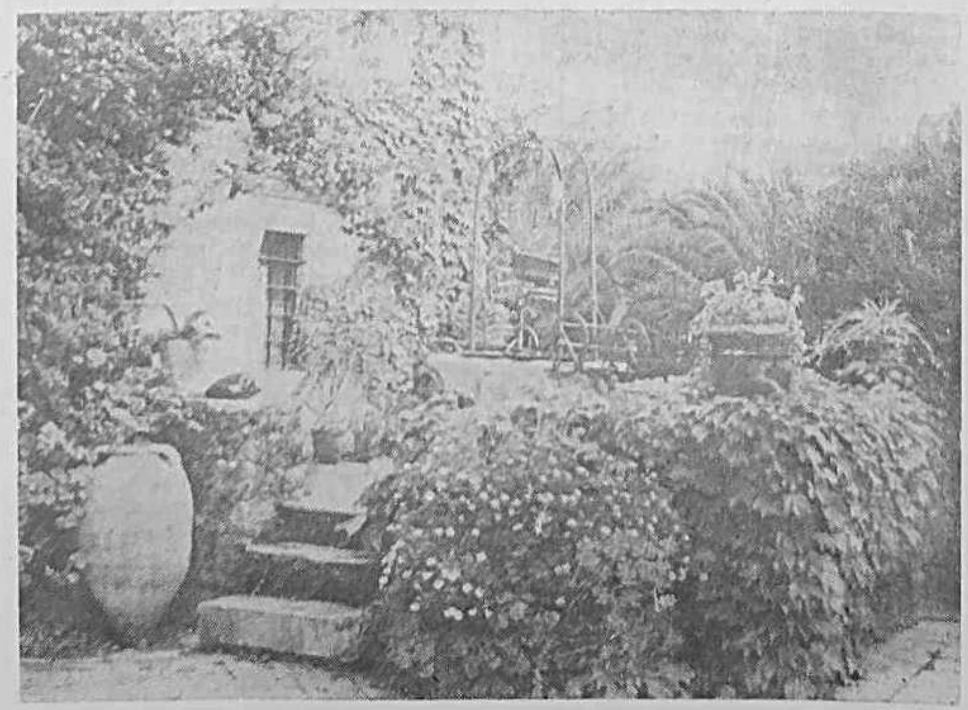

U povodu raspisivanja jugoslavenskog natječaja za idejno prostorno-pejzažno rješenje poluotoka Marjan u Splitu

Organizaciono je ponovo sazrela ideja raspisivanja natječaja za idejno prostorno - pejzažno rješenje poluotoka Marjana u vidu općeg, javnog, anonimnog jugoslavenskog natječaja. Pravo sudjelovanja bi imali svi građani SFR Jugoslavije nastanjeni na teritoriji SFRJ.

Ponovo je čitav natječajni materijal sakupljen i upotpunjen, slično kao i 1965. godine kod prvog pokušaja raspisivanja natječaja za generalnu osnovu Marjana, održano je više sjednica, sastavljena lista članova žirija, ocjenjivačkog suda, njihovih zamjenika itd.

Sav taj rad savjesno obavlja oko ovog natječaja »UNION — TURIST DALMACIJA« u Splitu.

Dana 16. septembra 1968. godine održan je veoma seriozni sastanak kompletnog žirija u Splitu. Sastanak je bio dug (od 9 — 17 sati) i sve pojedinosti natječaja su se najrigoroznije prodiskutirale i sporazumno zauzeli odgovarajući stavovi.

Zaključke žirija trebao je konačno da prihvati Savjet za urbanizam SO Split. Međutim na sastanku je Savjeta iskrslo pitanje 15 milijuna s. d. »ostvarenih u smislu čl. 33 Zakona o šumama« i njihovog angažiranja za izradu »uređaine osnove koja će na temelju prethodno provedenih studija specifične situacije marjanske šume dati praktična uputstva za provođenje potrebnih mjera. »Odmah je formirana stručna komisija, koja je održala sastanak 2. oktobra 1968. g., i koja je zaključila, među ostalim, — »nema nikakve zapreke da se pristupi raspisivanju natječaja.«

Ponovo je održana sjednica Savjeta za urbanizam 3. oktobra 1968. godine, gdje se je imala donijeti definitivna odluka o raspisivanju marjanskog natječaja. Na tom sastanku nakon duge diskusije donesen je iznenađujući zaključak da se ODGODI RASPISIVANJE NATJEČAJA ZA GENERALNU OSNOVU MARJANA DO DALJNJEGA (?!), jer sva pitanja u vezi natječaja nisu raščišćena. U međuvremenu će nosilac radova »UNION - TURIST« surađivati s predsjednikom Savjeta za urbanizam, predsjednikom komisije žirija, drugih zainteresovanih radnih organizacija i kad se sporni stavovi riješe, onda će predsjednici sazvati svoja tijela i posao oko raspisivanja natječaja ponovo će se uputiti svojim tokom.

Marjanski natječaj trebao je biti objelodanjen u ovom broju našeg časopisa (zbog čega je on nešto zakasnio s izlaženjem uz ovaj otužni pogovor odgođenom natječaju).

Opet bilježimo da poluotok Marjan nema sreće da se pitanje njegove cjelovite idejno - prostorne regulacije digne s dnevnog reda ra-

---

BILJEŽIMO I ČESTITAMO 75-GODIŠNJICU OSNUTKA »F L O R E« NAŠEG VODEĆEG HORTIKULTURNOG PODUZEĆA U ZEMLJI IZ ZAGREBA.

PODUZEĆE JE OSNOVANO 1893. GODINE

ŽELIMO U IDUĆEM BROJU OBAVIJESTITI NAŠE ČITAOCE O BOGATIM RADNIM TRADICIJAMA TE USPJESIMA TOG RADNOG KOLEKTIVA NA UNAPREĐENJU NAŠE HORTIKULTURE ŠTO IH JE U 75 GODINA »FLORA« POSTIGLA U ZAGREBU I ČITAVOJ ZEMLJI.

---

znovrsnih sjednica (»ping - pong« situacija) i da se konačno raspiše natječaj za regulacijau cjelovitog Marjana.

Zanimljivo da taj natječaj nastoje da se raspišu svi odlučujući faktori u gradu, organi Skupštine općine i posebno Predsjedništvo skupštine općine Split koje hoće da dokrajči ta razvlačenja. To isto žele svi ljubitelji Marjana i grada, ali ipak se uvijek nađu neki manje važni faktori, ali ipak toliko moćni, uspjevaju uvijek, kad na dnevni red dođe pitanje kompleksne regulacije, da je elegantno odgode.

U svemu tome sigurno postoje i objektivni razlozi koji su sadržani u činjenici da je poluotok Marjan jedinstveni prirodni, geografski, kulturno - historijski i pejzažno - rekreacioni nacionalni spomenik ne samo Splita nego i čitave zemlje. Društvena odgovornost i građanska svijest zahtjeva od svakog od nas, koji se ozbiljno bavimo sudbinom Marjana, velika razmišljanja i najveći oprez kod zauzimanja stavova oko kompleksnog uređenja ovog znamenitog poluotoka, jer naslijeđeni nacionalni spomenik prirode moramo očuvati i unapređenog predatu onima koji dolaze iza nas.

Samo imamo razloga vjerovati, da ta prevelika ljubav i briga koju pokazujemo prema tome rekreativnom spomeniku Splita može se odraziti negativno na njegovo kompleksno unapređenje i da navlačimo vodu na mlin onih koji svojim djelovanjem, svjesno ili nesvijesno, devaloriziraju uščuvane pitome i još raspjevane marjanske pejzaže najvećih ambijentalnih vrijednosti.

Prema tome istinsku brigu za Marjan pokazat ćemo samo onda, ako učinimo sve i najhitnije damo u rad cjelovitu idejno prostorno - pejzažno rješenje poluotoka, jer, ako to ne učinimo sada, uz **jedanaest postojećih parcijalnih regulacija Marjana,** pojavit će se još koja nova, a jedna se već nazire... i što će unijeti u ova odgovorna pitanja još više zbrke i nejasnoća.

Za slobodan sveobuhvatni i potpuni natječaj poluotoka Marjana

Grupa građana Splita uputila je 3. oktobra 1968. godine Predsjedništvu Skupštine općine Split — predsjedniku dipl. ing. Jakši Miličiću i potpredsjedniku Ivi Mimici — pismo u vezi s raspisivanjem natječaja za idejno-pejzažno-prostorno rješenje cjelokupnog prostora poluotoka Marjana u kojemu izlaže dokumentirana mišljenja o tome kako bi se dobila što bolja i svrsishodnija regulaciona osnova poluotoka kao velikog rekreacionog područja grada Splita, tražeći istodobno da se u tome pravcu poduzmu zadovoljavajuće mjere u interesu Marjana i grada.

Pismo glasi:

U vezi skorašnjeg raspisivanja natječaja za idejno prostorno-pejzažno rješenje poluotoka Marjana slobodni smo Vam podnijeti slijedeće prijedloge kako bi se regulacija poluotoka Marjana riješila što kvalitetnije i Marjan dobio bolji i suvremeniji uređajni režim koji će odgovarati polivalentnim vrijednostima njegovih prirodnih i historijskih bitnosti.

I

U ovom odgovornom poslu razrade regulacije jedino je ispravno da se poluotok Marjan bezuvjetno tretira kao jedinstveni nacionalni spomenik cjelovito, jer objektivno predstavlja prirodni, geografski, kulturno historijski i pejzažno-rekreacioni i time nerazdvojivi sistem (od svojih istočnih granica — Spinut, Veli varoš, Dom JNA — do njegova Rta gdje se smjestio Institut za oceanografiju i ribarstvo) koji prirodno tvori rijetko viđenu i savršenu harmoniju sa svojim gusto urbaniziranim pandanom — gradom Splitom.

II

Kao važnu činjenicu u trenutku raspisivanja natječaja za poluotok Marjan ističemo da je on prirodno

i u svakom drugom pogledu dosta dobro očuvan u cjelini, Meje posebno. Postoje određeni devalvacioni čimbenici na Marjanu koje će se još uspjeti kompleksnom regulacijom zaustaviti i dati odgovarajuće hortikulturno te prostorno-pejzažno rješenje po kojemu će se Marjan moći ubuduće razvijati na pozitivnom i konstruktivnom planu.

U tom smislu upozoravamo na šest sada u izgradnji neodgovarajućih za taj pejzaž stambenih višekatnih kubusa, predimenzionirane arhitekture, koji s ostalim izgrađenim stambenim kućama iz projekta Meje (misli se na 6 kubusa iz prve etape izgradnje) najviše distoniraju i direktno ugrožavaju atraktivne prirodne ljepote i skladnu pjezažnu melodiku Meja.

Međutim tih 12 izgrađenih višekatnih betonskih kubusa koji devaloriziraju svoj pejzaž može se djelomično još arhitektonski u njihovom prostoru inaktivirati i spasiti visokovrijedne pejzaže Meja, jer se prva etapa izgradnje regulacije Meje (6 kubusa) nalazi u predjelu gusto izgrađene i prije rata upropašćene prirodne sredine na prilazima Meja sjeverozapadno od zgrade JNA. Drugih šest (II etapa izgradnje projekta Meje) odudarajućih od svoje sredine, također betonskih višekatnica, koje se uvrao dovršavaju, mogu se još osmišljenim vrtno-arhitektonskim intervencijama u tom unakaženom prostoru »smiriti« te visokim zelenim draperijama vrikladnih ukrasnih parkovnih biljaka kamuflirati i pri tome još svasiti suviše izloženu »petu fasadu« organizacijom povoljnih skladba fitotektura.

Tako i ove najmarkantnije »načete« devalorizacije blagog pejzaža Meja i Marjana mogu se još djelomično ublažiti, još je na vrijeme, ali daljnje devalvacije treba odmah i bezodvlačno obustaviti.

III

U nastajanju svakog djela iz kreativnih aktivnosti čovjeka, a u što spada i izrada idejne prostorno-pejzažne regulacije s rekultivacijom biljnog pokrova cjelovitog Marjana, uz poštivanje smjernica natječajnog programa, nužno je osigurati projektantskim timovima što je moguće slobodnije i čak neograničene mogućnosti djelovanja u njihovom stvaralačkom radu kod rješavanja složenih problema cjelokupnog marjanskog prostora (ističemo bez izuzeća bilo kojeg njegovog dijela), i mnogovrsnih sadržaja koje će projektanti smjestiti na tom vrijednom prirodnom i historijskom osjetljivom prostoru.

Takvi su uvjeti rada normalni u svim sredinama i vremenima i jedini su materijalni i duhovni preduvjet za stvaralaštvo velikih i vrsnih radova i rješenja — a takvu kompleksnu regulacionu osnovu cjelovitog marjanskog poluotoka svi zelimo!

IV

Jedina moguća ali umjetna prepreka tim stavovima o cjelovitom i slobodnom obuhvaćanju poluotoka Marjana u planiranoj kompleksnoj regulaciji jest postojeća parcijalna regulacija stambene zajednice Meje (s planiranim 5200 stanovnika, 90 stambenih betonskih građevinskih objekata visoke i niske, ali guste, izgradnje, uz ostale komunalne i kulturne sadržaje, za koju neki uporno nastoje da se u svim zahvatima te nove opće regulacije poluotoka bude IZUZETA iz cjelovitog marjanskog prostora. Ta površina Meja ima oblik produžene nepravilne elipse koja zaprema 123 ha prostora, a ukupna je površina poluotoka Marjana 332,5 ha. Traži se da se ta površina (123 ha) u uređajnom pogledu smatra definitivno reguliranom i time završenom bez obzira što su do sada izgrađene svega dvije etape višekatnica. To praktički znači, da će ta nametnuta regulacija Meja izravno diktirati svima ostalim budućim rješenjima marjanske cjeline koja će se morati idejno, prostorno-pejzažno i arhitektonski podrediti sadašnjoj parcijalnoj regulaciji Meje i usklađivati cjeloviti marjanski prostor s pojedinostima neuspjele regulacije Meja — a to je nelogično i apsurdno!

Taj problem dobija svoje potpunije dimenzije u svakom pogledu kad se zna da je Marjan veoma osjetljivo prirodno-spomeničko područje, nacionalni spomenik, rekreacioni, te turistički atraktivan prostor Splita.

V

U ovim razmatranjima konstatiramo da je poluotok Marjan u poslijeratnom razdoblju dobio ništa manje nego jedanaest parcijalnih regulacionih osnova (plus idejna skica HSM) koje obuhvaćaju pojedina njegova područja ili ga periferno dodiruju, dok cjelokupne regulacije poluotoka Marjana još NEMA, već se tek u ovo vrijeme, nakon mnogih intervencija javnosti grada, raspisuje za nju natječaj.

U tome možemo samo konstatirati da je čudna i nejasna metodika rada oko rješavanja regulacije poluotoka Marjana!

Najopasnija parcijalna regulacija za tu opću, koja se sada raspisuje, jest iznesena parcijalna regulacija stambene zajednice Meje s 123 ha marjanskog prostora, koji se hoće IZUZETI iz opće regulacije poluotoka, a to iznosi nešto više od 27% ukupnog marjanskog zemljišta koje suštinski predstavlja skoro jednu trećinu najplemenitijeg područja poluotoka Marjana.

Ako bi se popustilo pritisku i poštovalo izuzeće regulacije Meje iz opće nove regulacije, onda bi se odmah na startu nepopravljivo hendikepirala regulacija koja se rađa i odmah stvorila obektivna baza za nastajanje slabih i nekvalitetnih rješenja cjelovitog marjanskog prostora, a to se može unaprijed, obzirom na izloženo, predvidjeti. Osim toga, u takvim uvjetima opravdano sumnjamo u odaziv projektanata koji bi prihvatili da izrađuju jednu takvu veliku prostorno-pejzažnu tematiku, a da im pri tome budu ruke vezane promašenom eklekticističkom parcijalnom regulacijom Meje.

U takvim radnim kondicijama nastajanje idejno prostorno-pejzažnog rješenja poluotoka Marjana predstavljalo bi objektivno dvanaestu parcijalnu regulaciju poluotoka Marjana, time opet nepotpunu i unaprijed opterećenu sumnjivim faktorima obzirom na kvalitet, bez obzira na snagu inventivnosti, darovitosti i projektantske kreativne sposobnosti timova koji bi sudjelovali u takvim uvjetima u izradi u biti složene regulacije Marjana.

VI

U vezi sa svime izloženim a za proklamirano slobodno stvaralačko i cjelovito pristupanje izradi nove kompleksne idejne regulacije Marjana tražimo da se na čitavom području poluotoka Marjana od 1. oktobra 1968. godine do 1. maja 1969. godine, tj za sedam zimskih mjeseci, kad je građevna djelatnost zbog nepovoljnih atmosferilija svedena na minimum, ODGODI IZDAVANJE SVIH VRSTA NOVIH LOKACIJA I GRAĐEVINSKIH DOZVOLA TE IZGRADNJA SVIH VRSTA NOVIH OBJEKATA I INTERVENCIJA U MARJANSKI (OSOBITO MEJANSKI) PEJZAŽ, OSIM TOGA IZRADE BILO KAKVIH (UREĐAJNIH) OSNOVA OSIM OVE KOMPLEKSNE IDEJNE REGULACIJE, kako bi se isključila mogućnost da se idejna regulacija stavi pred FAIT ACCOMPLI i time izbjegne eventualan direktan sukob između tih novih građevina i osnova s regulacijom poluotoka koja nastaje. Prilike sadašnje izgradnje će se komisijski utvrditi na terenu, prostor makro i mikro fotografirati, da se odmah isključe svaki nesporazumi i dubioze.

Kao datum »odgode« utvrđuje se do 1. maja 1969. godine, jer je to baš dan kada će se objaviti rezultati natječaja idejno prostorno-pejzažnog rješenja poluotoka u kojemu će biti fiksirane zamisli daljnje izgradnje i uređajnog režima na Marjanu, a s njime jasna situacija i daljnje izgradnje Meja kao dijela Marjana.

U vezi akcentuirane parcijalne regulacije stambene zajednice Meje, a u smislu obuhvaćanja poluotoka Marjana kao cjelovitog prirodnog prostora mnogovaljane važnosti i iznimne pejzažne osjetljivosti, tražimo da se ona jednakopravno tretira kao ostalih deset postojećih parcijalnih osnova područja Marjana (Meje su jedanaesta!), tj. da se autentični projekti svih tih jedanaest parcijalnih osnova stave na slobodno raspolaganje projektantima timova koji će sudjelovati u natječaju, te da, kako to stoji u projektnom programu na strani 87:

»Natjecatelji treba da razmotre te prijedloge, te da ih usvoje ili dopune i korigiraju« — a mi dodajemo — U INTERESU REALIZACIJE LIČNE ORIGINALNE IDEJE MOGU IH ODBACITI I NADOMJESTITI NOVIM BOLJIM RJEŠENJIMA U DUHU UNAPREĐENJA CJELOVITOG MARJANSKOG PEJZAŽA.

Prema tome se u tom novom natječaju dokumentirano protivimo shvaćanjima o neprikosnovenosti parcijalne regulacije stambene zajednice Meje te njezinom izuzimanju iz općeg i jednakopravnog tretmana ostalih parcijalnih regulacija poluotoka Marjana.

INAČE POZDRAVLJAMO NAMJERU SKUPŠTINE OPĆINE SPLIT DA SKINE JEDNOM S DNEVNOG REDA JALOVE DISKUSIJE, SAMOVOLJU I GRUPAŠENJE U VEZI S BUDUĆIM UREĐENJEM POLUOTOKA MARJANA.

SMATRAMO DA RASPISIVANJE NATJEČAJA IDEJNOG PROSTORNO-PEJZAŽNOG RJEŠENJA CJELOKURNOG POLUOTOKA MARJANA PRUŽA JEDINO ISPRAVAN PUT RAZVITKU MARJANA, TOG ZNAČAJNOG NACIONALNOG SPOMENIKA JUGOSLAVIJE.

U Splitu 3. oktobra 1968. godine.

SAČUVANA RASKOŠNA PRIRODA PODTELEGRINSKIH MARJANSKIH PEJZAŽNI I SCENARIJA

IN MEMORIAM

MILAN ANIĆ

S velikom žalošću bilježimo još jedan nenadoknadivi gubitak u jugoslavenskoj nauci; umro je Milan Anić, veliki naučenjak, pedagog, društveni radnik i čovjek, veliki hortikulturni radnik, propagator vrtlarskih umijeća i stalan suradnik našeg časopisa. Pokojnik je bio doktor šumarskih nauka, dipl. inž. šumarstva i redovni sveučilišni profesor na Šumarskom fakultetu u Zagrebu.

Na radnom mjestu, u punoj aktivnosti, nenadno je preminuo 20. juna 1968. godine. Preminuo je istog dana kad je izabran za redovitog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Rodio se 8. oktobra 1906. godine u Plitvičkom Ljeskovcu. Fakultet je završio u Zagrebu 1929. godine i kod pok. dra Andrije Petračića postavljen je za asistenta (Zavod za uzgajanje šuma). Doktorirao je 1939. godine na disertaciji »Pitomi kesten u Zagrebačkoj gori«. Godine 1945. imenovan je za izvanrednog, a 1949. za redovnog profesora Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; tada je preuzeo katedru šumarske fitocenologije i uzgajanja šuma.

Za dopisnog člana JAZU izabran je 1963, a za redovitog 20. VI 1968.

Vršio je razne akademske dužnosti: bio je prodekan (1952/53), dekan Šumarskog fakulteta (51/52), predsjednik Šumarskog udruženja, obavljao je razne dužnosti u stručnim časopisima kao glavni urednik itd.

Odlikovan je Ordenom rada s crvenom zastavom 1966. godine.

Aktivno je sudjelovao u mnogim i raznovrsnim stručnim kongresima, simpozijima, studijskim putovanjima itd. u zemlji i inozemstvu.

Uza znanstveni i stručni vrlo uspješan mu je bio pedagoški rad u kojemu se kao vrstan stručnjak i pedagog znao približiti mladom čovjeku, oduševiti ga za struku i odgojiti solidna stručnjaka naročito u predmetu koje je on predavao, u dendrologiji, uzgajanju šuma, fitocenologiji, osnovama hortikulture itd. Mnoge predratne i poratne generacije šumarskih stručnjaka odgajao je akademik Anić i oni mu mnogo duguju.

Ostajemo mu trajno zahvalni, njegov dobar, uvijek nasmijan lik čovjeka, pedagoga, znanstvenog radnika ostat će nam u neizbrisivoj uspomeni.

Učio nas je kako treba raditi, biti ustrajan, voljeti svoju struku i boriti se za nju u općem interesu.

On je to pokazao svojim primjerom. Gotovo 40 godina je radio kao krtica s oduševljenjem, neumorno, borio se za ideale svoje struke jer je bio uvjeren da se samo tako dobro radi i voli svoja domovina. Svojom tihom upornošću možemo sigurno reći da je Anić najviše pridonio (ako ne isključivo) da se spasi historijski park Maksimir u onim teškim mutnim prilikama ratne okupacije, kad je okupator htio da posječe njegove stoljetne hrastove. Anić se suprotstavio i uspio. Maksimir je ostao čitav. Slično je bilo i sa Zagrebačkom gorom koju je pok. Anić čitava života proučavao, posjećivao i borio se da se zavede prirodni red u njezinim šumskim sastojinama, na principima da je Medvednica u prvom redu hortikulturno-rekreativni spomenik prirode a ne tipična gospodarska šuma u kojoj se primjenjuju klasični zakoni uređenja šuma. Borio se za takva shvaćanja i danas smo svjedoci kako ti stavovi pobjeđuju.

U Hrvatskoj nema šumskog ili hortikulturnog prostora (Plitvice, Risnjak, Mljet, Brioni, Brač itd) o kojemu pok. Anić nije rekao svoju riječ, o čemu nije pisao, savjetovao i borio se za ispravan tretman. Kraško je područje bilo predmet njegove posebne znanstvene pažnje i obrađivanja.

Bibliografija akademika Anića broji preko 148 znanstvenih i stručnih radova koji su objavljeni u brojnim njegovim knjigama te ostalim publikacijama.

Bio je stalan i aktivan član suradnik HORTIKULTURE. Na grob pok. Milana Anića hortikulturni radnici su položili vijenac u znak poštovanja i zahvalnosti.

AKADEMIK ANIĆ OSTAT ĆE U TRAJNOM SJEĆANJU HORTIKULTURNIH RADNIKA!

PETAR MATKOVIĆ

HORTIKULTURA

BROJ 3 - 1968

CONTENUTO:

ARCHITETTURA DI PAESAGGIO E GIARDINO

Dipl. ing. MIRA HALAMBEK-WENZLER, pejz. arh., Zagreb: Il parco centrale nella nuova Skopje

DAL NOSTRO PATRIMONIO ORTICULTURALE

PETAR MATKOVIĆ, Split: L'importanza dell'opere di Petar Hektorović per l'orticultura

IM PAESAGGIO NELLA PIANIFICAZIONE DELLO SPAZIO REGIONALE

Prof. dipl. ing. ALEKSANDAR KRSTIĆ, Beograd: Il turismo sanitario e lo studio del paesaggio nella pianificazione dello spazio — parte II

ORTICULTURA, RICREAZIONE, TURISMO, SPORT

ŽIVOMIR SIMOVIĆ, Beograd: I parchi di Vrnjačka banja ed i boschi del suo contado la rendono particolarmente attrattiva e piacevole

APPENDICE ORTICULTURALE
MANIFESTAZIONI E MOSTRE ORTICULTURALI

P. DRAGEC, Zagreb: Importanza e risultati della »Fiera del fiore 68«

N.N.N.: La seconda esposizione internazionale del fiore a Sisak da tenersi dal 14 al 19 settembre 1968

L,ARCHITETTURA DI PAESAGGIO E GIARDINO NELLA MODELAZIONE DELLO SPAZIO

PMS: L'architettura di giardino e la scultura unite in singolare armonia nel giardino dello scultore Ivan Mirković a Meje a pie'del Marjan a Split

VITA ED OPERA DELLE ORGANIZZAZIONI ORTICULTURALI

ŠTEFAN VILIM, hort. esperto, Rijeka: Collaborazione economica delle organizzazioni orticulturali di una parte della Croazia e della Slovenia

Dipl. ing. ŠTEFICA NOVAK, Zagreb: Cenno sulla prima adunanza annuale della »Societá amici dei Fiori« a Zagreb

FLORICULTURA

Dipl. ing. PETAR ŠOLIĆ, Mostar: Nuovi annuali per il 1968

PARTICOLARITÁ ORTICULTURALI

VOJISLAV Ž. MIŠIĆ, hort. esperto, Beograd: Continuazione e via dello sviluppo del parco accademico a Beograd

Ž. S., Beograd: Aspirazioni e risultati orticulturali a Novi Beograd

DOBRILA SIMOVIĆ, Beograd: Il culto dell'orticultura a Kragujevac

ORTICULTURA PRATICA

JOSIP ORBANIĆ, hort. esperto, Pula: La lotta contro la processionaria nelle pinete dei boschi-parco in riva al mare

CRITICHE, CENNI, RECENSIONI

Prof. dr JOSIP KOVAČEVIĆ, Facoltà d'Agron. Zagreb: In occasione del novantennale della stampa delle nostre pedologie

Prof. dr JOSIP KOVAČEVIĆ, Facoltà d'Agron. Zagreb: Dendrologia con elementi di fitocenologia di B. Jovanović, Beograd, 1968 (pagg. 576)

CONCORSI D'ARCHITETTURA - GIARDINO

É stato bandito un concorso Jugoslavo per un'ideale soluzione panoramico-spaziale della penisola Marjan a Split

IN MEMORIAM

L'accademico MILAN ANIĆ

(Preveo dr C. Mika)